

VIGILIA

IV. ÉVFOLYAM
1938 JÚNIUS-JÚLIUS

TARTALOM:

ECKHARDT SÁNDOR: A püspök gyilkosa.

FEHÉR MÁTYÁS: Árpádházi Boldog Margit áldozattudata.

JULE SUPERVIELLE: Utazás.

HORVÁTH BÉLA: Folyton készülődöm.

KÉZAI BÉLA: A piramis.

JUHÁSZ VILMOS: A várakozó.

TOLDALAGHY PÁL: Versek.

UDYARDY IGNÁC: Klosterneuburg kolostordombján.

CSEREI SZÁSZ LÁSZLÓ: Versek.

JACQUES MARITAIN: A belülről való élet

G. K. CHESTERTON: Az öngyilkos balladája.

PAUL CLAUDEL: Ballada.

LOUIS LEFEBRE: Szonett.

R. SZÖRÉDI ILONA: A komáromi új templom.

ATANASZ DALCSEV: Ima.

KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYIELLA: Olaszországi utam.

LOUIS LE CARDONNEL: Hajnali mise.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG:
Dícsértessék.

KÖNYV:
Balla Borisz: A megsebzett.

SZERKESZTIK:

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

VIGILIA

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZLÓ, ARADI ZSOLT

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTIK

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

A magyar katolicizmus egyetemes havi folyóirata.

Megjelenik

a nyári hónapok kivételével minden hónapban, évenként kb. 1000 oldalon.

A Vigilia legközelebbi száma Szent István magyar király ünnepére jelenik meg.

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre :
Romániában 400 lei, Csehszlovákiában 60 ck, egyéb külföldön 12 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizománys: Cserépfalvi, Budapest, IV. kerület, Váci-utca 10. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Rákospalota, Horthy Miklós út 97.
Telefonszám: 2—952—03. Postatakarékpénztári csekk számla száma: 20.668.

AVIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az IBUSZ pavillonjaiban

ECKHARDT SÁNDOR :
A PÜSPÖK GYILKOSA
KÖZÉPKORI CSODAJÁTÉK*

S Z E M É L Y E K :

ISTEN
SZÚZ MÁRIA
SZENT MIHÁLY ARKANGYAL
GÁBOR ARKANGYAL
SZENT ISTVÁN
SZENT LŐRINC
SÁTÁN
BEHEMÓT
COMPAGNI JÁNOS, FLANDRIA PÜSPÖKE
A FŐESPERES
RUDOLF, ELSŐ KANONOK
SIMON, MÁSODIK KANONOK
VILMOS LOVAG
PÉTER LOVAG
ELSŐ KLÉRIKUS
MÁSODIK KLÉRIKUS
BELOT, KIKIÁLTÓ
ELSŐ KOBZOS
MÁSODIK KOBZOS
HARMADIK KOBZOS

*

A PÜSPÖK

Az Ég áldása legyen rajtatok
Ti jó urak. De ím, hallgassatok,
Hadd mondjam el, mi fekszik szívemen.
Mióta Jézus Krisztus, szent Urunk
Áldása engem így kitüntetett,
És népe pásztorává felrakott,
Látom jól, hogy nagy doktor nem vagyok
És tudománnyal nem szerezhetek

*Az eredeti XIV. századi szöveg: Miracles de Notre-Dame par personnages.
Éd. G. Paris et Ulysse Robert, 1. köt. 105—146 l. Société des Anciens Textes
Français. Paris 1876.

Utánnymási és előadási jog fenntartva.

Lelkemnek Égben üdvöt. Így tehát
 E díszes tisztség nem használ nekem.
 Mert jól mondják: „Minél magasabbra hág
 Az ember, annál nagyobbat bukik.”
 S bensőmet fúrja most a gondolat,
 Hogy tisztem végül kárhozatra visz,
 Ha tán nem méltóképen végzem el,
 Mit Istennek fogadtam esküben
 Kitől e polcra felemeltetém.
 Ezért jár-kelek fejemben szüntelen
 A gondolat, hogy tán még meghalok
 Anélkül, hogy jó Istenem kegyét
 Kiérdemeltem volna.

ELSŐ KLÉRIKUS

Úgy gondolom, nagyságos jó uram,
 Ha úgy szolgálod őt s a szent Anyát
 Továbbra is, mint kezdetben tevéd,
 Kegyében úgy nem lesz sosem hiány.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Beszéded, oh egyetlen jó uram,
 Bevallom, némiképen meglepett.
 Hisz törvény- és jogtudományban is
 Mérközni véled vaj' ki állna ki?
 S ha legbölcsebb közöttünk csak te vagy,
 Nem értem, mért kicsinyled úgy magad?
 De mégis, mert tanácsom érdekel,
 Csak annyit mondok, hogy tökéletes
 És igazán bölcs csak akkor leszel,
 Ha mindenütt és mindenkor csak a
 Fenséges Isten félelmében élsz.
 Ez minden bölcseségnek kezdete.
 A nagy próféta nem hazudhat ám,
 — S a bölcs király is egyezik vele, —
 Mikor zsoltárban azt énekelé,
 Hogy: „Bölcs, akit dicsőség nem vakít,
 Bolondra vall az elbizakodás.”
 Ez válaszom.

A PÜSPÖK

Oh híveim, mi jól feleltetek,
 Hisz szent igazság minden szavatok!
 S én áhitattal kérem Istenem,
 Hadd tartsam meg, mi jó csak benne van.
 S így részesüljünk mind majd egykoron,
 A szent örömben, mint az angyalok!

ELSŐ KLÉRIKUS

Ámén, uram s távol tartsd addig is,
 Az ördögfajzat kísértéseit,

Mely szüntelen csapdán fejét töri,
Hová becsaljon mindenkit, ki jó.

A FÖESPERES (*fellép*)

Szent Péter, legnagyobb apostolunk
Imádkozzék ma érted, püspök úr,
Hogy Isten adjon hosszú életet és
Kegyével árásszon, amíg csak élsz.

A PÜSPÖK

És téged is megáldjon bő kegye,
Föesperes, te régi jó barát.
De mondd, mi küldetés hozott felénk?
Igaz szavad kész szívvel hallgatom.

A FÖESPERES

Nagyságos úr, én vélem most üzen
A főtemplomban ülő káptalan
És tisztos szóval, esedezve kér,
Hogy a közelgő Szent-Péternapon,
Mely templomunknak legfőbb ünnepe,
Elénekelni jöjj a nagymisé.

A PÜSPÖK

Én jó barátom, hidd el énnékem,
Hogy kéréstekre szívesen megyek
S az ünnepélyes szent- és nagymisé
Elmondom, hogyha addig *élek* én.
Felétek húz baráti vonzalom,
Hisz nálatok időzni kész öröm.

A FÖESPERES

Isten fizesse fáradságodat,
Néked csekélység minden áldozat.
De ím megyek már, végezvén ügyem,
Beszéddel nem lopom tovább idő.

A PÜSPÖK

Isten veled és Jézus szent kegye
Kísérjen útadon.

A FÖESPERES (*magában*)

Ki mondja meg, hogy már most mit tegyek?
Egy gondolat gyötör minduntalan
És lelkemet megülve kérdezi:
„Mért nem lettél *te* püspök, nagy tudós?
Rangoddal mért vagy oly elégedett?
Tán tetszik néked szerfelett az is,
Hogy szüntelen térdet kell hajtani,
Kezed folyton csuklyádnál tartani,
Hogy püspök úrnak tisztesen köszönj?”
Hát *nem* gyönyörűség ez énnékem,

S lemondanék én róla szívesen!
 Vagy oly nemes vérű ős, mint enyém
 Az ő fáján van tán egyetlenegy?
 De méltósága megköveteli,
 Hogy így előtte alázzam magam.
 Pedig, ha egyszer rám kerül a sor,
 Püspökké tesznek engem is, bizony!
 Mily boldogság töltené el lelkemet!
 Mert nem hord még egy embert itt a föld,
 Kit jobban illet nálamnál a bot...
 — De vaj' mi lenne, hogyha hirtelen
 Most érné őt a váratlan halál?
 Püspökké úgy engem választanak!
 Nos, meg kell tennem minden lehető,
 Hogy megkurtítsam gyáva életét,
 S enyém lesz végre a nagy hatalom,
 Mit lelkem égve, sóvárogva vár. (El.)

A PÜSPÖK

Jó híveim, hogy múlik az idő!
 S már rég el kellett volna mondanom
 A komplétát a Szűzanyának is...

ELSŐ KLÉRIKUS

Imádkozzunk hát együtt, jó uram,
 Kegyeskedjél csupán elkezdni,
 S mi mindketten segédkezünk neked
 Az áhitatban.

A PÜSPÖK

Urak, megmondjam, szívem mit kíván?
 Csendes magányra vágyódom ma én.
 Magányban elfog mély szent áhitat,
 Imám magam buzgóbban mondom el.
 Mert hálátlan volnék és rút bűnös,
 Ha elfelejteném szolgálni azt,
 Ki szűz tejével Istent élteté,
 Fiát, ki értünk annyit szenvedé,
 S nehogy megégessen pokol tüze,
 Szent testét csúf halálnak adta át.
 De kettőtök között maradt, ugy-e,
 Hogy én magamban elvonultam itt,
 Imádni Istent?

MÁSODIK KLÉRIKUS

Legyen minden kívánságod szerint
 Uram, te menj csak be s mi addig itt
 E helyről, míg nem jössz, nem mozdulunk.

A PÜSPÖK (a templomban)

Miasszonyunk, ki megszabadítád
 Örök haláltól embernemzedet,

Midőn az Úr, az égi jó Atya
 Leküldte nekünk egyszülött Fiát,
 Hogy el ne hagyjon minket a malaszt,
 S előttünk végre megnyiljék az Ég;
 Miasszonyunk, ki annyi lélekért
 Mondszt hó imát, mit meghall Istenünk;
 Miasszonyunk, ki így békét teremtsz
 Isten s a bűnös emberek között,
 Királyi szűz, oh add, hogy szívemet
 Szerelmed áhitattal töltsse meg,
 Hogy lelkem végjutalma égi üdv,
 Az égi kastély, mennyország legyen.
 És esdve kérlek még azonfelül,
 Hogy népedet, mely gondom tárgya lett,
 Bűnbánat útján Égbe elvezesd
 És hű sáfárként számot adjak ott,
 Hol Jézus Krisztus fényes trónja áll,
 Ki engem itt főpásztorunkká tett.
 Csak ezt kívánom, adja az Atya,
 Fiú s a lelkek legszentebbike,
 Ki Isten volt, mert soh'sincs kezdete,
 Se vége nincs, mert mindörökre lesz.
 Imám, nemes szűz, vedd irgalmasan.
 Amén.

De indulok házam felé...
 Urak, komplétám már befejezém,
 S nyugvóra térek, hogy majdan éj időn
 Ébredjek újra órát mondani.
 Kísérjete, ha nincs más dolgotok.

ELSŐ KLÉRIKUS

Oh szívesen, én jó uram. De jer,
 Szobádban ágyad nyugovóra hí.
 Csak vesd le itt künn díszpalástodat.

A PÜSPÖK

Így jó. Tovább ne is fáradjatok,
 Most menjete ti is pihenni már,
 Hisz testetek jól elfáradhatott!

ELSŐ KLÉRIKUS

Ez lesz itt fekhelyem, s te cimbora,
 Keress amott magadnak egy zugot.

MÁSODIK KLÉRIKUS

A miatyánkra mondom, édesem,
 Hogy elfáradtam s álmos is vagyok.
 Mi jó lesz majd elbóbiskolni itt!

A FŐESPERES

Soká töprengtem, mittevő legyek?

Hogy elnyerhessem azt, mit áhitok,
 De nincs választás: én püspök leszek!
 Azért a templomajtópánt fölé
 Egy nagy követ rakok. Nincs senki benn,
 Ki lássa. Így ha megjön majd az éj,
 S a fényes úr a templomába megy,
 — Hisz minden éjjel így cselekszik ő,
 Mióta püspökünkkel feltevék, —
 S felnyitja majd a templom ajtaját,
 A kő kopasz fejére rázuhan,
 S legott kioltja gyáva életét.
 Elpusztul így s nem tudja senkisé,
 Ki küldte őt a másvilágra át...
 Így végre én is püspök úr leszek!
 Lapulj meg itten most te drága kő!
 Neked köszönhetem, ha majd enyém
 Lesz püspökünknek fényes stalluma! (El.)

A PÜSPÖK

Oh jaj! mi súlyos vétek az enyém,
 Hogy ily soká aludtam tétlenül!
 Az óra tán már éjfél elűtött.
 Oh drága Szűz! legédesebb virág!
 Bocsásd meg bűnös mulasztásomat!
 De most siessünk, vár benn már az Úr,
 Hogy órát mondjak, mint ezt megszokám.

(A kő leesik.)

Jaj Istenem, már elvisz a halál!
 Pedig hogy mar lelkiismeretem...
 Oh jaj! ez Isten büntetése lesz,
 Hanyag voltam s henyélő módfelett!
 S most senki sincs, ki vigaszt nyujtana!
 Érzem pedig, hogy nem soká viszem.
 Oh angyalok vezére, Szent Mihály,
 Ragadj ki a Gonosz csapdáiból,
 S te édes Szűzanya, *in manus tuas*
Commendo spiritum meum. (Meghal.)

RUDOLF KANONOK

Kelj fel, Simon, szól mindjárt a harang!
 Már húzom is, hí a matútina!
 S míg húzom, addig gyorsan talpra állj!

SIMON KANONOK

Rudolfom, kész leszek hamar, ne félj,
 Előbb, hogyszem harangszód elhuzod.
 Rám nem fog várni a gyülekezet!

RUDOLF KANONOK

Szentséges Ég! Teremtőm el ne hagyj!

Mi szörnyű bűn esett az éjjel itt!
Jer gyorsan, nézd, mi fekszik itt, Simon!

SIMON KANONOK

Oh Jézus Krisztus, csak most el ne hagyj!
Mi ez?

RUDOLF KANONOK

Egy ember. Csakhogy, látod már nem él.

SIMON KANONOK

Oh jaj! hisz János ez, jó püspökünk!
Ki olthatá ki drága életét,
Egy ily embernek?

RUDOLF KANONOK

Nem, nem tudom. Az Ég rá a tanum,
S dicső Rómánk egész szent serege!
De most megyek házáat felkelteni!
Fel, talpra fel, alusztok jó urak?
Halljátok csak mi történt?

ELSŐ KLÉRIKUS

De rémült ábrázattal futkosol,
Derék Rudolfom! Mondd el hát mi baj?
Az égre kérlek, mért hagysz nyugtalan?

RUDOLF KANONOK

Hát gyertek gyorsan, gyertek sebtiben,
Nézzétek ott a templom küszöbén
Elnyúlva fekszik egy szegény halott.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Ki az? Futok, hadd lássa meg szemem,
Kit ért e szörnyű sors? Oh jajj ajaj!
Megőrülök! Hisz ez nagy jó urunk!
Oh jaj nekünk! S te ott fenn Szűzanyánk,
Hogy túrted azt, hogy így pusztuljon el?

ELSŐ KLÉRIKUS

Oh jaj, mi lesz belőlünk? Jó uram,
Barátom és parancsolóm, te szent!
Nem ért, ó nem, még ily nagy fájdalom,
Mióta Isten napja rám sütött.

SIMON KANONOK

Kis híja, hogy szívembe nem döföm
E tört.

A FÖESPERES

Mi az, mi az? Miféle lárma ez?
Megszólnak minket a járókelők!
Akik dolgukra mennek odakünn!

RUDOLF KANONOK

Sírunk, uram, mert halva leltük itt
Jó püspökünket. De nézd mily szenvedő,
S feldúlt szegénynek arca, nézd csak, oh!

A FŐESPERES

Az édességes Jézus, szent urunk
Fogadja lelkét s a jó Szűzanya!
És tudjátok talán, ki tette ezt?

SIMON KANONOK

A tűz porrá égesse testemet,
Ha bárkit is köztünk érhet gyanu.
Hisz nem vétett szegény, nem, senkinek!

ELSŐ KLÉRIKUS

Biz' úgy, uram, míg élt szegény urunk,
Isten szerelmével táplálkozték,
S gyűlölködés szívében meg nem ült
Egy pillanatra sem.

A FŐESPERES

De a siráncokzásból most elég,
Ti jó urak, mert még talán megárt.
Elmétek fordítsátok másfelé,
Mert sirásból még nem lett bölcs tanács!
A végtisztesség legyen gondotok,
Gyertyát hamar, halotti lepleket!
Szép szemfedőt és szentmihálylovat!
Arannyal hímzett díszpalástot is!
Előkelő fény, ceremónia
Kijár e holtak: ő volt püspökünk!

ELSŐ KLÉRIKUS

Be jól beszél a főesperes úr!
Tegyétek, mit tanácsol, sebtiben.

SIMON KANONOK

Lelkemre, jó urak, segítenék
Készséggel én is s jól tennők bizony,
Ha hozzálátnánk, míg van rá időnk.

ELSŐ KLÉRIKUS

Mi bölcs, mit ím ajánlasz, jó uram,
S én azt hiszem, a legtanácsosabb,
Ha koporsóba fektetjük be őt
És szép aranyleplel fedjük el.
Mert én bizony nem titkolhatom,
Szörnyű e torzult arcot nézni is!

A FŐESPERES

Helyes tanács. Mert díszes gyászruhát

És pompát vár egy ily magas személy!
No dolgom most a palotába hí,
De aztán újra véletek lesznek.

(*Magában.*)

S most félre tőlem minden földi gond!
Mehalt a püspök! Nemsoká enyém,
Enyém lesz ékes pásztorbotja már!
S a főpapok közt ülhetek le én!

MÁSODIK KLÉRIKUS

Jézus segíts! Urak, most rajta hát!
Ajánlom, hogy házába felvigyük,
Úgy mint vagyon.

ELSŐ KLÉRIKUS

Az oltár szentségére mondhatom,
Hogy bölcs beszéd ez.

RUDOLF KANONOK

No én meg mostan fölkerelkedek,
Keresni mék' jóhangú szónokot,
Hogy megtudná e nagy csapást a nép.

MÁSODIK KANONOK

Simon mester, csak fogd meg jól alul,
Vigyük házába s majd az emberek
Illendő öltözékbe fektetik.

ELSŐ KLÉRIKUS

No rajta hát! Isten nevében, oh!
(*A tetemet a ház elé viszik.*)
No itt volnánk, tegyétek földre le!
Palástját meg tegyük le sebtiben,
S koporsójába bé majd úgy tegyük.
Lelkének irgalmazzon szent Urunk
A Jézus Krisztus s a mienknek is!

MÁSODIK KLÉRIKUS

Isten veled örökre, jó barát!
A legszelídebb mindazok között,
Kik földi élet kenyerét evék.
Tétessék Ábrahám keblébe ma
Hú lelked.

RUDOLF KANONOK (*a kikiáltóhoz*)

Belot, az Égre kérlek, fuss hamar,
S jelentsd a népnek harsány hír szaván,
Hogy meghalt Flandriának püspöke,
Compagni János, így hítták míg élt.
Sietve járj, nem ingyen munka ez!

BELOT

Baj lenne már tovább halasztanom,

Kiáltónak születtem, rajta hát!
Kiáltom torkomszakadtából itt:
Urak! tíz miatyánkot mondjatok
Compagni János üdvösségeért,
Mert meghalt Flandriának püspöke!

VILMOS LOVAG

Szűz Máriám! Meghalt a püspök úr?
Az én egyetlen, drága jó uram!

BELOT

Biz' Isten uccse! Mondom, szent igaz!
Siess, siess, ha látni akarod.
Ott fekszik már fenn a ravatalon.

VILMOS

Hú lelkét oltalmazza Szűz anyánk!
S vezesse bé a boldogok közé!
De legalább hadd lássam tetemét,
Ha lelke elszállt a szentek közé!

A FŐESPERES

Mi az, lovag, no mondd, hová sietsz?

VILMOS

A holt felé igyekszem szomorún,
Főtisztelendő úr, mert még soha
Nem volt s nem lesz ilyen jó püspökünk.

A FŐESPERES

De kit ne bántna a szörnyű eset?...
Megölni ezt a drága jó urat!...
De végre már itt volna az idő,
Hogy földnek adjuk át hült tetemét!

RUDOLF KANONOK

Csak fecsegéssel töltjük az időt,
Pedig vállunkra venni kéne már,
Hogy testét végre föld alá tegyük.
Már várnak is a jákobinusok,
S tán el sem értük még a templomot,
Mikor nőhára hí már a harang.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Mihelyt kiáltónk ideérkezik,
Azonnal indulhattok, jó urak.

ELSŐ KLÉRIKUS

Jön is már itt rohanva emberünk!

BELOT

No induljon hát a díszes menet!
Az emberek már türelmetlenek,
Csak jertek gyorsan, jertek sebtiben.

VILMOS

Főesperesnek privilégiuma,
Hogy vélem együtt hordja legelől
A díszkoporsót. Előttünk menjenek
A kanonokok. Ez már így szokás.

SIMON KANONOK

Jól tudja lovagunk az illemet.
Úgy is legyen! Rudolf, fogd láb felől!
Mindig szorossan mellettem maradj!

SIMON KANONOK

No rajta hát, szent Eloi segíts!
Indulhatunk. Előre jó urak!
(*A sírnál.*)

MÁSODIK KLÉRIKUS

Isten veled, te jó úr, fenn az ég
Fogadja ájtatos szent lelkedet!
Isten veled! De énvelem mi lesz,
Hisz benned mindent elvesztettem én!

ELSŐ KLÉRIKUS

Oh jaj! Oh fényességes Jézusom,
Mi lesz velem? Árván maradtam itt.
A sírástól mindjárt elájulok,
Ha látnom kell, a föld, hogy elnyeli.
Szívem szorítja gyász és fájdalom.
Isten veled, te drága püspök úr!
Isten torolja meg haláloadat!

A FŐESPERES

Nem jól teszed, hogy folyton átkozódsz!
Mi megtörtént, azon már nem segísz.
Hagyjátok őt s mi menjünk vissza mind!

VILMOS LOVAG

Jól mondod, menjünk mindnyájan haza!

PÉTER LOVAG

Menjünk tehát. Köszönjük, jó urak,
Hogy elkísértetek.

A FŐESPERES

Barátaim, kérlek, maradjatok.
Ti hozzátok még volna egy szavam,
S ez ügyben késedelmet nem tűrök.
Választanunk kell még ma püspököt,
Hogy senki vakmerőn ne kezdje ki
Egyházunk szent jogát és érdekét.

RUDOLF KANONOK

Az esperes bölcs, mint a Szentírás,
Elsőnek szóljon hát ez ügyben ő!

A FÖESPERES

Nos, hallgassátok véleményemet!
Mi mindnyájan, kik most együtt vagyunk,
Egyházi emberek vagyunk, avagy
Egyházi hűbért őrizünk, ugy-e?
S így éberem kell védelmeznünk azt,
Kitől e jókat birtokoljuk itt.
Nos, tudjátok, hisz jól ismeretes,
Hogy negyven napra kell új püspököt
Választanunk. De máris azt hiszem,
Szólhat mindenki nyiltan, kit akar.
Válasszuk meg hát *most* a püspököt!

VILMOS

Nem rossz tanács ez s én úgy gondolom,
El kell fogadnom; hát ti jó urak?

ELSŐ KLÉRIKUS

Hát én azonnal hozzájárulok.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Ha így van, én is elfogadhatom.

SIMON KANONOK

Csak azt szeretném tudni, hogy ki az,
Ki elsőnek teend ajánlatot!

RUDOLF KANONOK

Én nem tudom, nincs is hozzá közöm.
Az én állásomra nem tartozik.
Méltányosság és rang szerint a szó
Talán a főesperest illeti.

A FÖESPERES

Nagy vakmerőség lenne, hogyha én
Előttetek szólnék most, jó urak.
No Vilmos mester, kezd meg *te* a szót,
Isten megáldja érte lelkedet.

VILMOS

Elsőnek szólnom tán nem ildomos,
Mert az efféle nem rám tartozik.
Egyházi embert illet itt a szó,
Úgy gondolom.

ELSŐ KLÉRIKUS

Hát akkor én csak a mondó vagyok,
A hasztalan vitát kerüljük el,

Ha két elektort választunk előbb,
Az egyiket jelölje a lovag,
Ki köztünk most a népért áll helyet,
A másikat meg a főesperes,
Ki itt a klérus képét viseli.
Megoldást jobbat nem tud senkisem.

RUDOLF KANONOK

Örömmel én is hozzájárulok
Javaslatodhoz. Fortély benne nincs.
Bölcsen beszéltél, az már szentigaz!

SIMON KANONOK

Ellenkezésnek itten nincs helye
És jobb megoldást nem találhatunk.

VILMOS

Urak, hát akkor, im hallgassatok;
Ha két elektort kell kiküldenünk,
Hogy megmondják, ki lenne püspökünk,
E klérikusnál, engem uccse', nincs,
Ki jobban képviselné népemet.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Tudatlan embert tiszteltél te meg
Bizalmaddal, lovag. De hogyha ezt
Kívánod, én nem ellenkezhetem.

A FŐESPERES

És én küldöm ki *e* kanonokot.
Maguk között most tanácskozzanak,
S ám legyen jó vagy rossz, mit mondanak,
Előttünk szent lesz a határozat.
Mondják meg Jézus szent nevében itt,
Szerintük ki a legalkalmasabb.

RUDOLF KANONOK

Uram, vonuljunk most mi szépen el
És nézzük, hogy ki legyen püspökünk,
Ha ránk esett ily díszes hivatal.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Megfontolandó, mit határozunk.
Most én Szent Szalvatorra mondhatom,
Ez országban pap nincs alkalmasabb,
Tudósabb, jobb mint a főesperes.

RUDOLF KANONOK

Nos nékem is az a gondolatom,
Hogy benne volna a legtöbb haszon,
S a legtudósabb köztünk mindig ő.
Hacsak nem Klémens úr, kinél ugyan
A kancsó többet számít, mint a könyv.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Órola szó sem eshetik, hisz ő
Ép hogy törvényben kissé járatos,
Nem litterátus mint az esperes,
Kinek családja is előkelőbb,
Mint bárkié országunk népe közt.

RUDOLF KANONOK

Ez színigaz s ha Isten is segít,
Megmondhatjuk, hogy van már püspökünk.
Menjünk tehát barátaink elé.
Urak, tudjátok? Van már püspökünk!
Repüljön hír és szálljon lakoma!
A püspök ő! (*A főesperesre mutat.*)

A FŐESPERES

De néktek is ez akaratotok?
Csak őszintén és nyiltan szóljatok!

MIND AZ ÖT EGYÜTT

Igen, bíz' úgy, mi mind akarjuk azt!

A FŐESPERES

Hát szép urak, mély hálám jár ezért,
S bizalmatok Jézus fizesse meg!
Parancsolom, hogy mindenki tartsa meg
A hivatalt, mit elődöm adott,
S minden erőmből majd azon leszek,
Hogy még magasb állásba jussatok!
Ti mind, ugy-é, most vélem tartotok?
Mert házam népének tekintem én,
Ki itt e választásra egybegyült.

ELSŐ KLÉRIKUS

Uram, nekünk nincs is más óhajunk,
Mint az, hogy éljünk, mint tetszik neked!

ELSŐ KOBZOS

Ugy-é pajtás? Utad most másfelé
Vezetne? Nos, megszólítottalak,
Mert hírét vettem, hogy ma pénteken
Nagy ünnepek színe lesz e hely.
Ki mondaná meg, ebből mi igaz?
Te is hallottál ilyet, Gottfridom?
Ha hallottad, úgy én velem gyere!

MÁSODIK KOBZOS

Hej mennék én azonnal szívesen,
De mondd előbb el, mit mondott a hír?
Mi ünnep lesz, talán lakodalom?

ELSŐ KOBZOS

Az nem, de fényes püspökiktatás.

Díszföveget s aranypásztorbotot
Kap máma itt egy bölcs nagyságos úr,
Kit úgy hínak, archidiákonus!

MÁSODIK KOBZOS

Te Szent Fiákker, ott az égbe' fenn,
Most el ne hagyj! Hisz akkor nincs idő
Itt ténferegni. Fel, gyerünk oda,
Hol hullni fog tallér és jó arany!

HARMADIK KOBZOS

Gondoljátok, hogy tán süket vagyok?
S nem hallok én, hogy mit beszéltetek?
Hisz majd kiugrik mellemből szivem,
Ha arra gondolok, hogy lesz ivás,
Víg dínom-dánom, fényes lakoma!
Futok már lantért, sípért, kobozért,
S a házba fel, hol díszes nép mulat!
De ott az ajtó, tán kezdődik is?

A FŐESPERES

Urak, hogy immár megválasztatám,
Kivánom, álljon fényes lakoma,
Egész országban menjen el hire!
De most előbb az volna óhajom,
Hogy mint megválasztott püspöktöket,
A nagytemplomba hordjátok legott,
S mint ez szokás, cipeljen vállatok!

VILMOS

Meglesz minden, mit óhajtasz, nagyúr!
Hé, itt a szék! Induljon díszmenet!
A nagytemplomhoz megy most új urunk!

ELSŐ KLÉRIKUS

No rajta, én már helyemen vagyok.
Mindenki álljon ott, hová való
És induljunk már, sürget az idő!

SIMON KANONOK

Hej rupp! Repítsük Égbe püspökünk!
S most induljunk, de szépen csendesen,
Nehogy megizzadjon tulságosan.
Már itt vagyunk! Most halljuk esküjét!

A FŐESPERES

Örömmel esküszöm ti jó urak,
Hogy életemben semmit sem teszek,
Mi sérti élő jogaitokat.
Igényt nem tartok semmire, mi volt
Tiétek. Úgy teszek mint egykoron
Jó János úr, vagy annál jobban is.

RUDOLF KANONOK

Hát engem uccse', ez nekünk elég.
Urak, de most eresszük őt alább,
S terítsünk meg, mert hi a vacsora!

VILMOS

Nem úgy fiam, előbb más dolga van!
Minekutánna megvagy püspökünk,
Az érsek úrhoz vedd most útadat,
Ki püspökünkké szentel is legott,
Fejedre mitrát, kézbe botot ad,
S ha majd a szentelésnek vége lesz,
A nép örömmel meghoz majd ide.

A FÖESPERES

Nem sürgős most, hisz vár a vacsora!
Ráér holnapra majd a szentelés.

MÁSODIK KLÉRIKUS

No én is inkább emellett vagyok,
Hisz tisztem asztalfőnél állani!

A FÖESPERES

Urak, ne tétovázzon senkisé,em,
Mindenki üljön asztalhoz le itt,
Téged kivéve, drága lovagom,
Mert tégedet hűbérszolgálatod
Köt, hogy te légy itt most étekfogó.
Ne resteld hát ellátni tisztedet.

VILMOS

Örömmel tellik mindig meg szívem,
Ha nálad szolgálatba állhatok.
Leszek készséggel im étekfogód!

A FÖESPERES

Mi nyájas vagy és mily udvarias!
Illemtudó és végtelen okos!
De itt az étel, parancsoljatok,
Vár fényes asztal mindnyájunkat itt,
Mellettem is néhány szék még üres!

ELSŐ KLÉRIKUS

Beh jó lesz véled enni, jó uram!
Parancsodnak ki állna ellen itt?

SIMON KANONOK

Ha úgy kívánod, én sem állok itt
Tovább uram. Melléd telepszem én.
Egy tálból mártok én és a nagyúr!

RUDOLF KANONOK

Hátrább maradni én sem akarok.
Hadd üljek melléd, drága püspököm!

MÁSODIK KLÉRIKUS

Én kérem szíves engedelmedet,
Ne üljek addig, míg jár a pohár,
Szeretnék felszolgálni ott, ahol
A püspök ül s e díszes társaság.

VILMOS

Hozz hát hamar sültet, de porhanyóst
A püspök úrnak, mert én azt hiszem,
Régen nem volt oly éhes a nagyúr,
Mint most a sok nagy tisztesség után.

MÁSODIK KLÉRIKUS

Már itt is van! Nézd, finom peccsenye!
Csak vágj belőle egy szép szeletet.
Megnyalja ujját majd a püspök úr!

VILMOS

Tessék uram, rostélyon sült a hús,
Ízes falat, nemes vadpeccsenye,
Lakjék be jól, ehhez ma van joga!

A FŐESPERES

Bevallom is, mi csűrés-csavarás,
Éhes vagyok s most hozzálátok én.
Hisz annyi hűhó történt ma velem!
De hívj hamar be kobzost, hegedőst,
Mulattassák e vendégsereget,
Derüljön kedvre mind ki vélem ül!

MÁSODIK KLÉRIKUS

No gyertek hát be mind ti rongyosok!
Uramnak rátok ma szüksége van!
Pengessen vidám táncot lantotok.
(*A lovag elalszik*).

A FŐESPERES

Urak mondjátok meg most igazán,
Lovag kezébe illik-e a kés?
És vág-e nektek finom szeletet?
Inkább hiszem, az fontos most neki,
Burgundival hogy teljen a sisak!

ELSŐ KLÉRIKUS

Ezen biz' én ma nem csodálkozom,
Öreg legény már Vilmos mesterünk,
S nehéz szolgálat ez az asztali!

A FŐESPERES

Vitéz embernek nincs más dolga itt,
Mint hogy szolgálja jól hűbérurát,
Hogy jóságát hálálja némikép!

De nézzétek csak, éppen jól mulat
A másvilágon s tán ti rajtatok!

RUDOLF KANONOK

Nem úgy uram! De tán vadászik ott,
S a zsákmányt éppen mostan ejti el,
Mert, hallod-é? horkolva trombitál!

A FÖESPERES

Inkább hiszem, hogy lelke elrepült,
Pokolból hogy kihozza híveit,
De hogyha már ily mélyen elaludt,
Hagyjuk pihenni most szegény fejét.
Hisz régi bölcs igazság, ügyebár?
Nem ember, ki aludni nem szokott.

*

(Az Égben).

A SZÜZANYA

Barátaim, hogy fáj az énnkem,
S a száanalom felszántja lelkemet,
Ha arra gondolok, mi szörnyű kín
Jutott ki hű szolgáltnak ott alant,
S hogy sírban fekszik, míg orgyilkosát
Püspökké tették s dőzsöl most a gaz!
Nem becstelen és csúnya bűn-e ez?
De jó, hogy még fel nem szenteltetett,
Meg kell gátolnom a szentségtörést!

SZENT ISTVÁN

Oh egyetlen fenséges Szűzanya,
Bizonnyal aljas, hitvány ember az,
Ki gyilkosságra vetemedni mert
És ily nagy bűnben szentelést akar!

SZENT LÖRINC

E szörnyű gáztett bosszuért kiált,
Nagyasszonyunk, kiből foly bő malaszt!
Hadd lássák meg mind, mind az emberek,
Mi boldog az, ki Tégedet szeret,
Ha tisztaszívű és alázatos!

A SZÜZANYA

Ne gondoljátok ám barátaim,
Hogy a dolog most ennyiben marad!
De addig is vegyétek fel szegényt,
S hozzátok fel fehér leplében őt,
Hadd lássa meg egyetlen szent fiam,
Milyen halállal kellett halnia,
S a legmélyebb alázattal fogok

Ítéletet kívánni székinél.
Előre! Én utánatok megyek.
Induljatok ti is, hű angyalim,
Az én helyem ott van mögöttetek.

GÁBOR

Oh Szűzanya, Te tiszta szent edény,
A hű szíveknek példaképe te!
Kérésed nékem mindig szent parancs
És mindnyájunknak, kik Veled vagyunk.

SZENT MIHÁLY

Magas királynénk, kit az Ég ural,
S mindszentekkel a nagy paradicsom,
Ne énekeljünk útközben talán
Szép dalt, melyen bús lelked felderül?

A SZŰZANYA

Ne most! Addig, míg édes jó fiam
Elégtételt e bűnért nem adott,
Szívembe' nincs, nem is lehet derű,
Hagyjátok most az égi muzsikát!

SZENT ISTVÁN

Oh asszonyom, látom jókor jövünk,
Mert ép trónján ül szent Istenfiad,
Hol törvényt lát s jutalmat osztogat.

A SZŰZANYA *(térdre hullva)*.

Fiam, ki minden törvényt alkotál,
S oly sok malasztban engem részesítsz,
Anyáddá lettem, nem mint földi nő,
De mint szüzesség tiszta tüköre,
S születni bennem így kegyeskedél,
Fiam, hallgasd meg bús panaszomat,
S ne légy hozzám ma sem keményszívű,
Hiszen kegyes vagy Te mindenkire!
E szép kezekkel én fektettelek,
Keblem tejével én tápláltalak,
S élőhalottként álltam egykoron,
Ahol kereszten megfeszítettél!
Hallgass reám, én édes Jézusom!

ISTEN

Oh, kelj fel, édes drága jó Anyám!
És jöjj közelb. Mi az, mi háborít?
S miért hozod fel annyi érdemed?

A SZŰZANYA

Fiam, mit mondok, néked fájni fog.
A földön nemrég élt egy szent hivem,
S megölte álnokul e bűnös ott,

Ki gondtalan most dőzsöl és henyél,
 Mert pénzre vágyott lelke szüntelen!
 S te eltűröd, hogy vigan éljen ő?
 Én jól tudom, Te nem kívánod, hogy
 A bűnöst sújtsa *mindjárt* a halál,
 Ha bántja őt a lelkiismeret.
 De ebben nem mozdult meg semmisem,
 Előre megfontolva ölte meg,
 S nagy lakománál ül most népivel,
 S szörnyű bűnében szentelésre vár!
 Hogy így történt, arról tanuskodom,
 Büntesd meg őt, igazság kútfeje.

ISTEN

Oh szent Anyám, ez így volt, jól tudod,
 De bár tudom, hogy színigaz szavad,
 Minden bűnöst meg kell hallgatnom itt,
 Hadd lássam, hogy vajjon beismeri
 Avagy tagadja még, mit elkövet,
 S ha védelmére semmit sem talál,
 Úgy sújtja rögtön szörnyű büntetés!

A SZÜZANYA

E holt nevében kérlek én, fiam,
 Idézést adj ki tüstént ellene,
 Hogy megjelenjen itt színünk előtt.

ISTEN

De mondd anyám, ki légyen az, ki őt
 Elénk idézze?

A SZÜZANYA

Ott nyugszik, látod? egy derék lovag,
 Amit mondsz, ennek bizton elhiszik.
 Üzenj vele s parancsod add neki,
 A gyilkos ítéletre jöjjön el!

ISTEN (*az alvó lovaghoz*).

Barátom, néked azt parancsolom,
 Hogy add uradnak át üzenetem,
 Tüstént jelenjen meg színünk előtt,
 Saját személyében feleljen itt
 A szörnyű bűnről, mint hallád imént.
 És mondd meg néki, hogy Szent Szűzanyám
 Csúf orgyilkossággal vádolja őt.
 Erről kell néki itt felelnie.
 S én megbízlak, sőt megparancsolom,
 — S ezt most mind hallják szentek, angyalok, —
 Mindent mit láttál, híven elbeszéld,
 Semmit ne titkolj!

VILMOS LELKE

Oh Isten, vettem szent parancsodat.
Készséggel megteszem, mit csak kívánsz,
Egyetlen szót én el nem hallgatok.

BEHEMÓT

Jó estét, Sátán, honnan bújsz elő?
Elmult egy éve, hogy nem láttalak.
De gondolom, nem voltál tétlenül,
S lándzsádat itt is, ott is elvetéd?

SÁTÁN

A kénköves villám essen beléd!
Nem vittem végbe semmi érdemest.
S te mért hogy mostan ép itt kódorogsz?
Te ronda Béhemót!

BEHEMÓT

Megmondom én, ha oly kíváncsi vagy.
Egy rossz papot dőzsölni látsz-e ott?
Enyém ő, tudd meg, csálhatatlanul!
S tudod miért? Mert megkörnyékezőm
Nemrég és láb alól eltette ő
Elődjét, egy szent hírű püspököt,
Kiben pokolnak nem telt öröme.
S tudod miért örül most csak szívem?
A Mária vette pártfogásba azt,
Ki életében hűn szolgálta őt,
Elannyira, hogy Istent kérte meg,
Idézzé tüstént égi trón elé
A gyilkost. Isten el is rendelé,
Hogy lelkének fel kell repülnie,
Hogy ott az égben védje meg magát.

SÁTÁN

Hühű! Örömtől úvöltök veled!
Ezt jól csináltad, ronda Béhemót!
De ott legyünk a percben, amidőn
A lélek testhüvelyből elrepül,
Mert jól tudom, miénk lesz már az úr,
Ha nem hazudtál, ocsmány szörnyeteg!

*

A FŐESPERES *(meghúzza a lovag szakállát)*
Hát jól aludtunk? mondd csak öregúr?
A másvilágon jártál tán imént?
És tél van ott, vagy tűz a nyár heve?
Vaj' esznek-isznak ott az emberek?
Leányszemélyek járnak-kelnek ott?
Hogy velük édesen teljék időnk?

VILMOS

Csak lassan már a testtel, fényes úr!
Mit láttam én? És még *te* kérdezed?
A borzalomtól szólni sem tudok,
Oly dolgot láttam, szörnyűt, iszonyút!

A FŐESPERES

No nézd! mi jól tudunk mi bibliát!
Étekfogóm már teológiát
Tanul talán? De mondd csak, jó lovag,
A másvilágról semmit sem hozol?

VILMOS

Hozok, de abban nem lesz köszönet!
Tudd meg hát gőgös úr, ki csúfolódsz,
Hogy Szűzanyánk, ki Istent földre szült,
S ki szűzen őt tejével élteté,
Orgyilkossággal vádol tégedet
És azt állítja, hogy te általad
Pusztult el drága János püspökünk!
Te helyezél egy ménkő nagy követ
A templomajtó béléterére fel,
Hogy összezúzza püspökünk fejét.
Igy mondta ezt Istennek Mária,
Kérvén ott megtorló ítéletet;
A vértanú testét is fölhozá.
Az Úr, ki mindig könyörületes,
Megindult anyja szomorú szaván
És nékem szigorúan meghagyá,
Hogy mindezt híven elbeszéljem itt,
S nevében rögtön felszólítsalak,
Hogy ítéletre ott fenn megjelenj
És add elő mit védelmedre tudsz!

A FŐESPERES

Oh jajajaj! már kárhozott vagyok,
Ha Isten anyja fordult ellenem,
Ki minden megtért bűnös támasza.
Mi lesz belőlem? Szörnyű büntetés
Vár rám pokolban. Sőt már látok is
Közelgni két ijesztő ördögöt,
Pokol tűzébe hogy taszítsanak.
Vagy tán Istentől jöjjön irgalom?
Nem, nem; tovább itt nem maradhatok,
Már itt a vég.

SÁTÁN

Mit bánom én e jajveszékelést?
Azt gondolod, ilyesmi tán levesz
A lábamról? No kapd meg Béhemót,
Pokolba véle!

BEHEMÓT

Nem úgy Sátán, felvisszük őt előbb,
Mint illik, égbe a bíró elé,
De megmondjuk, jogos tulajdonunk
És nekünk járó finom szerzemény.

SÁTÁN

No jó, no jó, te ronda cimborá,
Induljunk véle hát az égbe fel.
Csak attól tartok, majd a Mária
Kimentí újra karmaink közül.

BEHEMÓT

Bolond vagy? Hát eszedből már kiment?
Ő az, ki mostan megtorlást akar!
Elfordult tőle, lelke oly sötét.
No ráncigáljuk erre fölfelé.

A SZÚZANYA

Oh szent fiam, most újra kérlek itt,
Torold meg végre ezt a szörnyű bűnt,
S büntesd meg jámbor szolgám gyilkosát.
Kérdezd ki csak, miért is tette ezt?
Mi az, mi gyilkosságra csábítá?

ISTEN

Mit válaszolsz a vádra, nos, felelj!

A FŐESPERES LELKE

Én édes fényességes Jézusom,
Te gazdagok közt a leggazdagabb,
Ítéld meg bűnöm tetszésed szerint,
Látom, hogy itt tagadni nem lehet.

SÁTÁN

Igaz bíró, mi bűnben leltük őt,
S így kétség ahhoz nem férhet, nem ám,
Hogy bűnét mentni most már nem lehet.

BEHEMÓT

Igaz bíró, engem nyugtalanít,
Hogy oly soká mondsz végítéletet;
Nos add ki már a püspök gyilkosát!

ISTEN

Én jó Anyám, hallgasd meg hát szavam:
Ez ügyben döntött már a Szentírás.
Ott olvashatja végítéletét.
S ha nem tudná, hadd mondjam újra ki:
„Ki kardot ránt, az karddal pusztul el!”
Mivelhogy hú szolgádat ölte meg,
Gyalázatban kell most meghalnia.

Lelkének úgy mint porhüvelyének
A kárhozottak közt leszen helye.
A gaz bűn, melyre ő vetemedett
A Szentháromság ellen ott alant,
Megsérté végtelen jószágomat
És végtelen gyötrelmet érdemel.
De ott hová megy, nincs rokon, barát,
Csak szörnyű kín és bűzhödő rothadás.

(Az ördögökhöz).

Vigyétek testét lelkét rögtön el,
Pokolba, hogyha megrontátok őt.

BEHEMÓT

No rajta, jajveszékeld gőgös úr!
Mienk vagy, most már minden hasztalan!
Sátán gyerünk, ez elvégeztetett!
S legyen keményebb teste mint a vas,
Megtudja ő, forró-e a pokol?

SÁTÁN

Vigyük hát lelkét el most sebtiben,
Aztán majd testéért is eljövünk,
Mely élet nélkül fekszik ott ni lenn!

ELSŐ KLÉRIKUS

Urak, remeg még minden porcikám,
Ha arra gondolok, mi itt esett!
Mi borzasztó volt az a büntetés,
Mit Isten rámért!

SIMON KANONOK

Lelkemben ül oly szörnyű félelem,
Tovább maradni én itt nem merek.
El messze, messze innen, hol szívem
Nyugtót talál a pusztaságokon,
Hol Istennek szentelhetem magam
És lesz belőlem csendes remete.

RUDOLF KANONOK

Nem kell már nékem sem dús stallumom,
Itt kell hagynom, más hadd éljen vele!
De hogy megtisztíthassam lelkemet
A szeplőtől, mely megfertézteti
És hogy pokol ne marja lelkemet,
Beöltözöm mindjárt karthauzinak.

MÁSODIK KLÉRIKUS

De mit tegyünk mi ketten, cimborám?
Legjobb, ha mindjárt ő velük megyünk
És kérünk mint ők, durva szőrcsuhát.

ELSŐ KLÉRIKUS

Gyerünk! Az Úristen megáldja azt,
Ki életét szerelméhez köti
És elhagy érte minden földi jót.

VILMOS

Isten kísérjen mindig, jó urak,
És adja, hogy mit megfogadtatok,
Kérdemelje üdvösségeteket.
De most aztán búcsút kell mondanom,
Mert sajna, mint ti, úgy nem tehetek,
Hisz nőm van honn és vár sok kis család!
Az Ég áldása legyen rajtatok.

RUDOLF KANONOK

Isten veled, te régi jó barát!
De éget már a vágy magány után,
Leszek klastromban csendes szerzetes.

BEHEMÓT

Mivel már lelke Kínországba' van,
Gyerünk pajtás, vigyük most tetemét,
Hogy gyötrelemben egyesüljenek.

SÁTÁN

Van egy talicskám, mindjárt elhozom,
E gazfickóhoz illő díszkocsi!
Dobjuk fel és gördítsük el hamar,
Tüzes-büzös hazánkba el vele!

BEHEMÓT

Hehe! rég fürdik ott a lelke már!

SÁTÁN

Fogd meg szorossan és sose' kíméld!
No dobd belé, már itt a taliga!
Van annál vajjon tisztább káröröm,
Mint lelkeket pokolba hordani?

BEHEMÓT

Gyerünk utána s csapjunk szörnyű zajt!

A SZÜZANYA

Édes fiam, most már örül szívem,
Hogy megtoroltatott a sérelem
Mely hű szolgálmat érte ott alant,
És hoztál bölcs és szent ítéletet,
S meggátoltál egy csúf szentségtörést!

ISTEN

Anyám, anyám, szívem most is sajog
Ez istentelen undok bűn miatt,
De azt hiszem, hogy a gonosztevő

Örökké fogja bűnét érzeni.
De hagyjuk ezt. Menjünk az Égbe fel,
Hogy glóriával ott övezzelek.

A SZÜZANYA

Oh édesem, mi hűséges szíved,
De egyet Tőled mégis kérek én:
Engedd, hogy megholt hű szolgámat itt
Az Égbe most magammal felvigyem.

ISTEN

E kérést el nem utasíthatom,
Anyám; szolgád magaddal hozhatod,
Induljunk is, már int a fénysugár,
Ott vár a szép, boldog paradicsom.

A SZÜZANYA

Vegyétek fel szegényt most híveim,
Mint én, ép úgy akarja Isten is,
Hogy Égbe felkísérje díszmenet.

SZENT ISTVÁN

Oh Szűzanyánk, parancsod szent nekünk,
Szelíden felkaroljuk hívedet
És mint kívánod, felmegyünk vele.

SZENT LŐRINC

Készséggel tesszük, édes Szűzanya,
Öröm lesz nekünk, hogyha ránk bízod.

A SZÜZANYA

Ti meg szerelmes hű angyalaim,
Míg ők ketten kísérik hívemet,
Előtte szállva énekeljete
Szívandalító édes éneket!

GÁBOR

Zengjünk hát édes új harmóniát,
Az Ég találja benne örömét,
S szívünk rezdüljön véle mint a húr!

SZENT MIHÁLY

Oh, glóriával ékes Szűzanya!
Belőled árad buzgó ihletem!
Zendüljön most a mennyország velünk!

(ANGYALOK ÉNEKE)

*Ave maris stella, Sit laus Deo patri
Dei mater alma, Summo Christo decus,
Atque semper virgo Spiritui sancto
Felix coeli porta. Tribus honor unus.*

Eckhardt Sándor.

FEHÉR MÁTYÁS O. P.:

ÁRPÁDHÁZI BOLDOG MARGIT ÁLDOZATTUDATA

*„Car à quoi est la vie, sinon
à être donnée?...“*

*„Mire való az élet, ha nem ar-
ra, hogy odadják?...“*

CLAUDEL.

Megdöböntően szép lenne egy lélek fejlődését mozzanatról mozzanatra figyelemmel kísérni, még akkor is, ha csak egy egyszerű személyiségről lenne szó, hát még akkor, ha az a lélek eszményi magasságok régióiban szárnyal. Az a körülmény, hogy magunk előtt látnók a lélek különben rejtett erőinek kibontakozását és kiteljesedésre törtetését, már magában is a fenség erejével hatna ránk s ha eszményi lélek lenne megfigyelésünk tárgya, akkor maga a pusztá szemlélés is meggazdagítana bennünket.

Ez a lélekszemlélés természeti adottságunknál fogva lehetetlen. A lélek fejlődésének fázisait, érési folyamatát csak visszafelé követhetjük a megtett úton, nem pedig előre és így is csak puhatolózva nyomulhatunk a lélek világába, ahol számunkra inkább csak a lelkitörténetek sejtelemszerűen burkolt indítói és okozói az útmutatók s nem valami mondvaesinált és nem is mindig következetes törvényszerűség irányítása.

A lélekelemzés módszerei nem tudnak egy általános és minden egyénre egyformán érvényes törvényszerűséget teljes kizárólagossággal lerögzíteni, amelynek érvényességét bármelyik egyednek kötetlen szellemi ereje keresztültörni ne tudná. Ez az oka, hogy a lélekelemzés soha sem lehet exact tudomány, mert ez a nagy nehézség útját állja.

Ott van ez az akadály minden lélekelemzésnél, de Boldog Margiténál csak növekszik, hisz az Ő kora óta már hétszáz év veszett a multba s ebből a nagy időtávlatból csak a legkiteljesedettebb életnyilvánulásokat észlelhetjük abból a feszülő lelki vitalitásból, melyben mint a „magyar középkor első götikus szentje” annyira gazdag volt.

Életéről közelebbi hangon csak a legendák beszélnek. Bár ez a hang sokszor nagyon friss, sokszor csiszolatlanul is nagy erőt sejtet, mikor hamvas naivsággal adja hősei szájába a hamar-elcsendülő, de sokat mondó szavakat, — mégsem találkoznak bennük a lélek mélyéről indított és magát az életet érintő, reflexiós lélekmozdulatok, hogy belőlük rekonstruálhat-

nánk a lélek erejét. Nehéz belőlük lélekelemző kísérleteket tenni, mert rendszertelen életrajztöredékek csupán, melyekben a belső életvezetés vonalai nem határozottak, hanem csak derengenek. Margit csak nagy ritkán, elvétve szólal meg bennük, de akkor sem lehetünk biztosak affelől, hogy vajjon csak úgy magvában mondatják el vele mondókáit, vagy a szavak hangsúlyozottságának eredetisége nem veszített-e színéből az által, hogy csak körülbelül adják vissza a gondolatait.

Ezeket szem előtt tartva reménytelen kísérletnek látszik Margit lelki fejlődésének menetével lépést tartani, ha a mostanság annyira megszokott lélekelemző módszerek alkalmazásával akarnók ezt megvalósítani. Nemcsak azért látszik reménytelennek ez a kísérlet, mert a modern pszichoanalízis maga csak természetes okokkal akarná megmagyarázni Margit lélekfejlődésének döbbenetes ütemét, tünetényes ívelését, — a kegyelem természetfeletti valósága nélkül ez lehetetlen kísérlet, — hanem azért is, mert a most rendelkezésünkre álló forrás munkákból csak az tudna valamelyes analízist egybevetni, aki nem félne a gyanútól, hogy Margit lelkeségéből nem kiolvasta, hanem beleolvasta megfigyeléseit.

Egy mód azonban mégis kínálkozik Boldog Margit lelki fejlődésének felvázolására a legendák alapján és ez: egy uralkodó, központi gondolat lerögzítése, melynek a jegyében ez a nagy lélek leélte életét. Egy eszme, egy gondolatömb, melynek szemszögéből Margit életének minden jelentősebb mozzanata egészen különleges színezetet nyer, megadhatja azt a mértékegységet, hogy lelki fejlődésének útját felmérhessük vele.

Ez az eszme, a lelki mértékegység, mely Margit életének sokrétű fodorzódásából olyan kézzelfoghatóan kiérződik: az áldozattudat. Az áldozattudat volt az ő életében a „merész és nagy”, amelyet gondolt és amelyre „rátette életét.” Ez volt élete tengelye. Áldozattudatának intenzitásával, mélységével és határozottságával együtt növekedett lélekben is. Áldozattudata természetszerűleg mutatja lelki fejlődésének a mértékét. A gyereknői királyleány áldozattudata például korántsem volt olyan intenzív, mint a „feketetés”-re vágyó apácáé és még kevésbé, mint a saját áldozati mivoltáért akkora határozottsággal és kitartással küzdő Boldog Margité.

Az áldozattudat kibontakozásának három foka adja meg a lehetőséget lelki fejlődésének felmérésére.

I. Gyermekkori áldozattudata természetszerűleg csak engedelmes alávetése önkaratának a szülői rendelkezés alá. Még nem érti, nem ismeri az áldozati lét nagy horderejét a természetfeletti világában, de viseli, mert szülei akaratában az egyedül lehetséges utat látja életforma választásában.

A szülői akarat már születése előtt áldozat számba vette Margitot. A tatárok elől menekülő királyi pár a dalmata ten-

gerpartokon már csak pusztá életének megmentésére gondolt csupán és P. Bőle szavaival „az országos szerencsétlenség és szüntelen való halálveszedelem eme rettenetes órái lehettek azok, amelyekben azt a fogadalmat tette, hogy születendő gyermekét, ha leány lesz, Istennek áldozza.” A Gondviselés a nagy bonyodalmak Deus ex machinájává tette a fogadalmat; a kibontakozás útja gyors volt és a jövő áldozatáért már előre kiosztódott a segítség. Valamelyik dalmát szigeten hangozhatott el a fogadalom ígérete, — vajjon „véletlen”-e, hogy az elfogadott áldozat egy szigeten éli le a mécsék életét? — és a messzeségbe vesző puszták mélyén épült városban Karakorumban Isten rátenyerel a rettegett Khán életére s mire halálhíre a dalmata partokra jut, akkorára már a nemzet áldozata talán már a gyermekek gőgicsélő hangján dicséri az Urat. A claudeli tétel lett itt is igazzá: Isten a legnagyobb missziókra a legkisebbeket szemeli ki és ezek sokszor megzavarják az evilági hatalmasok földre rajzolt terveit. Itt Margit által már gyermek korában egy hatalmas világbirodalmat fojtott meg már magjában, mert a Duna közepén egy kis szigetet akart benépesíteni.

Az áldozati szerep, mely Margitnak osztályrészül jutott ekkor még inkább a szülők áldozata volt csupán. Margit akkor még nem érthette azt a fenséges feladatot, mely elé a szülői akarat állította: egy nemzet multjáért engesztelés, jövőjéért esdeklés lenni. Béla király országépítő volt s az országépítőknek, ha maradandót akarnak alkotni a legszemélyesebb áldozat meghozatalára is készen kell lenniök. Szent István Imrét adta, neki Margitot kell adnia, akit szeret nagyon, jobban, mint a fiait, akikre majdan az ország gondjai hárulnak, de személyes vigasztalása és boldogsága nem érződik rajtuk annyira mint a kis Margiton. De Béla érzi, hogy Margit nem teljesen az övé, hanem a nemzeté is s bár egyidejűleg a legszemélyesebb áldozat számba megy Margit Istennek-adása, mégis kötelességének tartja ígérete beváltását, mert tudja, hogy ez természetfeletti erővel fogja támogatni őt országépítő vállalkozásában. Margit sorsa Kőmives Kelemenné sorsa, befalaztatni a vár bástyái közé, hogy keményen és leronthatatlanul álljanak azok. S hogy talán Margit nem gondolt erre az ő gyermeknyi eszével, az nem is fontos, mert Isten a jövő áldozatáért már a jelenben is oszthat megbocsátást.

Ebben a korszakban Margit tehát csak áldozat; a feláldozók mások.

II. Életének második korszaka akkor kezdődik, mikor a Teremtő és teremtmények között feszülő transcendentális függőségének tudatára ébredt. Hamarosan felismeri az ideál — az életszentség, — és a valóság, — természetünk megromlott volta — között terjengő nagy szakadékot, és egy pillanatra sem habozik, hogy felvegye a küzdelmet ennek a szakadéknak

az átívelésére. Az eszközök közül a leghatásosabbat választja: a krisztusi Tanácsok hármast útját. Azonban érzi azt is, hogy ő mint király lánya, többre van kötelezve, mint mások: áldozatvállalás a nemzetért is.

Áldozattudata csak akkor érik teljessé, mikor szülei akaratával társítja a sajátját és azokéval párhuzamban halad a megvalósulás felé. Az áldozat értékének felmérése a természetfeletti élet hasonlíthatatlanul magasabb értékrendje szerint, hatványozza benne az erőt és készséget szerepe önkéntes vállalására. Érzi, hogy áldozattá lenni nagy kegyelem és nem mindenkinek adatik meg; de érzi azt is, hogy ez a kegyelem az áldozatvállalással akar kiteljesedni, mert különben elmegy attól, akinek adatott és az illető szegényebb lesz, mint az, aki azt meg sem kapta.

Margit megérti a kegyelem sürgetését, vállalja az áldozatot, bár tudja, hogy ez nagy szenvedésekkel jár. S hogy a kegyelem tetté válhassék benne, lemond sok mindenről, ami másoknak minden megszorítás nélkül meg van engedve. Szerzetbe lép, szigorú szabályok alatt élő rendbe, de nem elégszik meg azzal, hogy az itt szokásos szigorúságot lehelő kolostori fegyelemnek visszavonás nélkül alávesse magát, hanem magavállalt szenvedések és önsanyargatások özönével tetézte a megszokott aszkézist.

Margit tehát lemond sok mindenről. Ezt a lemondást azonban nem szabad túlon túl hangsúlyozni így önmagában. Ez csak negatívum lenne. Az igazi áldozat azonban nem merül ki a csak lemondásban, hanem ennél sokkal több. Ezt a többletet a cél adja, melyre az áldozat irányul. „Az áldozat veszteség nagyobb nyereségért, leszállás felemelkedésért, elborulás nagyobb fény kigyulladásáért” — írja Prohászka. (Elmélt. 150.) Margit áldozata is ilyen. Nem az önmagáért keresett lemondás és szenvedés a célja áldozathozatalával, hanem egyes egyedül Isten, Aki neki egyedül szükséges, és Akinek birtokában nem érzi a földiek hiányát, még azokét sem, melyeket az átlag ember „nélkülözhetetleneknek” tart s melyek nélkül nem tudja elképzelni sem saját sem mások életét.

Margit nem érzi ezeket nélkülözhetetleneknek és éppen azért elfordul tőlük. Ez az elfordulás azonban nem pesszimista élettágadás, hanem a legteljesebb életigenlés, — mert bár hihetetlennek hangzik, nagy igazság, hogy a szentek minden aszkézisük ellenére is életigenlők, — és ebben az elfordulásban nem az elválás búcsúhangulatának leverő érzése dominál, hanem egy diadalmas újjongás, hogy sikerült legyőznie a minden teremtményt földre rántó gravitációs erőt és sikerült átlendülnie az átlagember számára elgördíthetetlen akadályt jelentő középszerűsége.

Ide azonban nagy erőre is szükség van. Hogy Margit „gyenge” nő létére mégis meg tudta hozni ezt az áldozatot, csak azzal magyarázható, hogy tudta azt a nagy igazságot, hogy

Isten erején felül semmire sem kéri fel. Az a tudat aztán, hogy Isten ezt az áldozatot tőle kéri, biztos jele, hogy arra képesnek is tartja őt. S hogy „gyenge” nő léteére áldozat akar lenni az Úr előtt, vállalva minden átlagembert megborzongató szenvedést a maga teljes komolyságával, az éppen nő-voltával magyarázható meg. Claudel szerint pap, — tehát feláldozó — csak férfi lehet, de a nőnek megmaradt egy gyönyörű szerep: áldozattá lenni.

Margit feladata tudatában, hogy ő a nagy tömegért is áldozat, csak hatványozza a sajátmaga kiesélt szenvedéseket. Tudja, hogy „a tömeg nem képes felfogni az áldozat jelentőségét. A tömeg vagy nyugalmat akar vagy esztelen óriásként szédül mindent, de minden törekvése odairányul, hogy a legkisebb áldozat nélkül keresztül tudjon törni a nehézségeken. Pedig egy nép csak addig erős és életteltelített, ha vannak hősei, akik önmagukból, önmaguktól, de néha-néha önmagukat is oda tudják adni a nép érdekeiért. Ezek a hősök választottak és ritkaság számba mennek. Ilyen volt Margit is: „a nemzet áldozata” — mint azt Béla király 1258-ban az egyik országláson ki is nyilvánította ország-világ színe előtt.

Ebben a korszakban Margit áldozat a mások akaratából, de a saját akaratát társítva szülei akaratával, önmagát feláldozó áldozat is egyúttal.

III. Áldozattudatának harmadik fázisában, mely egyúttal a kiteljesedés is, oly magasan áll az emberi átlagosság és közepszerűség felett, hogy áldozatvállalásának ily méretű megnyilatkozását alig tudjuk megérteni. Itt már nem önmagával vívja a harcot — azzal egyszersmindenkorra végzett, — hanem mások akaratával szembeszállva megvédi és kikényszeríti magának azt, hogy áldozat maradhasson mindvégig. Küzdelme szinte természetfeletti erők jegyében folyik le, mert most már legyőzött énjéhez mások akarata is társul szegődött, hogy eltántorítsák az áldozati szerep tovább viselésétől. Az akadályt tehát már nem önmagában hordja, hanem mások vetnek eléje minden lehető nehézséget.

Szülei, akiknek akaratát mindeddig szentnek és Isten akaratával egyezőnek tartotta, most el akarják vonni őt Isten közeléből. Akit csak a kolostori élet áldozatos szellemében érez magáénak. El akarják venni őt Attól, Akinek feláldozták s bár kényszerűségből teszik ezt —, hogy a cseh király szövettségét megnyerjék a még folyton fenyegető tatárokkal szemben, — de annál nagyobb szívóssággal és a legagyafurtabb módokon. A nemzet érdekében hivatkoznak előtte, saját boldogságával kecsegtetik, pápai felmentést eszközölnek ki számára pedig még nem is örökfogadalmas. Margit tántoríthatatlanul áll. Csak azért mert áldozat akar továbbra is maradni. Ő úgy érzi, hogy így az igazi áldozat a nemzet jólétéért s nem érne el nagyobb eredményt akkor sem, ha a cseh királyé lenne.

Másvilági fénynél látja a történetek sorozatát és éppen azért másként hangzik az ítélete a nemzeti jólét előmozdításának módjáról, mint királyapjáé.

A szülői akarat a szerzetesi engedelmisséget is felhasználja eszközül céljának elérésére: elöljáróit kéri fel, hogy ők hassanak reá tekintélyükkel. Margit máskor maradék nélkül adta oda a maga akaratát, de most emberileg szólva szinte önfejtő és makacs. S hogy a zaklatás nem akar véget érni, fenyegetőzik: elrutítja magát, levágja orrát és füleit. A hatás megdöbbenő; egy pillanatra felhagynak a szülők a sok nőgátsával és Margit kihasználja a szélcsendet: kéri a fekete fátylat, az örökfogadalmat sürgeti, mert úgy érzi, hogy akkor megmaradhat továbbra is áldozatnak. Áldozattudatát oly határozottsággal hangsúlyozza, hogy a támadóit megdöbbeníti a keménysége s bár keresik az okát, nem lelik azt. Az áldozat lényegével, értelmi ismeretével talán sokkal inkább tisztában vannak mint Margit, de az ő ismerete átélt igazság volt s ezért nem tántorodott el tőle. „Az átélt, beidegzett igazságokat birtokló lelket semmi sem ingatja meg. Ha értelmi készültségének nincs is meg az az általános kiterjedése, hogy minden felmerülő benyomást szemléleti igazsága szerint ítéljen meg, gyakorlati igazságukat mindenkor be fogja látni s azt a föltétlen biztos ítéletet alkotja meg: nem szabad meginognom eddigi meggyőződésemben. Az átélt igazság sajátosságából könnyen megérthetjük birtokosának egyoldalúságát és hajthatatlan makacsságát. „Omnis sanctus pertinax!” így ír P. Horváth Sándor O. P. az átélt igazságok erejéről. („Intuición és átélés” 42. old.) Megállapításával lehet legkönnyebben megokadatolni Margit rendíthetetlen ragaszkodását áldozati mivoltához. Ő élte az áldozati élet nagy jelentőségét, mely a terméshetfeletti értékrendszerben olyan magasan áll.

Lelki fejlődésének ezen a fokon Margit áldozat, korábbi feláldozóinak akarata ellenére is, sőt felveszi a harcot is velük, hogy továbbra is saját feláldozója maradhasson.

* * *

Nagy út egy lélek önmagától Istenig érkezése. Sokszor az egész világot be kell kóborolnia az Istent-keresőknek s csak életük végén találják meg a Hozzá vezető utat, úgy hogy csak mint fáradt és terhelt nyugtalanok indulhatnak el Feléje. A szentek éles szemmel, kegyelemtől kézenfogva mindjárt életük öntudatos pillanataitól kezdve mennek, menetelnek ezen az úton. Igaz, nem mindegyik, hisz minden szentnek más az arca, és a szentségnek nincsenek formulái. Margit azonban élete során csak ezen az úton bandukolt. Bandukolt, mert az áldozatra szántak lépései soha sem voltak könnyűek. Ha azok lettek volna, ők maguk megrettentek volna a szenvedés hiányától, hisz Isten az ő bizalmasait „sűrűn fenyíti és megrikatja kedvenceit.”

Az áldozatok útját járta Margit s azon érkezett el abba a magasságba, melyben most csodálhatjuk. S bár az „áldozat” szó s egész különösen a „nemzet-áldozata” kapcsolatban valami jámborkodó kenetesség mellék zöngéjével a közhely érzetét váltja ki a felületesen, mondhatnók dogmátlanul hívőkben. Aki azonban benne áll az üdvrend (oeconomia salutis) titokzatos kegyelmi áramkörében, az tudja és hiszi az áldozat szükségessé voltát és természetfeletti erőforrását. Akiben a Corpus Christi mysticum ereje lüktet, az tudja, hogy az áldozat örökké aktuális, mert örök az, Akinek hozzák. S ha egy nemzedék talán meg is feledkezne az áldozat nagy horderejéről, mégis akadnak választottak, akik az áldozat szellemével eltelve a maguk hátán hordják a fát az áldozati helyre, mint Izsák a saját áldozatához. S ha netán valaki sajnálkozna felettük, nem kérnének a részvétből, hanem azt kérdeznék: „mire való az élet, ha nem arra, hogy odaadják?”

Graz, 1938 február 24.

Fehér Máttyás O. P.

JULES SUPERVIELLE:

UTAZÁS

Egy égi hang a fellegekben sutorog:
 „Megyek, csak várjatok rám!”
 S az ember, akit váltogattak itt a bús korok
 És minden koron röpködött és háborúskodott,
 Már elveszett, midőn lehullt a hang, a partokon kopogván.

A tereken át ring egy bárka feketén,
 Az éjszakát cipeli vastag fenekén,
 Olykor kidől e vaksötét a végtelen vizen,
 S nem látja senkisémet.

Négy égi táj felé, a sarokig
 Robognak hamis fejedelmek
 A szobrok rezes talpa csattog itt
 És mint őrzérek, az utcán menetelnek.

— Sötét utas, megállj, hol az útleveled,
 Arcunkat elfödözzük, megfagyott a szeretet,
 Mondjátok, él-e még valaki e világon?

— Árnyék az árnyakon, ezek vagyunk mi, látom,
 S te látod-e barátom,
 A társadat, ki hordja már, (vagy hordja még?)
 A holtak síri gyűrűjét.

Horváth Béla fordítása.

HORVÁTH BÉLA:

FOLYTON KÉSZÜLŐDÖM

Az ember innen nehezen menekszik,
Vagy belenyugszik, vagy a sínre fekszik,
Mert nincsenek kapúk, kik eleresszék,
Vagy homlokunk, vagy a világ reped szét.

S ha agyatok kidől a koponyából,
Csak mintha porba lőttén egy pohár bor.
Maradatok hát, bírni kell a dolgot
És legjobb, hogyha lassan haldokoltok.

Ne féljete, a végső óra megjön,
Majd arcotokba ömlik a meleg könny,
Tüdőnk megáll, a lélegzet elernyed,
És megtudjuk a kint, vagy a kegyelmet.

A körmötökre nézzetek, bolondok,
A körmötökből lassanként kifogytok,
Készüljete, lehulltok mint az alma,
Ha meglegyint a fájdalom fuvalma.

Hát nem is élek, folyton készülődöm,
Kemény a csontom, sárga már a bőröm,
A szempillám kihull, naponta gyérebb,
Már nemsokára én is hazatérek.

Semmit se mondanék a népgyűlésen,
Csak szívem lenne gyöngé már egészen,
És ez a világ haldokolni hagyna,
Hogy megszakadjon csontjaim kalandja.

Ezért kiáltok itt a balga népnek,
Hogy életemben semmit se reméljek,
Se forradalmat, se bolond szerencsét,
Csak rád figyeljek, édes végtelenség.

Ezt hirdetem, te sírva küzködő nép,
Az lesz erős, aki naponta gyöngébb,
S ha életed a testedet megölte,
Az égi körben akkor élsz örökre.

A PIRAMIS

Száznyolcvanöt harcias elődje trónján békességgel uralkodott esztendőik óta Amon Ra Path, Egyiptom fényes fáraója, akit Súlyomszemnek neveztek alattvalói, mivelhogy bölcs és éleseszű úr volt. Országlása idején immár tizedszer öntötte el a parti-földeket a termékenyítő Nílus anélkül, hogy háború vagy dögvész ritkította volna meg a lakosság sorait. Ellenkezőleg: gazdagság, jólét és boldog egészség terjesztette ki áldón szárnyait a birodalom legkisebb falujára is. Adáz szomszédjai hiába mesterkedtek, hogy felkeltsék haragját. Szeliden elutasított magától minden kalandot, ami szerencsétlenséget vagy ínséget idézett volna elő. A jelek tehát azt mutatták, hogy Amon Ra Path uralkodása különösebb esemény nélkül múlik el s hogy emlékezetét egyetlen harci tett vagy hősi cselekedet sem fogja megörökíteni az utókor számára.

— Így van ez jól, — mondta bölcsen a fáraó. Inkább alattvalóim hálás szíve őrizze s áldja emlékemet, mint a hideg kő, amibe vassal vésik a királyok hőstetteit, — Uram, — válaszolt térdreborulva legfőbb marsallja, Guru, a rettenthetetlen — vedd eszedbe, hogy az alattvalók szíve halandó, a hála pedig füstként illan el s holnap már senki se tudja, éltél-e igazán és senki sem emlékszik arra majd, hogy te voltál a legbölcsőbb fáraó. Kötelességed önmagaddal szemben is, hogy olyant cselekedj, amit megemleget a világ, olyant, amittől visszhangzik a föld minden szeglete az idők végezetéig.

Amon elborult arccal küldte el derék marsallját, de nyomban maga köré gyűjtötte országa írástudóit, a költőket, a krónikásokat, a festőket és a szobrászokat. Szép társaság volt ez együtt, fényes és alázatos.

— Feleljetek kérdéseimre, bölcs urak, kik ismeritek a lélek belső rügőit, a szavak ízeit, a formák és színek örökkévaló titkait, cselekedtem-e uralkodásom alatt valami emlékezetre méltó dolgot, amely egymagában elegendő ahhoz, hogy halhatatlanná tegye a nevem? — fordult feléjük kíváncsian.

— Ó, számtalant! — válaszolta mindjárt a beszédes memfiszi Taфра, aki a költők akadémiájának volt tisztes elnöke. Igaz, uram, — s tán jobb neked — hogy egyetlen verset sem írtál még s mondják, hogy szírom ujjaid közt rosszul áll a véső is. De utakat építettél, csatornákat és kórházakat. Lecsapoltattad a mocsarakat és hasznos kereskedelmi szerződéseket kötöttél sóvár szomszédainkkal.

A fáraó barna arcán mosoly lobbant el, tűnődő és alázatos.

— Mit tettem még? — kérdezte újból és elfulladt a hangja.

— Megvidámítottad a boldogtalanokat és meghízaltad az éheseket — zengték kórusban a bölcsek.

— Semmi többet?

— Számptalan jót cselekedtél még az emberekkel, kegyesszívű és gyámolító voltál! — felelték mindnyájan az írástudók.

— Mutassátok tehát tekercseiteket, feljegyeztétek-e mind ezt az utókor számára?

Az írástudók megdöbbenve néztek össze, zajongani kezdtek és összedugták a fejüket. Látszott, hogy vonakodnak egyenes választ adni. Végre is a bátor Tafrá a fáraó trónusa elé lépett és így válaszolt:

— Uram, be kell vallanunk őszintén, — e tetteid közül semmit sem jegyeztünk fel. Hiszen mindaz amit cselekedtél a népért, bármily fáradozással is, a fáraó tisztével járó cselekedetek voltak, amelyek joggal elvárt mindenki tőled. Ám nem jegyeztük fel azért sem, mert a gyanakvó utókor, ha dicsérő feljegyzéseinket olvasná, azzal gyanúsítana meg bennünket, hogy megvesztegettél minket. Elégedj meg alattvalóid elismerésével s ne bízd híredet az idegen és a kétes jövőre.

Ekkor Amon még szomorúbb szívvel berendelte trónja elé a birodalom építészeit is.

— Nevemben számos palotát építettek, olyant, amelyek dacolnak az idő vasfogával. Kérdek, bevéstétek-e a falakra nevemet és tetteimet, ó derék mesterek?

— Nevedet bevéstük uram, de a külső falak és a termek síma kockáit üresen hagytuk abban a reményben, hogy uralkodásod bővelkedik majd olyan cselekedetekkel, amelyek lebírhatatlan hatalmat és híredet öregbíthik az utódok előtt.

— Valóban jó uram, cselekedned kellene végre valami nagyszerűt, ami hősköltemény írására ihletné a hármass birodalom téltlen tollforgatóit, — szólt közbe Mena, az udvari költő, aki már torkig volt a vízilóvadászatok unalmas dicsőítésével. Legalább ha tigrisről, oroszlánról énekelhetne, de mindig és szüntelenül ez... Megborzongott. Fellobbant benne a gőg, — most itt a pillanat, hogy megmondja véleményét:

— Uram, kezekben életem, de az igazat meg kell monnom: uralkodásod alatt felvirágozott az ország, de elsovadtak a művészetek, mert téltlenségre kényszerítettél a szellemet.

— Akkor inkább írjatok vígjátékot rólam, vagy gúnydalt s a falakra fessetek le bárgyú bolondnak, asszonyruhában, — de semmi kedvem, hogy másként tegyem emlékezetessé nevem! — Kiáltotta a fáraó és haraggal elküldvén őket, bezárkózott palotájának legbelső termébe. Bús szívének azonban itt sem volt nyugalma, mert felesége Szsufri, aki becsvágyó volt, mint minden szépasszony, hevesen tüzelt ellene.

— Hallom Amonom, hogy vígjátékot és gúnydalt akarsz írni magadról, ahelyett, hogy igazi férfihez illő hőstetteket vinnél véghez, mint Tiglat, az ifjú asszuri király s a többiek. Önző vagy és gyáva. Pénzzel és kenyérrel tömöd a népet, de

magad nem adod oda költőidnek. Hagyod, hogy elepedjenek a munkátlanságban. Azt kell mondanom, hogy teljesen elvesztetted méltóságérzeted, vagy azt akarod tán, hogy kinevessenek s végül is elkergeessenek a trónról, mint egy kifestett, ostoba bohócot?

Amon szomorúan ingatta fejét és megértvén, milyen dicsőtelen sors várhat reá, ha ily makacs marad, felesége hosszas unszolására már hajlott a tervre, hogy háborút indít az abomiták ádáz királya ellen. Gyászruhát öltött s üzent az akadémiának, hogy átadja magát a költők s a művészek becsvágyának is. Hadd virágozzék fel a művészet is!

Ijedelemmel értesült azonban a fáraó terveiről az agg Sethele, a birodalom legbölcsebb férfia, aki egykoron Amon Ra Path tanítómestere volt. Felövezte magát és útrakelvén, ahogy Memphisbe érkezett, ura lábai elé vetette magát:

— Amon Ra Path, értesültem szerencsétlen terveidről, amelyeket csak azért akarsz keresztülvinni, hogy merő jóakarathból kielégítsd királynőnk becsvágyát s hogy híreddel fényt vess unatkozó marsalljaidra, építészeidre és költőidre.' Kegyes és áldozatos szívedre vall ez a szándék, de tudnod kell azt is, mennyi szerencsétlenség árán szerezheted meg számunkra ezt az ajándékot. Ó, ne csábítsd el magad a hiúság alvilági kísérteteitől, hanem inkább, — mert pompás ötletem támadt, — hallgasd meg im, vén mestered tervét.

— Meghallgatom, bölcs Sethele! — kiáltott megenyhülve a fáraó. Úlj jobbomra és szólj. Ám ne vesd meg a hús italt sem, ha beszéd közben szomszúság csiklandozná ínyedet. S bölcs Sethele, mindjárt, hogy elhelyezkedett, jót húzott a habzó kupából és tüstént imigyen kezdte a beszédet:

— Uram, ha magas hegyre hágsz és csúcsáról letekintesz a vad sivatagra, meglátod-e a zöld tenyérnyi oázist, amit belső forrás heve táplál a homoktengerben?

— Nem bizony, pedig Sólýomszem a nevem — felelte Amon és úgy érezte magát, mint hajdani kisgyermek, mikor bölcs tanítója vizsgáztatta még.

— Lám, jól feleltél, uram, mert száznyolcvanöt kegyetlen elődöd és még számos harcias utódod sivatagján te vagy és te leszel az a bizonyos oázis, amit szíved jóságának nedvei táplálnak. Ezért vagy te különb a többieknel, mert te vagy az élet, míg körülötted az időben minden a zord halállal osztozik. Alattvalóid számára tehát meg kell maradnod az oázis tápláló frissességében, hogy szomszját és éhségét oltsa véle mindaz aki él. Ettől eltekintve azonban igazuk van írástudóidnak is. Mert az utókor öt-hatezer év magasságából nem veszi észre a te életed zöld oázisát az idő sivatagjában s nem hiszi el, hogy eleven csodája voltál e homoktengernek. Az utókor számára tehát hasonlatossá kell tenned magad harcias elődeidhez.

— Milyen módon tegyem ezt, bölcs tanítómesterem?

— Ime így: építtess piramist, magasabbat és lenyűgözőb-

bet, mint Ramses és Kheopsz! A piramis belső termeit pedig díszítesd soha véghez nem vitt harci tetteid fantáziaképeivel. Az egyik falra festesd például, amint harci szekéren ellenségeid sűrű seregébe vágatsz és kaszabolod őket, a másik falra rajzoltasd le az abomiták ádáz királyát, amint éppen nyársra húzod őt saját szíromujjaiddal. A következőkre pedig üstököt pingáltass, amikben az elfogott abomitákat főzeted szurokban és így tovább...

Amon írtózva takarta el arcát, amint ezeket a szörnyű képeket maga elé képzelte, de undorát legyőzte szelídségével.

— Alattvalóid úgysem hiszik el rólad — folytatta a bölcs öreg — hogy életedben ilyen kegyetlenségeket hajtottál végre. Kivált nem, ha ezt az utókor számára épített piramist, annak elkészülése után gondosan lezáratod. Az utókor pedig nem állapíthatja meg rólad az ellenkezőt. Építészeid, festőid vídában dolgoznak majd, hogy jó pénzért elkápráztassák a tudatlan jövődöt dicsőséged és híred érdekében. Költőid pedig hőskölteményekkel vésik teli a piramis falait s a költemények minden időre harciasságod hírét keltik, marsalljaid nevével együtt. Amon, te jószágos, e hazug piramis árnyékában aztán zavartalanul folytathatod békés művedet, de nyugodtan tekinthetsz a jövőbe is, mert különbnék érezheted magad elődeidnél, akiket megátkoztak az élők. Téged azonban magasztalnak ők és dicsőíteni fognak a békés nemzedékek, ha megpillantják a piramisod festményeit. Inkább vállald tehát e kegyes hazugságot, mint az élők átkát és az elhulltak kiöntött véré!

Amon Ra Pathnak tetszett a terv s gazdagon megajándékozván bölcs mesterét, parancsot adott a piramis megépítésére. Tüstént pedig, hogy három év múlva elkészült a mű, lezáratta annak bejáratát, mondván: „Ez pedig az utókoré!” Aztán mosolyogva boldog népe felé fordult s így kiáltott: „Ti pedig a jelenkor vagytok testvéreim!” „Éljünk tehát békében boldogul, míg Ra isten fénye éltet mindnyájunkat!”

A piramis óriás arányaiban pedig boldog szívvel gyönyörködött még napestig s midőn betelt vele, jókedvében ezt a felíratot vésette annak homlokzatára: Én vagyok Amon Ra Path, a fáraók fáraója. Aki olyan hatalmas akar lenni, mint én, nézze meg e piramist és múlja felül alkotásomat”.

A szelíd fáraó, midőn elolvasta a felíratot, úgy érezte szívében, hogy igazat vésetett a homlokzatra: valóban a fáraók fáraója volt, mert jószágban és bölcsességben túlszárnyalta valamennyit, a piramis arányai pedig valóban felülmúlták a virágos Nilus-part minden eddigi piramisát. Végül igazat íratott, mert békében uralkodván, annyi kincset gyűjtött, hogy egyetlen király sem múlhatta felül bőkezűségét az építkezésekben. Megnyugodott lélekkel tért tehát pihenőre, mert úgy érezte, hogy külső felírat igazságával kiegyensúlyozta a piramis belsejének hazugságát.

Valami ostoba indiszkrécio folytán azonban csakhamar

híre terjedt, hogy Amon Ra Path, a világszerte tisztelt fáraó, milyen hazug módon akarja félrevezetni az utókort. Babilon, Atlantisz, Kréta diplomáciai köreiben megvető gúnnyal kezdtek beszélni róla és joggal megbotránkoztak azon, hogy Amon Ra Path ilyen lovagiatlan és bectelen módon akarja megörökíttetni nevét az ókor történetében. Az abomiták királya pedig tombolt haragjában. — „Ilyen galád módon még nem sértettek meg uralkodót! — kiáltotta. Természetesen azonnal mozgósított és hadüzenet nélkül — mert így volt szokás az ókorban — berontott Egyiptom boldog földjére, hogy megtorolja a becsületén esett sérelmet.

Amon Ra Path megrendült szívvel mindenre kész volt, hogy szomszédját megengesztelje. Követeket küldött az abomiták királyához és mesés kincsekkel próbálta visszatérésre bírni hadseregét. Az abomiták bösz királya azonban megölette a követeket s azt üzenete, hogy hallani sem akar a hazug és a gyáva fáraóról, míg fejét lándzsájára nem tűzte. Amon Ra Pathnak nem volt mit tennie, minthogy haddal támadjon a dühödt betörőkre, akik szélteben-hosszában pusztították a birodalmat. Elbúcsúzott Sosfritól és elvágatott seregei élén.

Azt mondják váltakozó szerencsével folyt a harc hónapokon keresztül, míg végre a rettenthetetlen Guru marsallnak egy merész hadmozdulattal sikerült bekerítenie az abomiták hadseregét. Az acélgyűrűből senki sem menekült élve.

A fényes győzelemnek azonban nagy ára volt: a döntő ütközetben Amon Ra Path mellébe szakállas nyílvevő fűródott s ereje csak annyira futotta még, hogy megírja a győzelmi hírt szép királynéjának, akit sohasem láthat többé. Aztán parancsot adott, hogy vezessék eléje az abomiták királyát s véle mind a véresarcú foglyokat.

— Úgy kell ezeknek most meghalniok — nyögte lázban — mint ahogy festőim és költőim elképzelték azt, midőn a piramis falait ékesítették. Csak így hirdetheti piramisom *belülről* is az igazságot.

Nosza előhozták csakhamar a karókat s a forró szurokkal telt üstöket. A kín üvöltő harsogása, mi a foglyok megkínzott testéből tört elő, utoljára még öntudatra rebbentette a fáraót.

— Elismered-e hát, te abomita — szólt ágyáról felemelkedve — hogy a hazugság piramisa e perctől kezdve igazat hirdet s hogy... kőbe véselt hírnevem túléli halálomat?...

Az abomita kinnal vert testének minden erejét összeszedve ám dacosan így kiáltott a haldokló felé.

— Tévedsz Amon Ra Path! Tudd meg tőlem, ha udvaroncaid elítikolták előled: piramisodat elpusztították katonáim s e perctől fogva egyetlen kőhalmaz borítja hitvány hírveid!

Ezt azonban Amon Ra Path nem hallotta már, fejét mellére ejtette és tűnő mosollyal némult szája szélén, hódolattal fogadta a sólyomarcú istent: a Halált...

Kézai Béla.

JUHÁSZ VILMOS:

A VÁRAKOZÓ

A csillagos ég jelenségei és az isteni titkok közti párhuzam majdnem olyan régi, mint maga az emberiség. Ez a „majdnem” időben ki nem fejezhető. Az emberiség ősállapotában olyan közvetlenül élte át Isten jelenlétét mint a szentek a misztikus egyesülés pillanataiban. Ezt nevezzük öskinyilatkoztatásnak; lehet, hogy ez az ősállapot az első öntudatra eszmélés egyetlen pillanata volt csupán, lehet, hogy évezredekig tartott — bizonyos, hogy az emléke kitörülhetetlenül megmarad, mint az emberiség *belső* történetének, megváltás után való vágyakozásának alapja. Amint az eredeti bűn nagy hasadása bekövetkezett, az ember az égbolton kezdte szemlélni annak az akaratsnak a működését, amely őt már nem töltötte el oly közvetlenül. Nem volt többé egyformán fényes napja, megújuló holdja, és tükröző ege ennek az akaratsnak, ezért a nap halhatatlan életerejében, a hold elsötétülésében és megvilágosulásában, az égbolt egyetlen végtelenségében kereste akaratsának törvényeit. Azóta minden vallás mitológiája, vagy szimbolikája, a nappali és éjszakai égbolt felé tekint. A tudomány is valamiképpen ott keresi a megváltást a saját, eredeti bűnétől. Már Kant a két végső csodának állította a felettünk lévő csillagos eget és a bennünk lévő erkölcsi törvényt. A legújabb természettudományt elsősorban a csillagos ég jelenségeinek vizsgálata kényszerítette egy irracionális „véletlennek” vagyis más szóval egy spontán teremtő akaratsnak az elismerésére, mert minél jobban megvilágosodik a „szabály”, minél átfogóbb és lényegében egyszerűbb tényekkel állunk szemben, annál kevésbé adja magyarázatukat valamely mechanisztikus és determinisztikus természeti törvény. A csillagászat mai távlatai mellett a nehézkedés mechanisztikus törvénye lassan, szinte valami bonyolult mágikus, varázslatos hiedelemnek kezd tűnni. Az életszentségre törekvőknek, akiknek kiinduláspontjuk nem a megismerésnek, hanem a kanti „erkölcsi törvény” betöltésének a vágya volt, ugyancsak sokra tanította a csillagos ég. Lisieuxi Szent Teréz önéletrajzának legszebb részletei közé tartozik, ahol a szülői kert vagy a kisváros körüli szabad rétek fölé boruló csillagos ég élményéről ír. A „kicsiny lelkek” szentje itt is tisztultabb és magasabb fokon azt érezte át és fejezte ki, ami ott él évezredek óta az igénytelen földhöz kötött milliókban. Sokszor megfigyelték, hogy az egyszerű emberek, a föld fiai közelebb érzik magukhoz a mindenségnek az égbolton, mint a földi természetben megnyilatkozó je-

lenségeit; jobban leköti őket a csillagos ég, mint az erdő, vagy akár a tenger. Meditatív szerzetes rendek aszkétikus életű tagjai állítják, hogy a mindenség szerkezete — úgy érzékelhető jelenségei, mint amit a megismerés tár fel — szinte misztikus közvetlenséggel és jelenvalósággal példázzák számukra az isteni titkokat.

Mi az a végső forrás, ami *majdnem* az emberré levés ténye óta megnyilatkozik az égbolton a figyelő emberiségnek? Az összehasonlító vallástudomány égistenről, napistenről, holdistenről, eszhajnali- csillag-istenségről stb. beszél. Ha azonban szemügyre vesszük a különböző műveltségű körök vallási életét, ahol ezek egyike vagy másika áll a hitvilág középpontjában, nyilvánvalóvá lesz, hogy ezek az égi jelenségek mindig csak *jelentései* az élő, cselekvő, mégpedig az emberinél magasabbrendű fokon élő és cselekvő személyiségnek elképzelt isteninek. Nem használjuk a *szimbólum* kifejezést, mert nem egyszerűen átvitt értelemről van szó, hanem az emberi tudat korlátaival adott vonatkoztatásról érzékelhető és érzékfeletti között. Ezt a sajátos vonatkozást az érzékelhető égi jelenség és a természetfeletti között nem magyarázhatjuk meg egyszerűen az emberi fantázia, vagy a primitív logika elemzéseire. Úgy kell felfognunk ezt a vonatkozást, mint érzéki megvilágosítást valaminek, ami elhomályosult, eltávolodott az emberiség tudatában, csak a bizonytalanul tapogatózó visszaemlékezéstől megragadott emlékképpé vált. Az égi jelenségek felidéznek az egykori istenközelség, az őskinyilatkoztatás emlékeit, így jelenik meg az égbolton Isten, aki úgyszólván minden „primitív” vagyis nem államalkotó nép vallásos hite szerint az emberiség valamely bűne miatt „eltávozott a földről.” Az égbolt az a természeti régió, ahová a véges és mindig rosszra is hajlamos emberi akarat nem hatolhat el. Ez az emberi akarat a földi természetet többé kevésbé befolyásolni tudja, igába vetette, de az égi jelenségekkel szemben tehetetlen. Bűnbe esése, mint valami felhő ülte meg a tudatát, és ezen most igézetes fényben átvilágít a világegyetem érintetlen rendjében megnyilatkozó isteni cselekvés. Ez a föltétlen és tiszta teremő cselekvés az, amit az ősi vallások hívője és a paraszt, a végső megismerésre szomjazó tudós és az életszentségre törekvő szerzetes az égi jelenségekben szemlél; ez a tiszta teremő cselekvés pedig nem egyéb, mint a határtalan és feltétlen isteni jószág és szeretet kiáradása.

Említettük már, hogy minden nép vallásos emlékezetében él a bűnbeesésnek és az elvesztett istenközelségnek, az elvesztett „paradicsomnak” tudata. Éppen ilyen egyetemes volt azonban az emberiség vágyakozása a megváltás után. Az egyik ősi műveltségi körben durvábban és érzékibben jelentkezik ez, a másikban tisztábban és mélyebben. Amikor az emberiség a fény örökvényű útjait szemlélte az égbolton, nem csak az isteni teremő megfőrtőntét olvasta le onnan, hanem az isteni

megváltás ígérését és elkövetkezését. A csillag vezeti a három napkeleti bölcsét a Gyermekhez, a világ Megváltójához.

Ezek a napkeleti bölcsék kaldeus papok voltak, Babilóniából jöttek: ápolói a perzsa uralom alatt is a sok évezredes babilóniai vallásos műveltségnek, és a csillagnézés tudományának, ami a babilóniaiak hitrendszerével a legszorosabban egybefonódott. Ezek a káld papok, egy igen zárt és a zsidóságtól merően különböző vallásos rendszer istápolói a csillagos égen megnyilatkozó isteni akarat útmutatását követve, megindulnak a csillag után és Palesztinába jönnek, hogy felkeressék a megszületett Gyermeket, a Megváltót. Belsőleg hogy történhetett ez? Fennmaradt egy szertartáskönyv, amelyből megtudjuk, hogyan ülték meg az újévi ünnepet Babilónban, a zsidókat a babilóni fogságba hurcoló Nebukadnezár korától egészen a partus időkig, vagyis abban az időben is amikor a Megváltó Betlehemben megszületett. Az újévi ünnep Marduknak Babilón főistenének volt szentelve, aki az ősi holdisten és napisten jellemvonásait egyesítette magában. Az ő leszármazottja, működésének mintegy beteljesítője az állami életben az istenkirály, a babilóniai uralkodó. A babilóniai műveltség konzervatívizmusa mellett az újévi ünnepségek évezredekre visszamenő szertartásokat tartalmaznak. A nagy ünnep egyik első szertartása a világteremtésről szóló éposz ünnepélyes elrecitálása. Ez elmondja, hogyan győzte le és ölte meg Marduk isten az ős-zűrzavar szörnyetegeit, hogyan formálta meg testükből a világegyetemet. A következő szertartások közül a legfontosabb egy misztériumjáték előadása, amelynek szenvedő hőse, Bél-Marduk isten, ami azt jelenti, hogy Marduk, az egyetlen, kizárólagos isten. A misztérium-játékban előadják, hogy Bél istent fogva tartják a hegyben, vagyis az alvilágban, a halottak birodalmában, ahonnét a hold és a nap előjön a sötétből. A halottak birodalmának földalatti bejáratánál az istent kihallgatják, megütik, megsebesítik, ruháját elveszik; bezárják a sötét világhegybe, és katonákat rendelnek őrizetére. Bél istennel egyidejűleg egy bűnözőt is elvezetnek, ezt azután megölik. Amint azonban Bélt elvezették a hegybe, Babilón városában minden felfordul, mindenki harca folyik mindenki ellen. Bél isten felesége, Beltisz a hold- és a napistenhez könyörög ura életéért. Keresése közben eljut az alvilági kapuig. Siratja férjét, aki egyúttal fia és testvére. Végül is Bél istent előhozzák a hegyből, új életre kel, feltámad, s ezzel helyreáll a világrend. A misztériumjáték befejezéséül újból elzengik az újév szent himnuszát, a világteremtés dalát. Nem szükséges itt bővebben részletezni, hogy milyen megdöbbentő előképe ez a babilóniai újévi szertartás a Megváltó életének. A szertartáshoz az uralkodóval kapcsolatos sajátos ceremónia is fűződik. Ismét hangsúlyozni kell, hogy az Isten király az égbolton megnyilatkozó örök világrend beteljesítője az állami életben. Az uralkodót a papok a főtemplom szenté-

lyébe vezetik. Meg kell még említeni, hogy a templom mellett ott a zikurrat, az istentorony, az istenhegy kőből való mása (Bábel tornya). Az uralkodó kísérei elhagyják a templomot; a király egyedül áll Marduk szentélye előtt. Innét kilép a főpap, elveszi a királytól jogarát, gyűrűjét, fogazott sarlóját, vagyis az uralkodás jelvényeit, majd a királyi koronát, és leteszi az isten trónusa elé, azután ismét kijön a szentélyből, a királyt arcon veri, megtépi füleit, letérdepelteti, és egy vezeklő imát mondhat vele, majd vigasztaló szózatot intéz a királyhoz, kihozza az uralkodói jelvényeket Marduk szentélyéből és visszaadja az uralkodónak. A szertartás célja nem egyéb, mint a szenvedő és feltámadó istennel történt események átvitele ivadékká, az istenkirályra.

Az ószövetségi próféták és zsoltárok a megváltó eljövetele nék mintegy belső tartalmát hirdetik, a babiloni újévi szertartás külső lefolyását sejtí meg.

Az Isten szenvedéséről és feltámadásáról szóló babiloniai újévi misztérium, amelynek szövegét a német Heinrich Zimmer ismertette, az ószövetségi próféták korából való, de tudjuk, hogy tartalma sokkal régíbb. Enlírlől a szumírok egyik főistenéről ősi hagyományok beszéltek hasonlót. Sőt mintegy két évezreddel régebbi írott emlékünk is van, amiben benne foglaltatik a Narduk megkínóztatásáról, haláláról és feltámadásáról szóló misztérium magva. A francia Thureau-Dangin egy ószumír szöveget tett közzé a Krisztus előtti harmadik évezred közepéről; ebben Lil isten, az istenanya egyetlen fia a sírban fekszik, nővére felkeresi, akárcsak Mardukot, és könyörög hozzá, hogy keljen életre. A halott isten ezt kilátásba helyezi, *ha áldozatot hoznak érte*. Ez a szertartásos párbeszéd — valószínűleg szintén egy ünnepi misztériumjáték töredéke — köti össze a babilóniai újévi ünnep szertartását olyan ősi vallási képzetekkel, amelyek évezredekkel, vagy évtizedekkel megelőzték. Az ősi *anyajogi* műveltségi kör vallásának középpontját az elhaló és feltámadó holdisten tisztelete alkotta. A hold elfogy, amíg egészen el nem tűnik az égen: túlvilági útján a sötétség szellemei megsebeztek, megkínózták, megölték, látszólag megsemmisítették. De a sötétség győzelme csak időleges. Ismét megjelenik a vékony fénylő sarló, növekszik, teljes és hiánytalan lesz, feltámad halottaiból. Hasonlatos az elhalt ősök lelkének elrejtőzéséhez az anya testében, akik újjá születnek, az emberségre növekedő gyermekben; hasonlatos továbbá a növényi maghoz, amit elültetnek a nők — az anyajogi műveltség körében egyedül ők a földművesek, — a mag elrejtőzik a földben, ott csírázik az alvilági sötétségben, láthatatlanul, amíg elő nem tör frissen, megújultan, tavaszian, az új növény. Úgy érzik, hogy a holdistennek ez a szenvedő halálos fogyása és halottaiból feltámadó ifjúi növekedése a létezés leggyöngédebb formája, érzéki megjelenése annak, ami valamilyen módon minden bűn, rosszaság, harc, betegség, sötétség ellenére egybe-

fűzi a mindenséget. Ezért a hold a *törvény* istene, az isteni törvényé, akinek a jelenlétéről a pogányok is mindig tudtak. Sophokles csodálatos himnuszt intéz hozzá az Oedipus királyban. Az anyajogi műveltségben az elhaló és feltámadó holdisten mellett a legfőbb istenség, az isteni fiát a világra hozó, szeretetével istápoló és áldozatosan meggyászoló istenanya. Ez az anyajogi műveltség egyszerűen meglelekesítette, lelki érzelmi síkban áttranszponálta volna azt, amit az égen látott? Nyilvánvaló, hogy ez lehetetlen; éppen így állíthatnók, hogy egy állat, fa, vagy szikla látása tanította meg a költőt, vagy a festőt a művészi teremtésre. A megváltás várakozása és sejtelme, amely az életben állandóan szembekerült a pusztulás és a sötétség durva tényeivel, utat talált a hold elsötétedő és megvilágosodó pályájának szemléletében. Az anyajogi műveltség körében az elhaló és feltámadó holdisten és a szerető és gyászoló istenanya szertartásaival kapcsolatban alakult ki a dráma, a vallási misztériumjáték, melynek egy késői változatával Babilóniában megismerkedtünk. Ez a hit az elhaló és feltámadó istenben inkább formai volt, mint tartalmi, mert hiszen a *tartalmat* még nem ismerhette. Sóvárgásra és vágyakozásra, nem pedig a megváltás elkövetkezett tényére a szenvedő emberiségért meg-megismétlődő tartalmára épült.

Itt sem állapodhatunk meg. Lassan arra kell ráeszmélnünk, hogy a művelődéstörténet igazolása szerint is, a megváltás sóvárgása és sejtelme *majdnem* olyan régi, mint az emberi öntudat és az istentudat, vagyis olyan régi, mint a bűnbeesés; ugyanezt állítottuk már az isteni dolgoknak az égbolt jelenségeiben való szemléletéről. . . . Néhány primitív ausztráliai törzs az ifjakat avató titkos szertartásai lehetővé teszik, hogy a válások hitnek egy még ősbibb rétegébe szálljunk alá, mint az anyajogi földművesek műveltsége. Ez a műveltségi kör, ami szinte az emberiség kezdetéig vezethető vissza, valósággal őse az anyajogi műveltségnek. Azoknak a kezdetleges gyűjtő életmódot folytató népeknek a hitét, akikhez most „visszatérünk”, valami sajátos szelíd szomorúság jellemzi, ami az emberi bűnbeesés, és az ebből fakadó tehetetlenség és gyöngeség nagyon mély átérzéséből fakad. Minden meggyőzően egyszerű szertartásuk azt tanítja: Isten eltávozott a földről, szenvednünk kell, de a sötét életüregnek útja van a fényhez. A délkelet-ausztráliai *kurnai* törzsnek legtitkosabb vallási szertartásait és tanításait, amelyek az ifjaknak a törzs egyenrangú tagjaivá avatásával voltak kapcsolatosak, az angol *Gilles*nek sikerült megismernie. Igazi értelmezésüket P. Wilhelm *Schmidt* S. v. D. a modern összehasonlító vallástudomány megalapozója adta. Az ifjú avatandóknak át kell esniük egy szertartáson, amely teljes megszűnésüket példázza, mert az ősaty, az első ő, csak így születhetik bennük újjá: egy új gyermekség, isteni gyermekség állapotába kerülnek, az eddigi természetes gyermekkor megszűntével. Mikor ez megtörtént, beavatják őket a nagy

titkos tanításba, amelyen a törzs egész istentől való létezése alapszik: *a mi atyánk*, ahogy az egy istent nevezik, elküldte a földre fiát, mi tőle származunk, de az emberek rosszak lettek és az első ős eltávozott tőlük, vissza az égbe, atyjához, *a mi atyánkhoz*; itthagytá azonban nagy és féltett titokként létezésének zálogát, önmagát, — az eltávozott első őssel azonos tárgy, amit most felmutatnak a beavatandónak a *tundum*, a zúgatófa. A zúgatófa titokzatos hangja eltölti az ifjakat az isteni jelenlétnék félelmével és áhítatával. A szél zúgását utánozza? A szél és a lélek között érthető ősi párhuzam áll fenn az emberiség hitében. Gondoljunk a teremtés könyvére: Isten a fák alatt jár és *a szélben szól az első emberpárhoz*.

Merjük-e a primitív ausztráliai törzs titkos ceremóniájának tárgyát az Oltáriszentség varakozáson, sóvárgáson és sejtelmén alapuló előképének tekinteni? Csak akkor, ha kihangsúlyozzuk a lényeges alapvető különbséget: a primitív benszülöttek szent kultusza tárgyának tisztelete a megváltásra való sóvárgásból fakad, az Oltáriszentség imádása viszont a megváltás tényéből, a testetöltésnek és megváltásnak a szentmisében való megisméltlődéséből. Tudjuk-e igazán, hogy mit kapunk *mi*, szemben a szomjazó, elepedő emberiség évezredeivel és a megváltásnak az Oltáriszentségben megisméltlődő csodájától ma is távol álló százmillióival? Kérdemeljük-e életünkkel, amely kezd ismét üres hüvellyé, tartalmatlan formává, babonás mágiává válni, az *igaziényt és tartalmat*? Az Oltáriszentség titka a jóság, a szeretet legtisztább tartalma, legteljesebb intenzitása. Szinte rettenetes elviselni azt a gondolatot, hogy a jóságnak és a szeretetnek ez a teljes intenzitása a miénk. A jóságnak, a szeretetnek ez a legteljesebb áldozata érettünk törénik az oltáron és az egész emberiségért. Mi pedig vagyunk, amilyenek, — talán rosszabbak, bűnösebbek, mint a megváltatlan ősi sóvárgók, varakozók?

Holott a szeretetnek ez a végső intenzitása, amelyben Isten teremő és megváltó cselekvése egybeolvad az egyetlen, minden változást, átalakulást, divatot, elméletet túlélő bizonyosság.

Juhász Vilmos.

TOLDALAGHY PAL:

VERSEK

JUHÁSZ GYULÁHOZ.

Egy ifjú költő, ki felejtí lassan
a bölcs ígét, amit az ifjúság
ravasz mámorban víz hátára vésett,
egy ifjú költő gondol most reád.

Szeretne sírni gyáva könnyeket, hogy
elhagyta minden: tiszta és nyugodt
álmélkodások, révült olvasások.
A gyermekkor, mily gyorsan elfutott:

csak nyugtalan emlékei maradtak
köröttem, mint késő őrzáratok,
visszamaradt csapatok, késő őrsők.
Emlékeim: mélázva olvasott

egy kisfiú, fejét kezébe hajtva.
Emlékszem ősz volt, rózsáktól szagos
s enyhén párázó rimeidbe csegett
a kert aljában járó villamos.

Tíz év suhant azóta már a ködbe.
Nyarak, telek, csöndeskés dáridók.
A vén idő reményeim leverte,
mint diófáról ősszel a diót.

Szeretnék sírni hosszan és szepegve,
mint gyermek, aki oly árván maradt.
Talán bujócskát játszik s hallgatózik
édes, álombaringató szavad?

Hajtsd szét a lombot s lépj a fák közül ki,
amik ijesztő módon rejtenek.
Az ifjúságot szívem már felejtí
és nem tudom, mit és miért tegyek?

ÉJSZAKA.

A testemen átgördül lassú kordéd.
A kerekeknek vasabroncsai
szabdálnak. Lám, az útilámpa ont fényt,
de lángja gázos, oly éjszakai.

Aztán mi holdas, szívszakadva moccan.
A fák merőig fényben intenek.
Az életem meg felzajong nyomottan
s rebbenti fel az emlékezetet.
Hát hangszerelj, húzzad azt fülembé,
cigányzenét, mi árad csöndesen,
zengő tücsök! Az ifjúság üzene,
de téovázva hallgat, jön-megyen.

Hol jár, a lomb bezárul, hajlik össze.
A holdvilágtól izgatott fehér.
Elrévedek. Suhagtat és körözne,
ólálkodik, sír-rí a denevér.

ÉJFÉL.

A lépések dobognak, meg-megállnak.
Sóhajtanék, de csend van. Nem merek.
Csak szívem csapkod megriadva. Lázad
s a holdvilágnak hálóján remeg.

Künn áll a fűzfa, szökén és vakon.
Leveikkel elborítanának
az ágak. Most meg rám rezzenének.

A róna árad. Hosszan is, mi vastag.
A szél fölötte isszonyodva vágat.

A révület meg hurkol, végül aggat.
Megáll az óra. Gyors ingája lóg.
Az éjszakában ám a sárga kazlak
úsznak tovább, mint rakományhajók.

Toldalaghy Pál.

UDVARDY IGNÁC:

KLOSTERNEUBURG KOLOSTORDOMBJÁN

800 év óta áll Krisztus fellegvára. Az idők folyamán az épületek belepték a domb tetejét, sőt az északi részen leszálltak a Duna-partig. A régebbi részek a sok századnak megfelelő stílusban épültek, az új rész palotaszerű bécsi barok, zöldpatinás kupolákkal.

Közvetlen a domb alatt autót, mellette vasút, aztán a Duna, tehát hétvégén különösen nagy ott alant a nyugalanság. Ezrével rohannak az autók, motocyklok. A Duna fűzfaligetes erdeiben, a partokon, zátonyokon tízezer-számra lármáz, kacag, ujjong a fürdőző bécsi nép.

A kolostor csendesén imádkozik ezekfölött; értékesebb s messzebbható sugarakat küld, mint az idelátszó Bizamberg két rádiótornya.

800 év óta nem dúlt itt ellenség, tehát sok drága kincs maradt meg. A bazilika is az ősi még, de minden kor művészete, különösen a barok, amit lehetett, átalakított, átíszített.

A Bazilikába belépve elcsodálkozunk a belső térképén, mert a barokosan túldíszített belső, arányaiban elárulja a román eredetet. A szentély nagy és tágas lenne, ha a sok óriási faragott karosszék nem foglalna el annyi helyet. A szentélyt a főhajótól a magas, díszes rács teljesen elzárja. Ez a díszes hely az Ágostonrendi kanonok-szerzetesek liturgiája számára van fenntartva. Az orgona is a szentélyben van. Pompás hangú férfi- és gyermekkar énekel gregorián dallamokat a nagyhirű Goller karnagy vezetésével. Megcsodáltuk orgonajátékát s az énekkar pompás, fegyelmezett énekét!

Nagy művészi élmény itt egy misét meghallgatni. A hívők csak hallgatók és jó, ha kis misekönyvük nyomán követni is tudják a gyönyörűen előadott szentmisét.

A nép miséje a főhajóban volt, a baloldalt elhelyezett oltárnál. Az áldoztató-pad a főhajó közepén áll, a szentély-rács előtt szabadon, mint egy nagyobb térdeplő. A baloldali oltárnál őrzik az Oltáriszentséget.

A nép miséjén a nép énekel. Szépen, halkan, jó ütemben és igen kedvesen. Idegennek úgy tűnik fel, hogy ezek mind rendes, csendes, kissé bánatosan érzelmű emberek. Énekük az emberben fölkelti a rokonszenvet irántuk.

Verduni oltár. Klosterneuburg sokrétűsége legjobban akkor domborodik ki, ha a főkapun belépünk a Bazilikába. A bejáratától kétoldalt csodaszép kápolnák; azután a főhajó nagyszerű arányai hatnak ránk. De ha a Verduni oltárhoz akarunk menni, akkor a baloldali kápolnákat összekötő ajtókon át, mintegy oldal folyosón vonulunk a főhajó mellett. A szentély baloldalán, a sekrestye nagy előterétől balra, 10-12 lépcső katakomba-szerűen vezet le a Szent Lipót kápolnába.

Hat pillér s az oldalfalak 12 boltívet tartanak. Dél felé ragyogó szép, ősi színes ablakok.

Négy pillérköze ráccsal elzárt kalitka. Ezen a jól elzárt területen van a „Verduni oltár”, Verduni Miklós aranyművesmester csodálatos szép alkotása, tűzben aranyozott bronzból és sokszínű emailból.

Három sorban bibliai képeket vésett ki a mester a pátriárkák, a mózesi törvény és Krisztus Urunk életéből. A két sor előkép Krisztus életében teljesedett, sőt általa kapta célját és értelmét. A kép művészi előadása tökéletes, tartalma bő forrása lehet vallásos gondolatoknak. Valóságos „Biblia Pauperum”. Ezen az oltáron vannak modern ereklyetartóban Szent Lipót ereklyéi.

Hétköznap kitarul a kalitka egyik oldalán a művészi kovácsoltvaskapu két szárnya, s itt gyűlnek össze a liturgikus mozgalam hívei, 50—60 gyermek és felnőtt.

Ide nem jön senki misét „hallgatni”, mert itt cselekvően részt vesz mindenki a szentmise áldozatban. A hangulat itt nem magasan esztétikai, nem is bánatosan érzelmes, hanem tevékeny, erőteljes, őskeresztényi.

Itt mindenki átérzi Krisztus misztikus testébe való tartozását. Úgy érezzük, ősi szent helyen vagyunk, s hasonlít helyzetünk a katakombák őskeresztényeiéhez.

A *liturgikus szentmise* előtt előimádkozzák az Egyház reggeli imáját. Az ima végeztével bevonul az áldozópap. Minden misében van evangélium-magyarázat. Dr. Pius Parsch erőteljes, tömör mondatokban mutatott rá az egyházi év eme napjának jellegzetességére, a gondolatra, melyben egész nap élnünk kell.

Fölajánlaskor nagy patenán szépen elrendezve viszi egy hívő az oltárra a konszekrálandó ostyákat, kiszámolva az áldozópap és minden jelenlévő számára.

Szentmise után elmondtuk a zsoltárokat, s a mise utáni imát.

A *testvéri közösség érzése* hatott meg elsősorban, s ebbe a testvéri együttesbe beletartozott — ámbár magasan fölöttünk állott — az áldozópap is.

Beletartozott annyiban is, hogy együtthaladt velünk, minden mozdulatát a közönség cselekvése alá rendelte. A külön-

bőző korú és társadalmi állású gyermekek, leányok, asszonyok, férfiak, mindenik a maga helyén szép rendben, mind együtt imádkoztak, énekeltek, áldoztak. A „kánon” alatt mindenki csendben volt a „Miatyánkig”.

Ez az együtt-áldozás Krisztussal, pappal, hívőtestvéreinkkel, ez az együtt-cselekvés: kimondhatatlan jó érzés.

A *liturgikus mozgalom* a lényegre, a mély átérzésre és átélésre törekszik. Ellenzői azt vetik szemére, hogy különködik és úgyszólván már külön szekta. Pedig éppen a liturgikus mozgalom ragaszkodik leghívebben az Egyház minden előírásához és azt akarja, hogy minden szertartást, imát, a Szentségeket, a Bibliát minél jobban megismerjük, megértjük és átéljük. Igaz, bizonyos válogatást is gyakorol. Megkívánja tőlünk a megszentelő kegyelmi állapotot, de ezt az Egyház is megkívánja. Ezért nem akar nézőket, hanem mindenkitől elvárja az együttescselekvést.

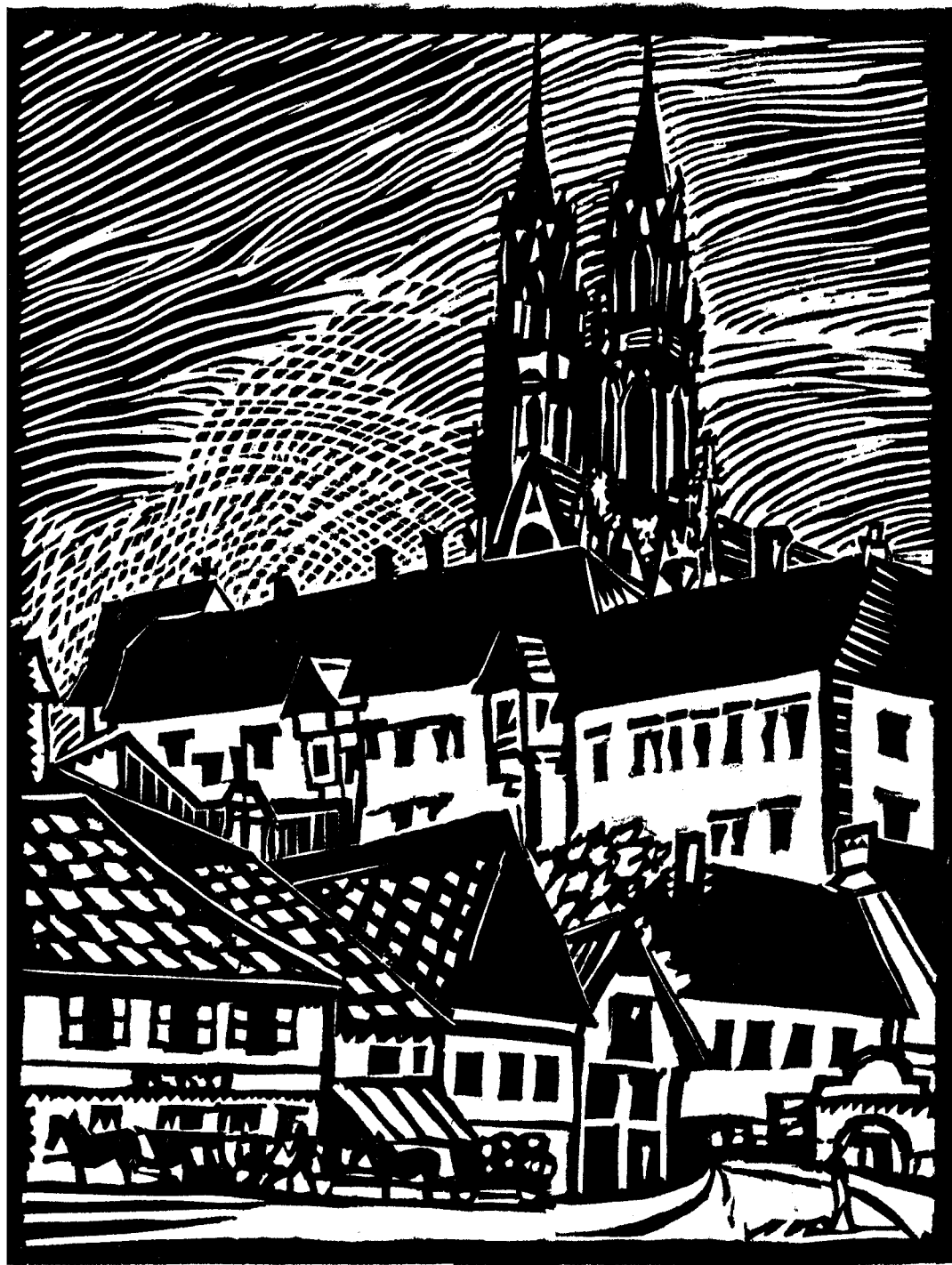
A klosterneuburgi liturgikus hitközségnek *dr. Pius Parsch* az atyja, vezére, jötevője. Irodalmi műveiből is rendkívüli erős, egyszerű, tárgyilagos vallásosság árad, de csak, ha szemtől-szemben áll vele az ember, akkor látja, mennyire állandóan Istenre irányulnak a gondolatai, mennyire Isten jelenlétében él. Egyéniségének ereje azért nyilatkozik meg legjobban, ha Istenről beszél, evangélium-magyarázatot tart, vagy bibliaórát. Bármit mond vagy tesz, mindent az Egyház előírása szerint. Mindenben vissza akar menni lehetőleg az őskeresztény példára és ezzel egyszersmind a kor nagy vallási feladatait is segíti megoldani.

A liturgikus mozgalom tulajdonképpen biblia-magyarázó órákból nőtt ki, de biblia-propagandájával, továbbá a szentmise áldozat és áldozati-lakoma jellegének kiemelésével erős vonzást gyakorol a reformátusokra is.

A *Liturgikus Otthon* eredete is érdekes. Szent Lipót fiai, mint az akkori nagyurak, szerettek vadászni. Nagy kutyafalkákat tartottak. Ezekhez persze ápolószemélyzet is tartozott, tehát jókora házat építettek a kutyáknak. Később leégett a ház teteje, de a nagy, erős fal átélte a századokat. Úgy 10 év előtt a tulajdonostól, a kolostor Apátjától elkérte ezt a négy falat a liturgikus hitközség és közös erővel, kézimunkával, pénzáldozattal szép, barátságos otthont építettek belőle. A két nagytermen kívül van ott előcsarnok, ruhatár, az emeleten műhely a fiúknak, raktár a sportfelszereléseknek és egy pár hálófülke a vendégeknek.

A nagyobbik teremben 300-350 ember számára van ülőhely a háromsorban álló asztalok mellett.

Itt tartják a szeretetlakomákat, de itt vannak a bibliaórák, zene- és énekpróbák, ünnepélyek. Mellette még egy terem,

Udvardy Ignác eredeti linoleummetszete a Vigiliának.

benne népiesen faragott karosszékek, asztalok, csillárok. A gyönyörű búbos-kemencén szép nagy Madonna-kerámia s a kemence rakva van virágos csempékkel. A kályhával összeépült tűzhelyen főzik a kávé, kakaót.

Ebben a kedves házban minden népies, egyszerű és igen tartós. Gazdagon föl van szerelve minden szükségessel. Zongora is van, mert itt sokat énekelnek. Az otthonosságot emelik az aranyhalas aquariumok, melyek az őskeresztény jelképre emlékeztetnek bennünket. Ugyanezért az udvaron szép nagy pávát tartanak s bárányok, galambok vannak, mint „liturgikus állatok”.

Az udvaron hinták, kuglizó és tornaszerek.

Vasárnapi misét a Szent Gertrud kápolnában tartanak. Ez régebben kórházi kápolna volt s szintén 800 éves, csakhogy teljesen megtartotta belül román stílusát. Közvetlen a Liturgikus Otthon mellett van, messze a Bazilikától.

Vasárnaponként itt van a liturgikus hitközség miséje, teljesen előírásosan. A férfiakon kívül mindenki liturgikus ruhában jelenik meg s már ez is nagyon áhitatkeltő. A mise előtt elmondtuk az egyházi reggeli imát. Hétköznap nem jöhetnek sokan, de itt teljesen megtöltöttük a kis templomot, sőt kissé szűk helyünk volt.

Nagyhatású a bevonulás, mikor 50–60 minisztráns és énekes, fiú és leány az introitust énekli. Az énekkar a világhírű bécsi „Sängerknabe” együtteshez hasonló.

A hétköznapi miséktől főleg abban különbözött a vasárnapi, hogy itt a kar is énekelt s az egész közönség felvonult, a följajláskor lerakta áldozati ajándékait az oltár előtti asztalra és áldozáskor mindenki magához vette az Úr testét. Az evangélium-magyarázat is hosszabb volt, általában a szentmise, ünnepélyességénél fogva a rendesnél jóval több ideig tartott.

Milyen rend és milyen áhitat van ott! Olyan egységes és összehangolt minden! Minnedenki átéli a szentmise fölséges drámáját!

Mise után a szomszédos Liturgikus Otthonba mentünk szeretetlakomára.

Külön ültünk férfiak, nők, a középső asztalnál ültek a gyermekek s ennek az asztalnak főhelyén ült dr. Pius Parsch. Elhelyezkedtünk, meghítt, barátságos hangulatban s közben kávé, kakaót, kalácsot hoznak be mindenki elé. Gongütésre felállunk és elmondjuk az evéselőtti imát. A reggeli elfogyasztása után dr. Pius Parsch rövid, vidám beszámolót tartott a nyaralásáról. Négy hétig volt távol. Kedvesen, tréfásan beszélt s aztán üdvözléseket olvasott föl.

A beszéd után énekeltek a fiúk, azután a lányok adtak elő egy-két dalt, zongorakísérettel. Újabb gongütésre mindenki fel-

állott s a szomszédjai kezét megfogva az egész terem láncot képezett. Így énekeltünk egy dalt a testvériségről. Ima végezte be az Agapét.

Aki azt hiszi, hogy a liturgikus mozgalom külsőségeiben áll, annak ilyen lelkes, egységes törekvésű és tudású társaságba kellene jönnie! Itt érzi az ember a társas ima, a társas vallásos tett erejét, lendületét.

Itt nem szerepel folyton az én, én, én..., hanem mindig a: mi. S ez a Mi annál hatásosabb és szentebb, mert Krisztus is benne van a társaságunkban.

„Élj az Egyházzal”, éld az „Üdvösség évét”, ismerd meg minél jobban a „Bibliát és Liturgiát”: dr. Pius Parsch két folyóiratának és naptárának címe tömören fejezi ki programját.

Élj együtt az Egyházzal, így együtt élsz Krisztussal. Éld át az „Üdvösség évét”, annak minden napját. Ismerd meg a szentmisét, azt a mérhetetlen kincset, melyből minél többet kellene merítened.

Meg kell értened a Liturgiát, azt, hogy földi életünk legnagyobb, legfontosabb eseménye a szentmise.

Krisztus a mi életünk s életébe, megváltói nagy tettébe a szentmisében bekapcsolódunk. Az ő életét éljük, ne akarjuk a magunk életét élni. Mint szőlővessző oltódjunk bele.

Ezért kell folyton olvasnunk és tanulmányoznunk a Bibliát.

A bibliaóra nagyon fontos Klosterneuburgban, hiszen tulajdonképpen ebből nőtt ki az egész mozgalom. Dr. Pius Parsch a háborúban tapasztalta, hogy milyen kevésbé ismerjük és használjuk lelkünk javára a Bibliát, s mikor háború után hazajött, elkezdte a Biblia-magyarázó órákat.

50–60 gyermek és felnőtt volt azon a bibliaórán, amelyen én is jelen lehettem. Egészen kis, 5 éves gyermekek is voltak. Már kezdettől fogva figyeltem ezeket, mert túlságos nagy feladatnak tartottam a programra kitűzött 2-ik zsoltárt s az Apostolok Cselekedeteiből a Szentlélek eljövételét ilyen kis gyermekeknek megmagyarázni. Nehéz ez a 2-ik zsoltár, de a „Professzor Úr” olyan egyszerűen, kedvesen, az átélés rendkívüli erejével magyarázta meg, hogy mindenki figyelt, épült és megértette az előadást. A kicsinyek sem álmosodtak el, le sem vették szemüket dr. Pius Parschról!

Az Egyház nem egylet, hanem Otthon, melynek feje: Krisztus. A klosterneuburgi „liturgikusok” tényleg így élnek, szeretnek együtt lenni, mint jó család tagjai.

Együtt élni az Egyházzal, Krisztussal, testvéreinkkel, az a biztos, boldog és erős élet.

Bár mindenki akarná, mert aki erősen akarja, annak Isten elegendő kegyelmet ad, hogy élje ezt a bölcs, erős és boldog életet.

Udvardy Ignác.

CSEREI SZÁSZ LÁSZLÓ:

V E R S E K

SZÉKELY FALU

Csorba hegyek,
kis falu,
csizmás ember
szükszavú.

Gyöngyös patak,
piros hal,
pendely villan,
nézni csal.

Bütykös kezek,
fejszenyél,
fenyők hegye
égbe ér.

Hideg csurgó,
kőedény,
szoknya, lábszár
hófehér.

Farkasnóta,
téli szél,
legénykedés:
bícska, — vér.

Kicsi ablak,
nagy tető,
babona, álom
benne nő.

SZÉKELY FÖLDÖN FUT A VONAT

Mint elragadt lovak
vágatott velem a vonat.
Ablakhoz szorítva
fájó homlokomat
bumultam a néma tájra,
kit jégbe suvasztott
a hold babonája.

Kékké dermedt a táj,
csak a fák fekete árnya
reszketett a mezőn
új virradást várva,
mint alvó pásztor árva
— havasba felejtett —
farkast félő nyája.

JACQUES MARITAIN

A BELÜLVALÓ ÉLET

**Si quis vult post me venire, abneget semetipsum
et tollat crucem suam et sequatur me**

Aki utánam akar jönni . . .

Világiak, akik nem tudják az evangéliumi tanácsokat betűszerint gyakorolni, gyakorolják szellemük szerint, „mert előkészítik a lelket”. Ha így nézzük, az imádságos élet lelkileg részt juttat a tanácsok életéből annak, aki igazán rászánja magát.

Az imádság belülvaló élete különösen hármat követel: szívtisztaságot, elszakadást a földtől, és ráhagyatkozást a Gondviselésre. *Szívtisztaságot*, mely szabaddá teszi értelmünket és akaratomkat. Olyan, mint valami lelki szűzesség. *Elszakadást*, amelyben úgy használjuk minden sajátunkat, „mintha nem használnánk”, anélkül, hogy bármit is megtartani kívánunk. Olyan mint valami lelki engedelmesség. A lelkünk mélyéig hatol és felszabadít a teremtményektől. Általa teljesen a Szentlélek vezetésétől függünk. Aki eljutott ehhez a boldog Istentől-függéshez könnyen hordja keresztjét és hűséggel követi Urunkat. Jelenlétében él. Megtalálja Őt mindig saját lelke mélyén — *tu es intus* — és hozzátapad egész lelkével „*nudato intellectu et affectu*.” Hozzá, aki ott van minden gondolatunk alján és Magához hasonlít a Szeretben.

Az első:

Az imádandó teljes Szentháromság lelkünkben lakik a megszentelő kegyelem által, ami átistenít bennünket és arra képesít, hogy élvezzük magukat az isteni Személyeket — „*potestatem fruendi divina Persona*.” (I. 43, 3.) A lélekbenlakó Atyaisten a Fiút is elhozza neki és mindketten adják a Szentlelket. Láthatatlan küldés ez. És megtörténik, valahányszor a lélek növekszik kegyelemben, de mindenekfelett, mikor a kegyelmi élet új rendjébe lép. (32, 6, 2.)

A Szentlélek szeretet. Ezért a szeretet ajándékával különösen hozzá hasonul a lélek. — És éppen e szerint értjük meg a Szentlélek láthatatlan küldetését. (43, 5.)

A Fiúhoz különösen az értelem ajándéka tesz hasonlónak, — az értelemé, amelyből szeretet fakad. Mert a Fiúisten Ige, de nem akármilyen ige, hanem szerelmet lehelő ige. — *Filius autem est Verbum, nonqualecumque, sed spirans amorem.* — *Non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed secundum talem insurrectionem intellectus, qua prorumpat in affectionem amoris, ut dicitur Joann. 6.: Omnis qui audivit a Patre et didicit cenit ad me. Et in Psal. 38.: In meditatione mea exardescet ignis.* — „Szent Ágoston kifejezetten tanítja, hogy a Fiúisten azért küldetett: erre a láthatatlan misszióra, amikor felfogták és magukévá tették — azaz megismerték valami megtapasztalással. Ezt hívják igazában Bölcseségnek, mert jóízű ismeret.” (43, 5.)

Igy a szemlélődés, amennyiben az értelem munkája, sajátos gyümölcse a Fiúisten küldetésének bennünk. És mert a szeretettől is lényegében függ, gyümölcse a Szentlélek küldetésének is.

Emiatt lesz tárgya az ismeretnek is, s a szeretetnek is, hogy az isteni Személyek a lélekben laknak. De nem akármilyen, hanem tapasztalati, gyönyörűséges ismeretnek és szeretetnek. Megtapasztalás és gyönyör, amit másutt bírni nem lehet, csak az élő Hit csupafény sötétségében, a Bölcsesség és szeretet ajándéka által, amit föltételez. (V. ö. Joan. a S. Thoma: Curs. Tfol. IV. qu. 43, di. put 17.)

A második :

Itt jó lesz idéznem Keresztes Szent János szövegét, melyben leírja, mi a jele annak, hogy a lélek a szemlélődés útjára kezd lépni.

„Ezért itt majd megemlítünk néhány jelet és tünetet, amelyen a lelkiember észreveheti, hogy elérkezett-e vagy sem annak az ideje, hogy abbahagyhatja az elmélkedést. Ilyen jel három van. Az első jel az, hogy nem képes többé elmélkedni, sem képzeletével dolgozni s az elmélkedés nem nyújt neki több élvezetet, mint annak előtte; sőt ellenkezőleg, az ami azelőtt megragadta érzelmeit és áhítatot keltett benne, most lelki szárazságot okoz neki. Mindaddig azonban, amíg áhítatot talál benne s képes gondolkodni, ne hagyja abba, kivéve azt az esetet, amidőn a lelke önként jutna békés nyugalmi állapotba.

A második az, hogy bár az elmélkedés untatja, semmi kedve sincs képzelőtehetségét és érzését más, akár belső, akár külső dolgokra irányítani. Nem azt akarom

ezzel mondani, hogy nem szórakozott, (mert hiszen az megesik még nagyon mély áhitat esetében is), hanem azt, hogy semmi öröme sem szolgál másra gondolni.

A harmadik és legbiztosabb tünet az, hogy a lélek jól érzi magát, amikor egyedül van. Szeretettel figyel Istenre, anélkül, hogy valami meghatározott dologra gondolna és élvezzi azt a belső békét és nyugalmat, melyben a tehetségek, tudniillik az emlékezet, értelem s az akarat pihenni tértek, vagy legalább is nem működnek, nem bölcsekednek. Szóval a tehetségek nem következtetnek egyik igazságról a másikra, hanem megelégszenek azzal az általános ismerettel, és azzal a szeretetteljes figyelemmel, melyről beszéltünk, anélkül, hogy valami meghatározott eszmével foglalkoznának.

Legalább is ezt a három tünetet kell a lelkiembernek együttesen önmagán megállapítania mielőtt szabad volna arra gondolnia, hogy elhagyja az érzékek útját, vagyis az elmélkedés fokozatát és belépjen a szellemi szemlélődésbe.”

Ugyanezt mondja kifejezetten még az *Él a szeretetláng*-ban is. „Hogy pedig jobban megértsük ezeknek a kezdőknek állapotát, meg kell jegyeznünk, hogy a lelkiélet elején levőknél a megfelelő ájtatossági gyakorlat a bölcseledő elmélkedés, mely képzeletünket foglalkoztatja. Ebben az állapotban a léleknek anyagot kell adni, hogy arról elmélkedjék s belőle következtetéseket vonjon. Szükséges az is, hogy a maga részéről belső buzdulatokat keltsen és hasznára fordítsa a szellemi dolgoknak érzékelhető ízét és zamatját. Ily módon ugyanis kielégítve étvágyát a szellemi dolgok ízével, kiküszöböli abból az érzéki és világi dolgok iránti hajlandóságot. Mikor azonban már az étvágy, azaz a törekvő képesség annyira amennyire ki van elégítve, némileg hozzászokott a szellemi dolgokhoz s bizonyosfokú erősségre s állhatatosságra tett szert: akkor az Úr Isten azonnal elkezd, mint mondani szokás az emletről elválasztani és belehelyezni a szemlélődés állapotába. Ez egyeseknél igen hamar bekövetkezik, főleg szerzeteseknél, mivel ezek elhagyva a világ dolgait, Istenhez alkalmazzák érzéki részüket és törekvőképességüket s az Úrnak bensejükben való működése folytán hamarosan szellemi térre mennek át lelkigyakorlataikkal. Ennek külső jele az, hogy a lélek következtetései és elmélkedései, nemkülönb az az első érezhető buzdóság és az imában való élvezet mind megszűnnek. A lélek nem képes többé elmélkedni, mint annak előtte és nem talál érzékei szá-

mára semmi támaszt. Érzéki részére szárazság borul azért, mert a kegyelem árja szellemivé változott, ezt pedig az érzékek nem képesek felfogni. Mivel pedig a lélek a saját természeténél fogva összes működéseit kizárólag az érzékek útján végzi, innét van az, hogy ez utóbbi állapotban Isten az, aki benne működik, a lélek pedig passzíve viselkedik. Abban a helyzetben van ugyanis, mint az, aki kap és akiben valamit tesznek, vele szemben pedig Isten az, aki ad s aki benne működik... (K. Szt. János: Az ÉL. III. vsz.)

A belénköntött szemlélődés a passzív összeszedettség-gel kezdődik. Ezt Szent Teréz írja le csodálatosan a negyedik lelki Lakásban (IV. fej.). Ahol kifejti a különbséget az előző, szerzett imádság és e között. Az előbbi aktív összeszedettség, amiről a Tökéletesség Útja XXVIII. fejeben ír.

A harmadik:

Ez a pont alkalmat nyújt, hogy összehasonlítsuk Keresztes Szent János tanítását, aki a szemlélődést valami „*nemműködés*”-nek látja és Szent Tamásét, aki a lélek *legmagasabb működésének* tartja a kontemplációt. Csak látszat szerint különböznek az eltérő szempont miatt, melyből a két nagy Doktor vizsgálja ugyanazt a kimondhatatlan realitást.

Keresztes Szent János például így ír: „A léleknek tehát nem szabad ragaszkodnia semmihez; sem az elmélkedés gyakorlatához; sem a következtetésekhez; sem az imában való élvezethez, legyen az akár szellemi, akár érzéki; sem bárminemű egyéb cseleményekhez, mert neki most arra van szüksége, hogy szelleme egészen szabad s mindentől elfordult legyen. Akármilyen eszméhez vagy bölcselkedéshez, vagy élvezethez ragaszkodnék is ilyenkor a lélek, az akadályozná, nyugtalanítaná és lármát ütne abban a mély csöndben.” (ÉL. III. vsz.)

„A cselekvő elmélkedés gyakorlata”, „az imában való élvezet” „akármilyen eszme, bölcselkedés vagy élvezet”, melyben a lélek segítséget keres — e szövegekből világosan látszik, hogy mikor Keresztes Szent János azt írja: *A lélek minden aktivitásának felfüggesztve kell maradnia, tehetségeinek emberi működésmódjára és azok részleges tevékenységére* gondol; mert a misztikus megtapasztalás szemszögéből nézi, ahonnan csak a tevékenység *emberi módjának* felfüggesztését veszi észre a lélek. Mert szükségképpen megszokta, hogy lelki működéseinek csak az

emberi módját látja, és nem is írhatja másnak csak valami „nemműködés”-nek.

Ellenben Szent Tamás, mikor a kontemplációt lelkünk legmagasabb tevékenységének hívja, nem pszichológiai, hanem metafizikai szempontból teszi. S ez a tevékenység, melyről beszél, egészen jól lehet lelkünk legmagasabb működése, hiszen teljesen szellemi; de tevékenységnek látni nem lehet, mert módja emberfölötti. Így látni meg, hogy Keresztes Szent János tapasztalaton álló beszédmódja teljesen egyezik Szent Tamás teológiai kifejezésével.

Tanítja, hogy a szemlélődés értelmünk működése. („Contemplatio habet quidem quietem ab exterioribus motibus: nihilominus tamen ipsum contemplari est quidem motus intellectus, prout quaelibet operatio dicitur motus.”) De nyugalmas és mozdulatlan tevékenység az isteni működés mintájára. (Sajátos értelemben megmozdulásnak nem mondható, csak amennyiben a tökéletes tevékenységet mozgásnak nevezik, *prout motus actus perfecti*. Így értelmünk működése hozzátartozik a szemlélődés nyugalomához, *pertinet ad ipsam quidem contemplationis*, előkészít és elvezet a mozdulatlan, istenreirányult figyelemhez, amit Dénes a *körmozgás* hasonlatával világít meg.) Olyan működés ez, mely kizárja tiszta lényegéből a részekből álló okoskodást. („Contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum Veritatis”; „ut scilicet cessante discursu figuratur intuitus animae... et in sola Dei contemplatione persistat.”) Végül olyan működés, amit a Bölcsesség ajándéka hoz létre lelkünkben. Feltételezi, hogy a lélek passzív legyen Isten keze alatt és működjön anélkül, hogy önmagát tevékenységre indítaná. Legyen a Szentlélek eszköze. (III. 68, 3 ad 2.)

Méginkább észrevehetjük, hogy abban a kis artikulusban, ahol a működő és közreműködő kegyelmet megkülönbözteti Szent Tamás, megfogalmaz egy általános elvet, ami első teológiai gyökere Keresztes Szent János tanításának a lélek passzivitásáról Isten kezében.

„Ez a kegyelem eredménye — mondja — amelyben megmozdult a lelkünk. És nem magától mozdult. Egyedül az Isten mozdította meg, *effectus in quo mens nostra est mota, et non movens, solus autem Deus movens*; ilyenkor a tevékenységet Istennek tulajdonítjuk és „működő kegyelemről” beszélünk. De ha a lelkünk maga is tevékenységre indítja önmagát, a cselekvést nemcsak az Istennek, hanem a léleknek is tulajdonítjuk és ekkor „közreműködő

kegyelem”-ról van szó. Az első csoportba tartozik akaratunk belső működése (szóval az első cselekvés, amelyre nem valami előző tevékenység nyomán indult). Ebben a cselekvésben Isten, aki indít s az akarat az, kit megindított, *voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens*, különösen mikor akarni kezdi a jót, pedig azelőtt a rosszra vágyott...”

Ugyanúgy azt kell mondanunk, hogy a belénköntött szemlélődés egy kiválóan „működő” kegyelem hatása alatt élettevékenység, szabad és érdemszerző, de az akarat benne mégis „az, akit indítanak” s az Isten az, „aki működésre indít” és benne „egyedül az Isten mozgatja őt.” Tevékenység, amely nélkül, hogy birtokában lenne *visio beatifica* állandósága, amit „örökkévalósággal mérnek” inkább valami *nyugalomhoz* hasonlít a hit éjjelében tapasztalattal megismert és előízelt Végső Célban. Így ahhoz a lényegében tevékeny nyugalomhoz hasonlít, ami a Tiszta Tény sajátja.

Keressük még néhány jelét annak az *emberfölötti működésmódnak*, ami a szemlélődés feltétele? Egész határozottan megtaláljuk abban a tevékenységben, amely tényleg mozdulatlan és egyszerű, sőt (mert tárgya minden teremtettség felfogásán túlhalad) nem is lehet benne észrevenni semmi külön részt. „Elfogadásban áll.” Érezhetetlen marad és nem is lehet cselekvésnek látni. Már egyedül ez is fölülmúlja értelmünk, működésünk minden emberi módját. És mutatja, hogy a lélek csak egyet tesz: passzívan fogadja a Szentlélek indításait, bentmarad a „csendben és hallgatásban”, a szabadság, a „tanulékony szeretet”, a „tökéletes nyugalom” állapotában. „Figyel, hogy mindent elfogadjon” (ezt is kapja). De mindezt nem a természet módján fogja fel. Így siet előre a Hit-éjszakában, szerelme erejében, mert legyőzte a felfoghatatlan Isten.

„Ne mondd azt: Ó, de hiszen így a lélek nem halad előre, mert nem tesz semmit! Igaz, hogy nem tesz semmit, azonban itt bebizonyítom neked, hogy éppen ezzel a semmittevéssel tesz sokat. Mert hiszen, ha az érteleme lassankint kiüríti magából a részletes ismereteket, mégpedig mind a természeteseket, mind a természetfölöttieket, akkor előrehalad; és minél inkább tartózkodik a részletes megismerésektől és értelmi fölfogásoktól, annál előbbre jut és közelebb férkőzik az értelem a természetfölötti legnagyobb Jóhoz.”

Izay Béla S. J. fordítása.

G. K. CHESTERTON:

AZ ÖNGYILKOS BALLADÁJA

Bitófám, tudja már a nép: kinőtt a kertben,
Csinos és célszerű, ragyog remek alakja.
A hurkot, ahogy kell, okosan rátekertem
S mint úti kendő, kedvesen kerül nyakamba;
A vásott kölykök is visonganak veszetten:
„Hát kezdje már! gyerünk!” — de mintha fölragadna
Valami bűvölet, a bölcsesség úgy ellep engem,
Hogy meggondoltam: mégse húzom föl magam ma.

De holnap elmegyek a pénzemért a bankba —
Dicső nagybátyám kardja csüng a díszteremben —
Jön ám a felhők barna és vörös csapatja —
Dadám is azt akarta, senki meg ne verjen —
S úgy gondolom, megmondta Gall: az ehetetlen
Gombát hiába főzöd, úntig ezt hadarta —
Hát Juvenalis műveit mind elvettem
És meggondoltam: mégse húzom föl magam ma.

A butaság az életünket becsavarta;
Pedáns a nyegle nép s lefordul dermedetten —
Egy kocka-tornyot épít Wells, de nincs alapja,
S Bernhard Shaw balgasága bőg a fergetegben;
Bolond a bölcs, bolond, de folyton eszesebben —
S dereglyénk döng, a rossz hab erre-arra csapja,
Nem látjuk hát a jóra intő jeleket sem —
És meggondoltam: mégse húzom föl magam ma.

A j á n l á s

Herceg, a Trombita már fölsikolt felettem,
Igy lengenék a jó kötélén fönnakadva;
De úgyis elveszejt királyi kedved engem —
Hát meggondoltam: mégse húzom föl magam ma.

Horváth Béla fordítása.

PAUL CLAUDEL:

BALLADA

Elmentünk s visszajöttünk csak megint, de most valóban vége már.

Isten hozzátok, kedvesek, kiket szerettünk, nyugtalan kocsink oly messze visz.

Mondottunk búcsúszót, játszottunk búcsúszót, de most valóban vége már.

Nem válhatok le a világról, mint levél, úgy vélitek? de majd megérezitek, hogy elszakítom én a testet is.

Isten veled, anya. Minek zokogni, mint kinek szívében még a vágy nagy?

Törvény szerint keringő dolgokat nekünk siratni kár.

Hát nem tudod, hogy árny vagyok, ki elsuhan, s te is csak tünemény és árny vagy?

Mi nem jövünk közétek vissza már.

És minden asszonyt elhagyunk, hűséges hitvesünket és gyűrűzött kedvesünket.

Egészen elszakadva, szabad utasok vagyunk, nem biztatnak se asszonyok, se gyermekek.

E végső órán mégis nézz reám és bennem teljesül meg, Arcod ragyogjon rám, midőn itt meghalok s az ismeretlen tájon ébredek,

Egy tündér pillanat örökre elragad, ragyogj reám! még egyszer nézz reám e súlyos pillanatban.

S szeresd a gyermeket, növeld a gyermekünket, sorsod bárhol is talál,

Vezesd a véremből való fiút, ki atyjának nevét fiának adja majdan.

Mi nem jövünk közétek vissza már.

Barátok, Isten veletek! Bizalmatok beteljesült, vágyunk a végtelenbe tört előre,

Csak egy kevés idő és fájdalom. Az otthonos világ édes lesz nektek s benne béke él.

Itthagyjuk a végső megismerést, vegyétek és buzduljatok belőle,

Az ember hasztalan az emberért és meghal az, ki életet remél.

Ti laktatok velünk, hiú tudás, falánk és hasztalan vagyon!
„Művészet, tudomány, szabad világ...” — ó, testvérek,
mi tarthat minket még, melyik szabály?
S mért is marasztal oly nagyon? eresszetek, a messze út-
akat magasztalom.

Mi nem jövőnk közétek vissza már.

A j á n l á s

Ti parton ültök, elmegyünk, a hidat visszavontuk, nincs
közöttünk semmi szál.
Ne várjatok, nincs birtokunk, csak gyöngye felhő, fönny az
égen tiszta táj,
S Isten szavára fölszakadt vizek fölött az olthatatlan nap,
örök sugár.

Mi nem jövőnk közétek vissza már.

Horváth Béla fordítása.

LOUIS LEFEBRE :

SZONETT

Letérdelek, de nem könyörgök semmiért se,
A homlokom lehajtom én a porba,
Szerelmed benem oly nagyon dobog ma,
Hogy láthatatlan létedet szívem megértse.

Kibomlik földi létem régi rettegése
És fölragyog a koszorúdba fonva,
Veszendő létemet veszed karodba,
— Mit is keressek itt? a föld nagyon kevéske.

Imádjon, Uram-Isten, szüntelen szerelmem,
Szeresselek, ha mennem kell innen, mennem
És megbocsátod, hogy jobban szeretsz Te.

Mert aki egyszer megsejt e világon,
Csak annyit tud, hogy Tégedet imádjon,
A térben és időben Arcodat keresve.

Horváth Béla fordítása.

R. SZÖRÉDI ILONA :

A KOMÁROMI ÚJ TEMPLOM

Sokszor gyönyörködhetünk régi metszetek térképeiben, ahol a tengerek és tavak nem a valóságtól elvonatkoztatott kék foltok alakjában virítanak ki a barna szarkalábokkal rovátkozott hegyek közül, hanem finom tollal rajzolt hullámok hátán sziget-nagyságú cethalak fröcskölik a vizet s a városok nevezetes épületei, templomai, díszesen megrajzolva tornyosulnak fel a térkép lapjáról, úgyhogy a néző csak örömet leli benne. Ha ma élnének krónikások, egy ilyen díszes térkép lapjára különös kedvvel rajzolhatnák be Magyarország határán a komáromi új templom sziluettjét is. A komáromi impozáns épület a diadalra jutott vasbeton építkezési stílusnak elsőrendűen sikerült alkotása. A kezdetben idegenkedéssel fogadott és annak idején még kiforratlan stílus már levetkőzte a küzködés nyomait, külföld, belföld egyaránt szűri, tisztítja az új anyag formáit, arányait s már ékesszóló beszédre tanítja a nemrég még gyerekcipőkben járó, művészi szempontból nehezen nevelhető anyagot.

Mussolini építő tevékenysége produkáltat Itáliában olyan világosan áttekinthető, jól átgondolt palazzo publicókat, templomokat, iskolákat, kórházakat, mint amilyen a Körmeny Nándortól tervezett komáromi templom nemes arányaival és kitűnő szerkezetével. Első pillantásra, ha innesső oldaláról tekintesz rá, komor monumentális tömegnek látod, mint egy románkorbeli kolostor templomát, és azt hiszed, hogy mint régen, itt is a karddal fognak nyeregbe pattanni a papok, ha az Egyház védelme szólítja őket. Az épület zord és komoly jellegét a falak anyaga, a viharokkal dacoló sötétlilas klingertégla is növeli. A templom eleje és oldala már derűsebb, többet foglalkoztatja a szemet és fantáziát. Ha nem is szól a harang, szuggesztíven hív a sík mező fölé emelkedő hatalmas kampanille, tetején gyertyatartóként szikrázó aranyos kereszttel, mint a veronai Szent Zénó templom messzeföldön híres tornya. Úgy érezzük, a mai építészlet a kiszívott, agyonismételt reneszansz és a barokk talajt elhagyja és a csaknem ezeréve pihenő ókeresztény egyszerűség ugarába veti gyökereit, hogy szellemes fordulattal rokonságot fedezzen fel a korai kereszténység és az eddig parvenűnek tartott vasbetonépítészet formái között.

A kapubejárat hármas ívének fehér szemöldöke, mint vékony fehér prismszegély ugrik ki a főépület mély lila palástjából, oldalán gyorsütemű léptekkel fut a soklábú íves folyosó, amelynek falát a hősi halottak emléktáblái fogják díszíteni.

A magas templomépület oldalt alacsonyabb kápolnáját

széles folyosórész köti hozzá a főépülethez, mintha egy anya kézenfogva vezetné gyermekét. A kápolna fő fényforrása az előre néző falszélességű üvegkapu, amelyet vonalakká absztrahálódott angyalfigurás rácszat díszít, Sima Bandi győri iparművész munkája.

Igen eredeti megoldás a sekrestye újszerű beosztása. Az összekötő folyosóról nyílnak a megosztott sekrestye ajtói. Külön bejárat vezet a templomi kegyszerek szobájába, a gyóntató helyiségbe, az egyházközségi irodába és így tovább, hogy egyik funkció ne zavarja a másikat.

Amilyen egységes építészeti megoldás a hatalmas, férfias egyszerűségű külső, ugyanilyen benyomást gyakorol a nagy összefüggő belső tér is. Tompa halványzöld vasbeton tetőgerendázat zárja le a magasban a levegőt, míg a padlózat márványkockái egy árnyalattal sötétebb zöld és fehér lapok váltogatásával szintén a nagy összetartozást hangsúlyozzák. Oldalt üvegtáblákkal befalazott ablakok eresztik be a fényt, de nem a levegőt, a szellőztetés villamos szívó készülékkel történik körülbelül húsz méter magasban a hívők feje fölött, úgy, hogy állandóan cserélődik a levegő.

A komoly, tartózkodó színű épület elsórangú alapot nyújt a dekoráló művészeknek és nyújtani fog a jövőben is, hogy tovább gazdagítsák a templom belsejét. A síma fehér oldalfalak még várakozólag tekintenek a jövő felé, de az apszisz Kontuly Bélától festett freskói befejezett egészként meglepő újszerűséggel először megállítják a belépőt, majd aztán nem hagyják egy ponton nyugodni. A főoltár mögött a külső fallal párhuzamosan sok ívű árkádsor fut körbe, fehér, szinte vonalvékony oszlopai meg-megszakítják a külső falra festett nagyszabású freskósorozat ritmusát. A nézőnek egyik helyről a másikra kell mozognia, hogy mindig új képcsoportban bontakozzék ki előtte a magyar szentek legendáriuma egymás mellett és egymás fölött. A képek friss eleven színét a külső fal és az árkádsor közt a patkó alakú üvegtetőn bezáporzó fény még ragyogóbbá teszi. Így oldja meg a modern építészet a főoltár képeinek elhelyezését és megvilágítását. Ha nem látjuk is egyszerre, megszakítás nélkül az egész kompozíciót, még sem fenyeget az a veszély, mint a régi templomoknál sok esetben, hogy az épület belsejének sötétsége miatt nem tudjuk élvezni sokszor még a legremekbber festményeket sem.

A felépítés, a jelenetek elrendezése szellemes mozgékony-sággal alkalmazkodik az épület elgondolásához. Az egyes képek külön-külön is hatásos egészet alkotnak, de itt nem egy tájkép, vagy ritmikusan ismétlődő dekoráció foglalja őket össze, hanem a fehér „semper nova” alapon látszólag szeszélyes hullámként fel-le imbolyog, hol kereken hajlik, hol szögletesen megtörik egy modern lejtésű vonalszalag, amelyre mint alapra vannak helyezve a magyar szentek figurái, mintha egy stilizált fa koronájának ágain virágcsokrok ülnének.

A kompozíció középpontja a messziről is domináló Krisztus alak fenn a magasban. Kékes köpenyege, mintha távoli hegyek levegőjéből vagy tiszta tengervizből volna, oly átlátszó és könnyű. Szíve a hagyományokkal ellentétben fehéren sugárzik, alakja erőteljes és energikus, mint Raffael „Transfiguráció”-jának Krisztusa, de szeme elmerengő, költői, s az emberben csak az elrejtett lelket keresi. Kontuly saját bevallása szerint „magyar Krisztust” akart festeni. A Megváltótól jobbra-balra két leboruló angyal térdei, ugyanaz a tiszta azurkék szín dominál alakjukon és szárnyaikon, bámulatos, hogy a test minden formájának érzetése mellett, milyen finomak és légiesek és oly Szeráfian anyagtalanok, mint a szálló tömjén füstje, ami a kezükben lengetett aranycsészeiből felszáll.

A képsorozat másik centruma lenn a földön álló Szent István alakja, erőteljes színes arca realiztikus ábrázolás, míg uralkodói méltóságát kifejező mozdulatlan alakja a mozgalmass kompozíció tengelyének alsó szilárd pontja. Krisztus — Szent István tengelye köré csoportosul a keresztény, magyar mult szentjeinek gyönyörű galériája.

Látjuk Szent Gellért brokátpalástos püspöki alakját, ahogyan a cserzett bőrű, csüggő bajuszú pogányokat kereszteli, szinte a lóról kellett leszállítani őket, hogy derekukat keresztvíz alá hajtsák. Félig csupasz alakjukon minden izom érvényesül. Szent Gellért mint remete is megjelenik valamivel feljebb a falon, evangéliumi egyszerűségű szőrcsuhába öltözve cipeli hátán a rózsát erdei kunyhójába egy kis őzike kíséretében. Szent László életének mozzanatai, a daliás király csodálatos vízfakasztása, Szent Imre halála és megdicsőülése, a feléje vágató három ifjú középkori lovag a ritmikusan mozgó paripák hátán, mind egy-egy kitűnően megkomponált és átélt kép, Szent Margit siratásának gyertyáktól megvilágított gyermek és apáca fejei és különösen Szent Erzsébet egyéniségének festői eszközökkel való tömör összefoglalása remek elképzelés. Úgy tűnik fel a néző előtt, mintha a trónusán ülő fiatal fejedelem-asszony üde arcát a beeső napfény felferődő reflexe vonná finom derengésbe, mikor az öreg koldusnak aranypénzt ad, csak ez a sugárzás nem tűnik el boruláskor sem, az irgalom el nem apadó fénye mindig ott ül arcán. Feje fölött szinte kristályos csúcsokba hegyesedik a Wartburg gót tornyocskáinak orgonája és ez be is fejezi a tető alatt az egész megkönnyebbedő kompozíciót.

Kontulynak ez az elgondolása, hogy az alul levő figurák és csoportok súlyosabbak, tömegesebbek, színük is melegebb, gyakori a narancsvörös, okkersárga árnyalat, míg felfelé egyre könnyedebbek lesznek a csoportok, a színek is légiesebbek, kékesek és felhőszerűek, szinte átlátszóak. Az üvegtetön beeső napfény is hozzájárul a hatás fokozásához. Krisztus alakja, a térdelő angyalok, a Wartburg csúcsa, Szent Gellért zöldvitorlájú hajója napfényben úsznak, míg lenn Szent István, a po-

gányok, a vízfakasztás csodájára összegyűlő katonák már a hét-köznap józan szürkés fényében közelebb állanak hozzánk.

A templom szószéke Kovács Margit remeke, az ő eredeti csipkés-virágos kerámiastílusában. Párisias kifinomultság, bizanci stilizálás és némi újszerűen ható idegenség, az archaizmus és a modernség keveréke teszik egész egyénivé művészetét. Mintha a szószek finom posztópuha hamuszínű alapjára Gizella királyné himzett koronázó palástja lenne ráterítve. Az evangelisták messzenéző szemű portréi mellett a köpeny-gek, glóriák díszítése olyan gazdag és szabadon csapongó, hogy a japán vázák, bizanci mozaikok legszebb ornamentikájával felveszik a versenyt. Képzeljük csak el a sápadt Szent Lukács fehér arcát, panaszos kék szemével, tollrajzvonásokhoz hasonló hajfürtjeivel s fekete glóriával, amelyen rózsaszín virágok nyílnak! vagy a fiatal János apostol arcát, szőke hajával, ezerszínű köpenyében. Az evangelisták is, a szárnyas bika, a búza-kék szemű oroszlán, a csipkeshárnyú angyal, a pompázatos tollakkal borított sas csupa finom színakkord. Az evangelisták nevének betűi aransárga mézeskalácsok virágzó ágakkal.

A komáromi templom belsejének dekorálása még nincsen készen. Még sok művész találhat munkát, akár évtizedeken át is, de a kezdet oly elsőrangú, oly művészi, hogyha hangadásához alkalmazkodik a folytatás, a további gazdagítás és díszítés, akkor igazán csodájára járhatnak a komáromi templomnak magyarok és külföldiek egyaránt.

R. Szörédi Ilona.

ATANASZ DALCSEV :

I M A

Nem is tudom s nem láttam, merre ment el
a sok-sok muló év fejem felett,
de addig még nem éltem oh Uristen,
ne hagyj rutul pusztulni engemet.

Ez összetett és csűrtesavart világból
vezess az áldott szimplaság felé,
hogy pénzemet boldog mosollyal szórjam
az első kérő kolduskéz elé.

Engedd, hogy minden tárgynak úgy örüljek,
mint ártatlan s alig serdült gyerek,
ki télidőn nyitott szájába gyűjti
az égből hulló első pelyheket.

Taníts meg, hogy egyszerűen beszéljek,
a néppel, mint az ártatlan gyerek...
Nagy Istenem, taníts meg egyszer újra
úgy élni, mint a többi emberek.

Boikliev Dimo fordítása.

KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYI ELLA:

OLASZORSZÁGI UTAM (1927)

A piazzára remek kilátás nyílik az antik levegőjű Penelopeteremből, mely a palota sarkán van és minden témájával a hitvesi hűségre buzdít. Ott ül Penelope és szorgalmasan sző, és hogy a vallás se legyen teljesen kizorítva a görög heroszok által, ugyancsak ott van Botticellinek egy terracotta Madonnája is a Gyermekek Jézussal. A szobából nagy kőlépcsőfokok vezetnek a sokfiókos ablakokhoz. Elképzeltem a gyönyörű toszkánai nagyhercegnőt úgy, amint Bronzino portraitja a Tribuna termében megörökítette, tökéletes szépségben, pazar brokát-ruhában, mint igazi spanyol grande dame, amint — lenéz a piazzára és üres óráiban a falak szórakoztató oktatásain járhatja szemét. A Camera della Duchessa (nagyhercegnő szobája) mennyezetére azt a jelenetet festették, amikor a szép Qualdrada Berti degli Adimari kijelenti IV Ottó császárnak, hogy más férfit mint férjét, soha nem fog megcsókolni, mire a császár Guido grófhhoz adja feleségül és hozományul nem kevesebbet mint a Casentinót adományozza neki. A frízen Firenze régi terei, ünnepegekkel, processziókkal és lovagtornákkal láthatók. (Stradano műve). Ezután következik a köztársaság alatt Cappella dei Priori néven ismert kápolna. Ez uberti Szent Bernátnak volt dedikálva, de miután az Ubertiek Ghibellinek voltak, a kormány élére került Guelfek, Clairvauxi Szent Bernátra változtatták át, elfelejtve, hogy a szentek most már minden pártoskodáson túl vannak. Ők mindekelőtt Istenpártiak és a tiszta szándékból fakadó igaz szívű ember sóhaját egyformán viszik a Mindenható zsámolya elé, legyen az guelf, vagy ghibellin. Továbbá említésre méltók itt *Ghirlandaio* szentképei és az audienciaterem pazar mennyezete, melyet *Giuliano da Maiano* alkotott másokkal vetélkedve. A márvány ajtófélfán három kerub fej van és a Nap Krisztus monogrammjával, a következő felírással: „*Sol iustitiae Christus Deus noster regnat in aeternum*”. (Az igazság Napja, a mi Urunk Is-nünk Krisztus, uralkodjék mindörökké).

Külön lépcső vezet a toronyhoz, melynek kiugróin megnézhetjük azokat a réseket, ahonnan valamikor szurkot és köveket döntöttek a támadókra. A torony Arnolfo

di Cambio tervei szerint épült, azt hisszük, már föl se érünk, pedig csúcsán a legszebb panoráma vár egész Firenze környékére ...

RÓMA.

Ha Firenzéből nem Rómába készül az utas, bizonyára túl fáradtnak mondja magát további műkincsek élvezésére, de ha arra gondol, hogy pár óra alatt az Örökvárosban lehet, könnyen erőt vesz kimerültségén. Az Apostolok Fejedelme, sírjából már előre kinyújtja védőkarját, mert ahogy elhalad a festői tájak és falvak mellett, a firenzei napok kaleidoszkopszerű benyomásait, boldog kikapcsolódás érzete váltja fel. Ha este indulunk, lassan sötétedik el körülöttünk a világ s az éj homályában, mely eltakarja előlünk a külső tárgyakat, szemünk belső világát még koncentráltabban szegezhetjük azokra a gondolatokra, melyek lelkünket elfoglalják. — Róma! — Minden kultúrnemzet által körülrajongott kincse a világnak, aki téged is lekicsinyléssel, csak olasz fővárosnak akarna minősíteni, elárulná, hogy őt nem érintette még az a történelmi szellő, mely a hét halom felett lengedez s hogy az annyi szent hagyománytól megszentelt földnek méltatlan zarándoka. De nem is látni olyan Rómába először érkező utast, akit ne töltene el büszke örömmel az a tudat, hogy hát íme itt van a „citta eterná”-ban.

A *Santa Maria Maggiore* a Szűzanya legnagyobb római temploma. A plébános igen megörül annak, ha magyarakkal találkozik és maga is szívesen kalauzolja az utasokat a nagy bazilikában. Kedves történet a templom keletkezése: Liberius pápának (1352—1366), álmában megjelent a Szűz Mária és azt mondta neki, hogy tiszteletére oda építtessen templomot ahol másnap először talál havat. Egy jómódú buzgó házaspárnak ugyanez az álma volt, megtalálták ugyanott a szokatlan égi jelet és ma ott látjuk őket is megörökítve a bazilika külső falán.

Sajnos nem időzhetünk sokáig mert vendégszerető vatikáni követünk egyenesen a *Szent Péter templomba* visz bennünket. Ezzel, minden megilletődöttség mellett úgy jártunk mint paraszt a tengerrel; általános vidámságot kelt azon kijelentésem, hogy én bizony sokkal nagyobbnak képzeltem el. Azt persze csak közelebbi megtekintésre venni észre, hogy arányos harmóniájukkal mennyire csálnak a roppant dimenziók. Rögtön az első oszlopon egy galambrelief ijesztő méreteket ölt az ember kö-

zeledtére, a kupolán dolgozó munkás pedig innen alulról nézve, apró tanagrafigura benyomást kelti. Legelöl VI-ik Pius pápa óriási térdelő szobra, odébb pedig a Michelangelo kupola alatt öt méter magas szentek szobra emelik a grandiózus hatást. Szent Péter sírja fölött van a főoltár „Altare papale.” Ennél egyedül a római pápa szokott misézni. Az oltár előtt nyolcvankilenc állandóan égő lámpa fényénél márványlépcső vezet az Apostolfejedelem kriptájába. Fülünkbe csengenek az Üdvözítő szavai, melyek két méteres betűkkel vannak felírva a kupola belsőjébe: „*Tu es Petrus et super hanc petram aedificato ecclesiam meam et tibi dabo claves regni caelorum*”. (Te Péter vagy és erre a kösziklára építem az Én Egyházamat és neked adom a Mennyegek országának kulcsait).

Bernini oltára fölött szemünkbe ötlük az egész bazilikát mintegy domináló Szentlélek szimbólum; a hófehér galamb lebegését aransárga drágakő övezi, melynek sugaras csiszolásán keresztül átvilágít a nappal világossága. Egy pillantás jut csak Szent Péter antik bronzszobrára, melynek lábújját lekoptatták a zarándokok csókjai a századok alatt. Canova sírjai és csoportjai is inkább bámulatot, mint gyönyörködést váltanak ki belőlünk, de Michelangelo utolérhetetlen Pietája előtt lebilincselve állunk meg. Normális méreteivel csaknem túl kicsinynek bizonyul a hatalmas épületben, de kifejezésével és kidolgozásával a plasztika legszebb és legelevenebb alkotása. Gazdagon redős ruhában ül a Mater dolorosa és fájdalmasan megdermedve nézi az Üdvözítőt megkínzott, finom tagjait, melyek immár a halál roskadtságával símulnak az anyai ölbe. Balkarjával mély megindultsággal kifelé mutat, mint egy új „Ecce homo”-ra: „*Ime az ember. Ime a Fiam.*” A Megváltó élettelen alakjától nehezen válunk meg, ez a Michelangelo-féle alkotásoknak leglágyabb eleme.

Kiértünk az ábrázolásból annyira ismert piazzára, a lépcsőkről megmutatják Őszentsége lakosztályainak ablakait és azt a szobát, ahol XI. Pius követeinket fogadni szokta.

Felmegyünk még a Janiculus dombjára, meg a Pinciora, hol a verőfényes délutáni napban elterül előttünk egész Róma, a kupolák, tornyok, villák és palazzók tüntető panorámájában, élén a komoly Angyalvárral, melynek bástyafokáról a hagyomány szerint Floria Tosca dobta magát a kétségbeesés örvényébe. Lenn a város szívében csak úgy folyik az európai élet, mint minden más

metropólisban. A szép kirakatok, amerikai erszények, a szalonok, francia szellemességek és angol szokások számára vannak nyitva. Aki azonban repkénnyel befutott obeliszkekről ábrándozott, ne elégedjen meg azzal, amit itt Hadrianus császár emelt Antinous sírjára, hanem búcsúzzon el az impozáns nagy terektől, siessen el a gigászi épületek és szökőkutak mellett, hagyja el a pálmáktól körülvett fehér szobrokat, széles sétányokat és virányos lejtőket egy zeg-zúgos ősrégi utcáért, hol talán egy utcagyermek gondtalan Cantilénájában felismeri a halhatatlan múlt melódiát.

Rózsaszínű napnyugtában, böcklini hangulat varázsában gördül kocsink a *Via Appián*, hol faragott kőoszlopok és márvány fragmentumok szana-széjjel hevernek a sötét ciprusok árnyékában. A föld úgy ontja itt az ókor emlékeit, hogy amit nem győznek már a muzeumokba tömni, egyszerűen kinn hever a szabad ég alatt. Már a keresztények ősrégi temetkezési és gyülekezési helyén, a Katakombák labirintusai felett járunk, midőn az út mentén feltűnik egy kerek épület, Caecilia Metella sírja. A kis Quo vadis templomnál leszállunk, majd ismét rövid autótú után, Szent Péter fogsága helyén kegyelettel szemléljük azt a követ, amelyhez az Apostolt leláncolták. És már itt is vagyunk a *Forum Romanumnál*.

Istenem! Ezek a történelmi kövek, pogány templomok, diadalkapuk, égbemeredő oszlopok és romok, micsoda grandiózus emlékei egy letűnt civilizációnak. És milyen egyedülálló varázsa Rómának, hogy a kereszténység legmonumentálisabb megnyilatkozásai mellett itt őrzik kebelében ezt az egész antik városrészt, amely nem más, mint az ókori Róma középpontja.

(Folytatjuk.)

Kolossváryné Darányi Ella.

K Ö N Y V E K

Balla Borisz : „A megsebzett”.

A „katolikus irodalom” az intellektuális olvasók, (gyakran még jó katolikusok) számára is irodalmi szempontból másodlagos értékűt jelez. Hivatkoznak arra, hogy a művek katolikus jellegének hangsúlyozása gyakran nem más, mint súlyosabb művészi munka nélkül szerzett jeles bizonyítvány, amit sokszor tehetségtelen írók igyekeznek önmaguknak kiállítani. Nem egészen jogtalanul, úgy vélik, hogy a világnézet nem lehet a tehetségtelenség szépségtapasza. Persze a katolikus író sokszor azt szegezi ezzel a gyanakvással szemben, hogy ő nem „irodalmat” csinál, hanem világnézetének kifejezésére törekszik, aminek értékét a tartalom igazolja, nem pedig a művészi megoldás, vagyis a forma, ami ebből a szempontból másodlagos jelentőségű.

A kérdést az dönti el, hogy azért a valóban „egyedül fontos” tartalomért, mennyire áll helyt az író. A költő helytállásának az útja: művészete. Nem szabad elfelejtenünk, hogy magánéletének ez a legmélyebb, legösztönösebb, legeredendőbb rétege. A tartalom és az írói teremtő művészet egysége, a szerző katolikusságának legfőbb ismérve. Az igazi művészi alkotás, szenvedés, nem szórakozás és pihenés és ha ennek a szenvedésnek keresztényi értelme volt, akkor a vers, vagy a regény katolikus. Régi igazság, hogy olyan ügyért, amelynek a mozgatója az ösztön, felszabadult szenvedély, vagy az érdek, sokkal könnyebb szenvedni, mint a végső igazságokért, az egyéni életünkkel szemben a legnagyobb igénnyel fellépő tiszta eszméért. Az igazi katolikus írónak teremtő munkája alatt mélyebben kell helytállnia és szenvednie, mint annak, aki egyszerűen tükröt akar tartani a világ mulandó jelenségei elé. Ebben az értelemben valóban mélyebben erkölcsi kérdés katolikus írónak, mint egyszerűen írónak lenni. Ezért van viszonylag olyan kevés *nagy* katolikus író, különösen nálunk, ahol lehetőleg a kiadók teremtik az írókat és az irodalmat...

Előre kell a fentieket bocsátanunk, mert csak így válik érthetővé, hogy miért tekintjük Balla Borisz most megjelent új grandiózus regényét, „A megsebzett”-et a legigé-

nyesebb értelemben első igazi katolikus magyar regénynek. Balla Borisz első regénye, a „*Niczky Növendék*”, úgy viszonylik „*A Megsebzett*”-hez, mint az ígélet a beteljesüléshez. A „*Niczky Növendék*” szerzője, aki szinte évek óta sehová, egy sort sem írt, de — miközben politikai és közéleti pályája tovább emelkedett — magányos óráiban nagy művének ez első kötetén dolgozott áhitattal, függetlenül, csak géniusza szavára hallgatva: „*A Megsebzett*”-tel most beváltója lett ennek az ígéletnek... Régebbi tanulmánykötetében „*A Lélek Útjai*”-ban valóban szerteágazó utakon törekedett az *egy* cél felé és ezek az utak, amiken azóta annyi fiatal tehetség indult el, „*A Megsebzett*”-ben futnak össze.

Minden regény azoknak a vonatkozásoknak szövevénye, amelyeket az emberek érzései, indulatai, szenvedélyei hoznak létre a térben és az időben. De hátha ezek a vonatkozások függetlenek a tér és idő kereteitől?

Sőt nemcsak a dolgok megjelenésének ezektől a külső, érzéki formáitól, — hanem bizonyos mértékig az emberek érzéseitől és szenvedélyeitől is? „*A Megsebzett*” gyakran ezeknek a tereken és időkön túli, sőt emberi érzéseken és szenvedélyeken túli vonatkozásoknak a regénye. Ezért, utalással a misztériumjátékra, misztérium-regénynek nevezhetjük: hely és idő nem határolják el többé a kapcsolatok, de az érzések és szenvedélyek sem képesek többé egymagukban körülbástyázni és elhatárolni az emberi sorokat. Mert *Őbenne*, a dolgok és vonatkozások intézőjében leomlanak ezek az emberi bástyafalak, mint az isteni kegyelem kúrtszavára Jericho falai...

Az autó a nemours-párisi országúton száguld, Rody Stail-lal és jövőendő kedvesével Solange-al — belsőleg már szeretők, a világ a rohanásban eltűnik körülöttük s már az egyesülés egyedülsége burkolja be őket... De *egy ponton* ez a szenvedély emelte bástyafal leomlik, megjelenik ott, velük az elhalt sir Horace, Rody elhalt mostohaapja, kinek hűtlensége ölte meg Rody Stail édesanyját; megjelenik Solange már elejtett és elfelejtett férje, Jaques de Naillac, ez a Jób a jóllakottak és „előkelők” szemétdombján: emberek, akikről a száguldó szerelmesek *nem akarnak tudni*. És megjelenik a természetfeletti vonatkozások útján egy kis karmelita apáca is, Isten „kicsiny lelkeinek” egyike, aki a zárda falai között az alig ismert magyar származású báró Rody Stailért ajánlja fel azokat a látszólag „hétköznapi” áldozatokat, amelyek sokkalta súlyosabbak a nagy ünnepi elhatározásoknál. Erről a vonat-

kozásról a kielégülésre sóvárgó Stail és Solange nem is tudhatott: Stail a kis apácát már régen elfelejtette és képe majd csak akkor fog előbukkanni emlékezetében, amikor a vonatkozások *természetfölötti története* úgy kívánja. Részesei lesznek azonfelül a vonatkozásoknak olyan személyek is, akiket Stail és Solange *sohasem ismert*, hogyan is ismerhették volna őket, hiszen ahhoz a tömeghez tartoznak, amely akaratlanul és személytelenül ott gomolyog a kiválasztottak sugárzó élete alatt: a fatelepes, aki mindennap elbaktat a zárda kőfala mellett; az erdőőr lánya, aki valamit megsejt annak az életnek a törvényéből, ami ott játszódik a falun túl; barátja, a lázadozó szerelő, aki a gazdagok uralma ellen tüzel, mígnem neki magának is saját műhelye lesz. A vonatkozások körpályája ezekután elhagyja az emberi szíveket és agyakat és csodálatos univerzalitással a csillagokat, a holdat, a ködöt és a felhőket is valahogyan Stail és Solange sorsának és viszonyának részesévé teszi. Érezzük, hogy a *vonatkozásoknak* ez a titokzatos köre ennél is tovább terjed, — talán egybefogja az egész emberiséget és mindent a természetben és a természet felett. Érezni már a Végsőt: Istent . . .

A regény a körnek csak egy egészen kicsiny szakaszára fog fényt deríteni, — de sejteti, megérzékíti, hogy a szereplők sorsa előtt és után a határtalan kör további pontjai következnek. Ennek a határtalan körnek, amelyben *minden* összefügg: Stail és Solange szerelme, Jaques de Naillac jóbi szenvedése, az apácák magányos áldozata, a köd, a csillagok és a holdfény, igen, ennek a körnek középpontja Isten. Ez a *középpont*, ami körül tudatosan, vagy öntudatlanul mindannyian forognak, az igazi „hőse” Balla Borisz regényének. Ezért a legtisztábban katolikus ez a mű, akkor is, ha történetesen az érzéki szenvedély poklairól és gyönyöreiről, a „jó-körök”-nek az unalommal és csömörrel vívott reménytelen harcáról, vagy hitetlenek belső lázadásáról van mondjuk éppen szó. Megsejtjük továbbá, hogy ez a középpont valamiképpen az emberi szenvedélyek és érzések, jellemvonások és akaratok *minden szempontjából egyenlő távolságra van*. Minden meg van számlálva . . . Nem mintha a bűnösök és érdemesek egyformán távol, vagy közel lennének *hozzá, hanem* minden sorsnak, egyéniségnek, tulajdonságnak ő a belső mértéke. „A Megsebzett” ezen a ki nem mondott tételen épül fel. A regény szereplőinek egyes cselekedetei, gondolatai, rezdülései, legalább annyiszor erkölcstelenek, mint erkölcsösek, vallásellenesek, mint vallásosak. De az egész regény

nem egyéb, mint annak a megérezkítése, hogy minden tett és szenvedély *Benne* függ össze. Ő a végső vonatkozás közöttünk — megint utalnunk kell az alig kifejezhetőre, hogy a regénynek Ő, a Teremtő, a Megváltó és Megszentelő az igazi hőse és középpontja és a regény minden mozzanata, szereplőinek minden tette és gondolata *a létezés egyenlő távolságában van tőle*. Ezért nincs egyetlen „erkölcstelen” sora a regénynek, holott a világ, különösen a „nagyvilág” minden gennyes fekélye és véres kelése fel-fakad benne. Az orvos a legcsúnyább sebekhez is lehajol. Erkölcstelen csak az olyan emberi és művészi szemlélet, amely a bűnt önmagában élvezi. Balla Borisz számára azonban a bűn csak az összefüggések és következmények egészében létezik és ezáltal, megfosztva az érdektelen „objektív” szemlélet erkölcstelenségétől, a szó legszorosabb értelmében példázattá válik. Az egészben válik azzá, amelynek titokzatos forgása az isteni középpont körül, voltaképpen „A Megsebzett” igazi belső története, meséje. Minden, ami a világon történik, a bűn és bűnhődés mérlegén erkölcsi tényné lesz, még az önmagában romboló, meztelen élvezet és érdek is.

Erkölcsi tényné lesz, mert az egészben megmértetik és megítéltetik. Katalin anya, a karmelita apácák szentéletű novícius-mesternője kis testvéreinek és tanítványainak lelkére köti a *kis dolgok* jelentőségét: „a perceknek, meg a napoknak és a sok-sok kis cselekedetnek csak a héja válik el, az ami benne volt, itt maradt körülöttünk, és tovább szolgálja vagy a Rosszat, vagy a mi áldott Urunkat.” A világ, ahogy lassan forog bűneinek és nyomorúságának levében, a „kis dolgok” következményeinek roppant példázatos könyve. Az élvezet, a szenvedély és az érdek héja leválak és ami marad, önmagában hordja ítéletét.

Ezért „A Megsebzett”, látszólagos világias elengedetttségében erkölcsi regény, sőt irányregény. Könnyedebben, magabiztosabban a „világ” ecsetvonásait nem lehetett volna felrakni a képre. A regény hangja utánozhatatlan kivonata a „világ” hangjának, a könyv első részében a mondatok szinte a percek könnyű bódulatából, a „nagy élet” zsongásából szállnak fel. A stílus csodálatos biztonsággal elegáns, gondtalan, lebegő. Az író veszedelmesen tudja, hogy mindig mit kell mondania. A hangnem valósággal tiszta lényege a „világ” tónusának. Balla Borisz a „társaság” nyelvének végső lehetőségein aknázza ki, hogy könnyű kézzel lerántsa ennek a világnak a héját. Az egész regény ilyen csálhatatlanul könnyű és biztoskezü leope-

rálás és ami megmarad, *már is ítélet* — nincs szükség zengő szózatokra... A munka látszólag könnyű volt; a hozzá tapadó vért és verítéket, művészi teremtmény szenvedést és helytállást nem szabad elárulni.

Amit erről a világról, a „társaság” világáról megtudunk, teljesen érthetővé teszi a nemes kalandor, „megbízhatatlan” és ezért nem egészen e világból való Stail báró vágyakozását a „felbomlás mámore” után. Ennek a világnak egész élete, mesterkélt örömeivel és titkolt kínjaival már nem egyéb, mint a „felbomlás mámore”; levegőjét a rothadás gázai telítik. Maurice Hautjean, ez a „széplelkű állat” és Camille Funer, a nagy kapitalista jellegzetes nádi farkasai ennek a mocsárnak. Azoknak a világa ez, akikben a Középpont vonzása, a lélek szárnyacsapdosása *már teljesen megszűnt*. Rody Stail az ő világukba való, de *valamit* öríz; a gyermekkori szárnyakat, a lélek megmagyarázhatatlan és számukra, a társaság számára értelmetlen és ellenszenves vergődését, a Középpontnak azt a sejtelmét, amely minduntalan megnyit valahol egy ablakot a hiúságok, érdekek és kitaposott szenvedélyek tömlőcfalán...

A tengerparton, a szelíd déli szélben: vagy az országúton, halvány dombok és öreg tornyok között, a tavaszi napfényben: egy pillanatra Rody Stail körül és őbenne megáll minden, a mulandó változások külső és belső kergetőzése *elakad*. És helyt ad a *teljes* csöndnek, a magányosságnak, amelyben megszűnik a „belül” és a „kívül”. A vonatkozások köre egy pillanatra bezárul és valami értelem dereng fel a homályba vesző dolgok felett, mint az első napfény a párás ködökbe és árnyékokba burkolózó völgy felett. „A fiatalember ráhajolt a kormánykerékre. Lehajtotta arcát.” A fiatalembernek ezek a lehajlásai, — a bizonytalan és nyugtalanító, a „természetes” ösztönökkel szemben szinte ellenséges belső gesztusok még a nagystílusú odaadó Solange számára is mélységesen idegenek; azaz új szenzációkként vonzó és félelmetesen taszítók egyszerre. Hiszen az ő viszonyuk már annyira tömény kivonata a „világnak”, hogy már legyőzte a világot, mint ahogy a kivonatos ellenméreg legyőzi a méreg terjedését a testben. Rody Stail hősieles pimaszkodása és harcos nemtörődömsége a világ igényeivel szemben is ilyen ellenméreg, valósággal extraktuma a „világ” anyagának. Ez az ellenméreg, a leszámolás és végsőkéig előretörés kényszerre az életharcban, amit valamifajta ki nem aludt sejtés ottott Rody Stailba, megakadályozza, hogy a méreg ép úgy elrohassza, mint a többi, akiknek életét külsőleg hatványo-

zottabban éli. „Rody inkább vált bűnössé és kóbor lovag-
gá, élvhajhásszá, pimasz kalandorrá, de megvetette a
Charmanokat, a Hautjeanokat és otthoni rokonait, azokkal
a veszélytelen titkos bűnökkel, a már megszokottan gya-
korolt kockázat nélküli emberi aljasságokkal, amelyeket
nem az erény és a becsület, de a jólét és az érdekek sza-
bályoznak...” — mondja az író. Aki a világnak egy ér-
telembe a végére jár és úgy vállalja, mint valami elszánt
és minden megkötöttséggel szembeforduló kalandot, talán
már egy más értelemben is kezd leszámolni vele, anélkül,
hogy ezzel önmaga még tisztában lenne... Később az „e
világból valóság” nyugodt biztos egyensúlya (ami az élve
elhalás, elrothadás), felbillen. És ekkor lassan már az
isteni működik, hogy a megzavart életet új egyensúlyi ál-
lapotba hozza, ami minden eddiginek megfordítása és át-
rendezése. Ez a Rody Stail *kettős kalandjának* értelme és
elhivatottsága.

Ugyanaz, ami áll a főalak tömény módon világi és
ugyanakkor éppen e *világgal* egy még ismeretlen másik
világ jegyében harcba szálló kettős kalandorságára: áll
nagy mértékben az egész regénynek a szellemére, vagyis
írójának az alkotásában megnyilatkozó szemléletére. „A
Megsebzett” levegője, stílusa egyfelől az elképzelhető
„legvilágibb”. Kalandos merészsége, eleganciája, könnyed-
sége valósággal tiszta lényege a világiasságnak: harcos és
kalandos világiasság, *amely a saját eszközeivel győzi le a*
világot. Ez a harcos és kalandos világiasság, amely látszó-
lag játékos könnyűséggel számol le a földi élet legmérge-
zőbb és leggonoszabb tartalmaival, lefegyverzi és ártal-
matlanná teszi a világ varázslatait: elporzó tajtékká vál-
nak a titokzatos, mély vizek felett, szétpattanó buborékok-
ká. Mit ér a világ akarata és alázatossága a Középpont
akaratával szemben? Milyen fonák és nevetséges e sorok
emberi kitervezése! Rody Stail, nagynénje önelégülten
„rendes” és „tisztességes” nagypolgári körének jóvoltá-
ból már majdnem révbe jut; a londoni ebédén a sors
„megcsinálásának” jóllakottan öntelt hangulata árad el
és Stail báró sorsát a nagynéni és köre már majdnem „el-
intézte”. Rodyból jó polgár lesz, „tisztességes ember”, az-
az bevezethet a *lelki halál* révébe — amikor megjelenik
Solange és minden emberi kitervezés arculesapásával
folytatódik a kaland, amely végül is Rody Stail egyénis-
égének minden „világból valóságát” felemészti. Vigyáztak
rá, imádkoztak érte a Kármelben, bár ő nem tudja...

Milyen fonák és nevetséges a világ *igazsága*; hiszen

a legerősebb szenvedély is a középpont felől szemlélőnek távolságából egyszerű baktériumtanya. Rody Stail Solange vállára hajtván a fejét a szenvedélynek eljegyzettség első percében dönti el, hogy pénzt fog kérni szerelmétől. Az egész viszonyra milyen jellemző a szenvedély és élethazugság végzettszerű egybefonódására: a „túl mindenben” önáltatása mellett Rody Stail kitartottságának mindvégig elintézetlen és el nem intézhető beteg anyaga. A mi életünkben a világ vonatkozásai (amint szembe kerülnek a nagy törvényekkel) milyen buták, üresek és erőtlének. *Valami* megakadályozza Solange felkínálkozásának napján a viszony beteljesülését. „Valaki ma irigy volt” — mondja ekkor Solange, holott ezt a kis magyar apáca áldozata eszközölte ki az isteni vonatkozások rendjében.

Az író nagy világossága így oldja fel szándékosan és teszi üressé és értelmetlenné magát a világot. Mit jelent az egész földi történet az érdekek és célok hozzá fűződő kusza szövevényével az *isteni történet* bizonyossága mellett, amely úgy bontakozott ki belőlük, mint a *hegyóriás* a gomolygó ködökből? Az isteni történet, amely a sorok külső változásaitól függetlenül érvényesül, változatlan, holott minden változás körülötte és bizonyos értelemben benne történik. Benne van valahol a változásoknak, a látzólagos személyi céloknak, magánérdekeknek, egyéni kívánságoknak az értelme is. S a szegény a maga emberi akaratoktól kijelölt időbeliségében egy másik síkon feloldja önmagát. Mintha az író azt mondaná: az egész játéknak egyetlen értelme, hogy valami van mögötte, ami *nem történik*, nem érdekes, nem változatos, csak egyszerűen *van*, és mégis minden ettől függ. A világ szempontjából csak negatívumokkal írható körül, ahogy a Katalinok és Mária Baptisták, vagy akár a Jaques de Naillacok és Fanny Rochok lemondása az igazán világiak mértéktelen buja „jó életével” szemben egyszerűen semminek, üres, tartalom nélküli értelmetlenségnek tűnik. Ha ez a sajátos *maradandó* megragadja az emberi lelket lángkarmaival, akkor az ember a világ számára többé-kevésbé hasznavehetlenné válik. Erről a maradandóról s a maradandónak az emberi lélekben való lakozásáról a világ ítélete ennyi: *nem normális*... És valóban az: abnormális a világ normája szerint... Mert az *Ő* normája nagyon gyakran megfordítása és megcsúfolása a „természetes” világrendnek. Jaques de Naillac az előkelő és gazdag úr, világháborút végigküzdött tiszt, felesége laza életét jóbi áldozatként szenvedti el és felesége szeretőjét hónapok végső lelki erő-

feszítést és gyötrelmet kiváltó munkájával vezeti vissza
 ahhoz a maradandóhoz, ami őt *abnormálissá* tette a párisi
 társaság szemében. A világfinak született Jaques de Nail-
 lac egész lénye és magatartása *egy más rend törvényeit*
követi, amely a világ szemében maga a zavar és értelmet-
 lenség. Ez a magatartás „idegesítően és fehéborítóan” az
elmúlást, a halált idézi. Amikor Stail báró sorsfordulatá-
 nak legkritikusabb pontján Versaillesba megy Isabelle-
 lal, — akkor ez a kis szegény párisi leány (Rody Stail szemér-
 metlenül kalandor világiasságának egyik ellenmérége a
 világ mérgeivel szemben), éppen kifosztott, elmúlásra
 ítélt nőiségén keresztül sejteti meg a *másik*, örök rendet,
 és Stail báró valami sajátos vonzódást érez a mulandóság
 formái iránt. A versaillesi park pompájában rejtett, elha-
 gyatott zugot talál. A halál nyugodt munkájának ehhez a
 rejtett zugához képest a mértani keretek szépségei és a
 szökőkutak varázslatai közönségesen hatottak; békanyálás
 kis tó, a vize már félig kiapadt, fekete vizipók surran át, a
 vízből mitológiai kőalak ágaskodik fel, fájdalomtól eltor-
 zult arccal, félig eltemetve, az évszázadok törmelék- és
 iszaprétegében. — A gazzal kivert kis út „a nagy csendbe
 vezetett”. Rody Stail itt azokkal a lelkekkel találkozik,
 „akik eljutnak egyszer a halálos csendhez,” és „nem félnek
 attól, hogy a szökőkút és a zaj népe kineveti őket.” Stail
 Istvánt is a mulandóságban és elhalásban ragadja meg ez
 a maradandó és változatlan, ez az időnkívüli, mint a „vi-
 lág” annyi más fiát előtte. Jaques de Naillac mondja a
 passy-i temető fala alatt Rody Stailnak: „Az igazság titka,
 melyeket korokból korokba ment át magának a világ, egye-
 dül a magános lelkek és a magános pillanatok birtokában
 van. Megőrzésük annyi, mint a világ változó árjának ellen-
 állni...”

Azután: „önnél minden összeomlott, a birodalmuk
 arrafelé, a családi élet, az anyagi körülmények, egy egész
 mult: szinte egy egész világ. Isten azt is tudja, hogy azok
 alól a messzi romok alól úgy került ide nyugatra, mint
 egy halálra vadított fiatal állat.” Jaques de Naillac itt a
 vonatkozások egy olyan távlatát érinti nagyon finoman,
 amelynek fontosságot tulajdonítunk. Balla Boriszt nálunk
 egy „franciás katolikus irányzat” képviselőjeként szokás
 elkönyvelni. Ebben kifejeződik, hogy problémáit és szem-
 léletét többé-kevésbbé túl európainak és idegennek tekin-
 tik. Igaz, hogy „A Megsebzett” Franciaországban játszó-
 dik, szereplői túlnyomórészt franciák. A francia felső tíz-
 ezer és a modern francia katolikus újjáéledés levegője

hatja át. Ennek ellenére, bizonyos mély vonatkozásokban magyarabb könyvet alig ismerünk. A regénynek csak két szereplője magyar: Stail István báró és a „vonatkozások” útjain Solange ellenlábasa a lélekért való küzdelemben: a kis Mária Baptista karmelita apáca. Azonban *belülről* nézve, mintegy a középpont felől, ennek a két léleknek, a két magyarnak térhez és időhöz kötött kapcsolata a tengelye a regénynek. Mind a két lélek magával hordozza egész hazai világát, még ennél is többet: a magyar élet nehezen kifejezhető mélyen tragikus értelmét. A két magyar, sajátosan és nagyon jellemzően az a két lélek, akik legkevésbé illeszkednek be a maguk világába: Rody Stail a világ nyugtalansággal telített kalandora, és Mária Baptista, akinek a szinte meg nem szólaló, kifejeződéstől is visszahúzódozó vallásossága alapjában még apáca nővéreinek is idegen. Mindakettő a magányosságnak, a látszólag céltalan fojtottságának és egyedülvalóságának a légkörét hordozza magával — ez csak egyéni sorsuk, a többé-kevésbé magános *kalandos* lelkek sorsa: személyes helyzetük és rendeltetésük kifejezője lesz egy magyar fájdalom és feszültség legmélyebb jellemvonásainak. Valószínűleg *miattuk* és *értük* — akik átnőnek már a nagy problémák univerzális körébe — maradt fenn ez a nép és ez az ország, bűn, önzés és felelőtlenség dacára az emberi és keresztény sík értékeinek. Akaratlanul is egy magyar réteg nevében élnek és szenvednek a regényben, amely kifelé alig érvényesül és az *isteni történet* távlatából mégis alapszövege egy *időtlen* magyarságnak. Az Angyalka epizód — úgy szólván kulcsa Rody Stail egyéniségének — érzésünk szerint sehol másutt nem lenne elképzelhető — a levegő itt *dunai*; nem tudjuk másképp kifejezni. A Magyarországon játszódó egyéb részek röntgenszemmel vannak megírva; a magyar úriság szólamná foszladozott fogalmának termékenyen rejtőző magjával — minduntalan találkozunk. A rossz anyag, amit Stail magában hordoz, nem kevésbé *magyar* anyag: az apa, az öreg Stail báró alakja a nagy hímé; egyike az ország néhány ezer kényurának, viszont Mária Baptista vallásossága, ez a magyar vallásosság, amely nehezen tud kifermődni objektív spirituális síkon, szinte megszólalni is alig mer, valamiképpen kollektíven magányos, mintha még Isten elől is elrejtőzne. Milyen megragadó az ellentét Katalin nővér tiszta és objektívált *nyugati* spiritualizmusa és Mária Baptista az egyéniség bűvőhelyeire rejtőző, társtalanul áldozatos szenvedése között; két szentéletű, egyek nemcsak az egyetemes Egyházban, ha-

nem a szentek egyességében — és mégis mennyire más a belső hang, a belső nyelv, amin megszólalnak. „A Megsebzett” matériájában és szemléletében egyszerre európai és magyar regény, helyesebben magyar regény nyugati kerülő úton, a magyarság európai és keresztény, katolikus rendeltetése szerint. Ezt a könyvet csak magyar író írhatta meg, olyan magyar író, akinek egész alkotó egyénisége a magyarság mélyebb tartalmát képviseli. És katolikus regény, noha nem kenetes regény — hiszen kíméletlenül felfedi egy bizonyos fajta kegyesség nagyon is e világból valóságát.

A legkiválóbb — talán az első *igazi* — katolikus regény irodolmunkban.

LOUIS LE CARDONELL: HAJNALI MISE

A templom kapuja a hajnallal együtt
kinyílik. A hajó üres. Csönd mindenütt.
De nemsokára majd, kezében imakönyvvvel,
lépkedve lassudan pár faluvéne jön fel.
Itt van már a fiú is, aki majd ministrál,
karingét ölti ép, — és én készítem is már
a misekönyvet és a bort meg a vizet,
miket kíván ez a csöndes ünnepi Tett.
A készüllet után az oltárhoz megyek.
A harang dala a csöndbe beleremeg.
Ajkamról szálljatok, antik orációk ti,
s imák, az aratás művét szálljatok óvni,
és akinek nevét mondjuk collecta végén:
ó Megváltó, könnyíts az ember verejtékén,
s ki bízva aratott egy egész napon át,
add, hogy várhassa az békén a vacsorát.
Nyugodt gyertyák alatt a sanctust mormolom már
s rá hirtelen a bő mezőkről, mint a zsoldár,
kakasszó zeng föl és friss munka zaja száll.
A templom ablakán kigyullad egy sugár,
a szentek homlokán ég a gloriola,
Még bíborabbra gyúl mártírok bíbora.
A nap, mint ama Szent Sion egy fényözönje,
villog győztesen az Átváltozást köszöntve.
A madarak dala megvidámodva zeng fel,
s amint a szent Kehely felé nyúlok kezemmél,
látom — a terítőn száz arany folt ragyog —
a drága Vérben a megcsillanó napot.

Rónay György fordítása.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

DICSÉRTESSEK. A közelmúltban jelent meg egy izléses kiállítású kis kötet a Singer és Wolfner irodalmi intézet „Szép könyvek” sorozata kilencedik köteteként. *Faludy György*, az ismert á'költő a szerzője; benne a „katolikus líra legszebb virágait gyűjtötte csokorba”. Rövid és kevesetmondó Előszó vezeti be a könyvet; „e himnuszokat, — írja Faludy György, — még az irodalomtörténet is jobbára elfeledte; de most, hogy az olvasó fellapozza őket, éreznie kell: mindezekből semmi sem múlt el.”

Sajnos, a fölfedezésnek ezzel a deklarációjával nem érthetünk egyet. Igaz, hogy e különös módon „fordított” himnuszok némelyike valóban elfeledett, sőt, legalább is így és ilyen tónusban *nem is létezett soha*, de igaz az is, hogy aki csak kicsit ismerős az irodalomtörténetben, aki csak egy kicsit tájékozott a legnépszerűbb liturgiában, nem egyet kívülről is tud. Faludy előtt különben is *avatottabb és lelkiismeretesebb fölfedezők* jártak már, így elsősorban *Sik Sándor* és *Babits Mihály*; Babits gyönyörű *Amor Sanctus*-a pontosan öt esztendővel ezelőtt már fölhívta a művelt magyarság figyelmét a középkori latin egyházi lírára, s remek Bevezetés-ében oly alaposan mutatott rá e latin költészet fölmérhetetlen jelentőségére, hogy ezek után Faludy György fölfedező heve nemcsak szerénytelenség, hanem naívság is. Ebből a Bevezetés-ből egészen nyilvánvaló azok számára is, akik irodalomtörténettel soha nem foglalkoztak, hogy a szaktudomány soha nem felejtkezett el a himnuszköltészetéről, sőt, éppen a modern irodalomtörténet kezdett hozzá nyomtatékosan jelentőségük és hatásuk föltárásához,

így nálunk *Horváth János*, aki *Az irodalmi műveltség kezdetei* című 1931-ben megjelent munkájában részletesen foglalkozott velük, illetőleg szerepükkel a középkori irodalmi életében s magyar fordításaikkal; e tökéletes és a nagyközönség széles rétegeiben ismert munkán kívül az érdeklődők számontartják s nagy haszonnal olvassák *Horváth Jánosnak* egy jóval korábbi, alapvető tanulmányát is, melynek címe: *A középkori magyar vers ritmusa* (1928.), és amely nagy alaposággal, páratlan érzékkel vizsgálja és teszi valóságvá a középkori himnuszköltészet formáinak hatását a magyar költői formakincs kialakulására. Szándékosan említjük itt csak a legismertebb magyar munkákat, hogy rámutassunk Faludy György idézett megállapításának szerénytelenségére és igazságtalanságára, fölületességére és lelkiismeretlenségére. A külföldi tanulmányok és gyűjtemények fölsorolása bizonyára fölösleges; az érdeklődő a legszükségesebb könyvészeti utalásokat megtalálhatja Babits Mihály és Horváth János könyveiben. Ennyit azonban föltétlenül meg kellett említenünk, nehogy a hiszékeny közönség annak tulajdonítsa a fölfedezés fáradságát és dicsőségét, aki csak egy több mint tíz esztendőes érdeklődés ügyes és alkalmazkodó, de hűtlen és könnyelmű kiaknázója.

A könyv elején a jámbor olvasó megnyugtatótására *ott az egyházi cenzúra*, bizonyosságul annak, hogy e munkában semmi Egyház- és vallásellenes nem található, ez a cenzúra azonban távolról sem jelenti azt, mintha a fordítások hívek és *az Egyház szellemének megfelelőek* lennének. A cenzori approbáció csak

az Egyház példás *engedékenysége*t jelenti ez esetben, de nem biztosít arról, hogy az olvasó a fordításban *valóban azzal a költemény*rel találkozik, amelyet egy Szent Tamás, egy Hrabanus Maurus írt, nem biztosít arról, hogy vajjon a közölt fordítások nem járnak-e már nem is a szabadosság, hanem a hamisítvány háárán.

Az itt következő szemelvényekben mindenütt a leghozzáférhetőbb forrásra utalom az olvasót; a tudósok és anyagban járatosabbak utalásom nélkül is megtalálják a kérdéses verseket a közismert gyűjteményekben. Mindnyájan ismerjük a nagy német Hrabanus Maurus pünkösdi himuszát: *Veni creator Spiritus*. Ime második strófája:

Cum Paraclitus diceris,
donum Dei altissimi,
fons vivus, ignis, caritas,
et spiritalis unctio.

Babits Mihály fordításában:

Te kit Védőnek mondanak,
s mellénk a magas Ég adott!
Tűz, élő forrás, szeretet!
Te lelkek lelki olaja!

Faludy György szerint:

Vigasztalónak mondanak,
kit Ő küldött, a legdicsebb;
gyógyító balzsam, tiszta fény,
örökélet kútja, irgalom.

Ugyanebben a himnuszban Faludy tolmácsolásában úgy hangzanak a középkori költő szavai, mint próféciák a modern nacionalizmusok Vezér-mitosza ellen:

...mert a bűn
nem ér utól, *ha kárhozott*
vezér helyett te lész Vezér.

Ami szóról szóra fordítva így hangzanék: te járván előttünk mint vezér, kerüljünk el mindent, mi ártalmas.

Még merészebb tornákkal lép meg a Róbert királynak tulajdonított *Veni Sancte Spiritus* fordítása. A Consolator optime kezdetű strófa itt így szól:

Add malasztod *ó-borát*,
légy lelkünknek jóbarát,
kit kíván a szenvedő,
munka közben nyugalom,
szellő tüzes ugaron,
zokogásban keszkenő.

Mindez meglepő és szép, csak éppen hamis és hazug, kegyelet nélküli és barbár. Oly mesterember műve, aki a saját jól bevált sablonjától képtelen szabadulni, s az egyszer valóban felejthetetlenül sikerült Villon -parafrázis terminológiáját húzza rá oly szövegekre, amelyeket az egyház ezerszertendős használata szentelt meg, s amelyeken változtatni a jól hangzás, a meglepetéshajhászás és modernség örve alatt sem szabad; aki nem érti mekkora kegyelet, hit és áhitat szükséges ilyen szövegek fordításához, az ne nyuljon hozzájuk; a parafrázisok és hamisítványok ellen tiltakoznunk kell, még ha mentgetné is őket a szépségre törekvés. A fordító *a himnuszok* szépségét adja vissza, ne hamisítson. Ez nem fordítás, ez sokszor már az irodalmi szélhámosság határán járó merész és kárhoztatandó ferdítés és hamisítás. Villonnal egyszer meg lehet tenni, s még talán-talán azt is eltűri egyszer az ízlés, hogy közismert verseket duplájukra dagadva és teljesen kiforgatva lát viszont, de a himnuszok megszentelt szövegei egyáltalán nem alkalmasak ily gyermekded játékokra, ily rutinos manőverekre, kacsintó apokriffiákra, még akkor sem, ha a jóhiszemű egyházi cenzúra örve alatt sompolyognak is elő. A nagy magyar műfordítói hagyományok megtagadása ez az eljárás, és Faludy György bizonyára jobban tenné, ha patétikus parafrázisok szerkesztése helyett kissé belemélyedne abba a remek tanulmányba, amelyet Babits Mihály írt a műfordításról, immár több mint két évtizede. A fordításhoz nem elég rutin, ehhez áhitat kell, tisztelet és lemondás olyan aszkézis és alkalmazkodás, a teremtő

szellemnek olyan tisztelete, amelyre Faludy György első kétes sikereitől elkapatva mindeddig sajnós képtelennek bizonyult.

További példák aprólékos idézése helyett, apokrifák kimutatása helyett — ily fáradságot e torzszülött antológia aligha ér meg, — elégedjünk meg még egy utolsó szemelvénnel, annak ilusztrálására, mire vezet a fordítói lelkiismeretlenség, filológia nélküli álhumanizmus. Találkozunk nagy meglepetésünkre a kötetben *Jean Racine* egyházi nekével. Jegyzet semmi nincs hozzá. Eleve gyanút keltenek a jambikus sorok; kis utánjárással megtalálhatjuk e vers eredetijét Racine összes művei között, a Mesnard-féle 1865-ből való kritikai kiadás negyedik kötetének 113/4 lapján, ahol a kiadás gondozója közli Racine parafrázisának latin eredetijét, a római breviárium szép himnuszát, az *Ales diei nuntius* kezdetű költeményt is. Racine a kor ízléséhez híven költötte át a latint, franciás, és nem a himuszoknál oly kedvelt ambróziánus nyolcas, formában. A második strófa ímígy szól:

Latin eredeti:

„Auferte, clamat, lectulos
Aegro sopore desides;
Castique, recti, ac sobrii
Vigilate: jam sum proximus.“
Racine parafrázisa:
„Quittez, dit-il, la chouche
oisive

Ou vous enslvít une molle lar-
guour:

Sobres, chastes et purs, l'oeil et
l'âme attentive,

Veillez: je suis tout proche, et
frappe à votre cœur.“

Racine már kénytelen föloldani a latin szép tömörségét, Faludy György viszont ezt a már nem pontos Racine-t „költi át“, illetőleg hamisítja meg oly sikerrel, hogy szinte már rá sem ismerni az eredetire:

Miért ültök — szól — lágy tol-
lán ágyatoknak,
mely *meddő kéjben ringat ben-
netek?*

*Virrad már szűzi és sovány na-
poknak,
ahol Vélem lehetne lennetek.*

Kétségtelen, hogy a legszebb harmincegy-néhány egyházi himnusz közt Racine versének nincs helye. Ha Faludy György „felfedezni“ akarta a nagy tragédia-költő ily irányú munkásságát, tehette volna kevesebb hamisítással, valóban Racine-t adva, nem a műfordításnak ezt a paródiáját, a parafrázisnak ezt a „meddő kéjét!“ Általában, sokkal több gonddal és hittel, sokkal kevesebb önhittséggel kellett volna eljárnia ahhoz, hogy az avatott irodalom és vallásos érzés részéről egyformán ne visszautasításban és tiltakozásban legyen része. Lehet, hogy ezekben a parafrázisokban vannak igen szép strófák, vannak fordításnak is sikerült részek, de az egész mű hiábavaló és káros, értelmetlen és sértő. Az irodalom egyformán megbotránkozik a meghamisított *Donna Clara*-n, mely Faludy hasonló eljárású parafrázisában olvasható az *Európai költők antológiájában*, s a valójukból kiforgatott himnuszokon, tiltakozik a művészetnek hirdetett hamisítás ellen, fölháborodik az ügyes félrevezetésen, a kaján apokrifeken, a kultúrszélhámoság filológia báránybőrre bűjő farkascsinnye-in, s a szép sorokért sem hajlandó megbocsátani a nem szép eljárást.

A *Dicsértessék* a dicstelen hamisítványok sorát növeli csak, és hallatlan naívság, tájékozatlanság kellett ezt a művet az Egyház ünnepi napjaiban bocsátani ki, még akkor is, mint már mondtuk, ha az elnéző cenzúra ez esetben rá is nyomta pecsétjét. E „nihil obstat“-tal szemben igenis „obstat“ és mindig is „obstat“ a hit, a kegyelet, az ízlés és az irodalom lelkiismerete.

Rónay György.

BALLA BORISZ

A MEGSEBZETT

A MAGYAR
KATOLIKUS
IRODALOM
GRANDIÓZUS
ALKOTÁSAI

RÉVAI KIADÁS

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG ÚTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.
SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 5.— PENGŐ
FÉL ÉVRE 2:60 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 F.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER. VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.

ARADI ZSOLT

AZ ÉG
A RÁCS MÖGÖTT

A BÖRTÖNÉLET IZGALMAS REGÉNYE

RÉVAI TESTVÉREK